

REGIONALNA DYREKCJA LASÓW PAŃSTWOWYCH W SZCZECINKU
NADLEŚNICTWO ŚWIERCZYNA
OBRĘB ŚWIERCZYNA

PLAN URZĄDZENIA LASU

na okres od 1.01.2009 do 31.12.2018 r.

Tom IB

PROGRAM OCHRONY PRZYRODY

Plan niniejszy opracowało:

Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej
w Warszawie
Oddział w Szczecinku

SKOROWIDZ

	STRONA
1. WPROWADZENIE	- 5
2. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA NADLEŚNICTWA	- 8
2.1. Położenie nadleśnictwa	- 8
2.2. Lesistość	- 13
2.3. Charakterystyka kompleksów leśnych	- 13
2.4. Dominujące funkcje lasów	- 13
2.5. Porównanie wybranych cech taksacyjnych drzewostanów	- 15
3. FORMY OCHRONY PRZYRODY	- 17
3.1. Istniejące formy ochrony przyrody	- 17
3.1.1. Rezerwat przyrody	- 17
3.1.2. Park krajobrazowy	- 22
3.1.3. Obszar chronionego krajobrazu	- 24
3.1.4. Obszary Natura 2000	- 26
3.1.5. Pomniki przyrody	- 32
3.1.6. Użytki ekologiczne	- 38
3.1.7. Ochrona gatunkowa	- 39
a) Rośliny chronione i rzadkie	- 40
b) Zwierzęta chronione	- 46
c) Strefy ochrony	- 51
3.2. Projektowane i proponowane formy ochrony przyrody	- 53
3.2.1. Proponowany rezerwat przyrody	- 53
3.2.2. Proponowane powiększenie parku krajobrazowego	- 56
3.2.3. Proponowany obszar chronionego krajobrazu	- 57
3.2.4. Proponowane pomniki przyrody	- 57
3.2.5. Proponowane użytki ekologiczne	- 61
3.2.6. Proponowane zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	- 65
4. WALORY PRZYRODNICZO – LEŚNE	- 67
4.1. Rzeźba terenu, geomorfologia i typy gleb	- 67
4.2. Wody	- 69
4.2.1. Wody powierzchniowe	- 69
4.2.2. Wody podziemne	- 73
4.3. Ekosystemy wodno-błotne	- 74
4.3.1. Siedliska hydrogeniczne	- 74
4.3.2. Źródłiska	- 75
4.4. Roślinność	- 75
4.4.1. Potencjalna roślinność naturalna	- 75
4.4.2. Siedliska przyrodnicze Natura 2000	- 79
4.4.3. Zbiorowiska roślinne	- 84
4.5. Drzewostany	- 85
4.5.1. Bogactwo gatunkowe	- 86
4.5.2. Struktura pionowa	- 87
4.5.3. Pochodzenie	- 87
4.5.4. Zgodność składu gatunkowego drzewostanów z warunkami siedliskowymi	- 88
4.5.5. Formy aktualnego stanu siedliska	- 92

4.5.6. Formy degeneracji ekosystemu leśnego	-	93
a) Borowacenie (pinetyzacja)	-	93
b) Monotypizacja (ujednolicenie składu gatunkowego i wiekowego)	-	95
c) Neofityzacja	-	95
4.5.7. Cenne drzewostany	-	97
5. WALORY HISTORYCZNO-KULTUROWE	-	100
5.1. Stanowiska archeologiczne	-	100
5.2. Parki w stanie posiadania nadleśnictwa	-	101
5.3. Cmentarze	-	103
5.4. Miejsca pamięci	-	104
6. ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA	-	105
6.1. Zagrożenia abiotyczne	-	106
6.2. Zagrożenia biotyczne	-	107
6.2.1. Owady	-	107
6.2.2. Patogeniczne grzyby	-	108
6.2.3. Zwierzęta łowne	-	109
6.3. Zagrożenia antropogeniczne	-	110
6.3.1. Stan i zanieczyszczenie powietrza	-	110
6.3.2. Stan i zanieczyszczenie wód	-	111
a) Monitoring rzek	-	111
b) Monitoring jezior	-	111
c) Monitoring wód podziemnych	-	112
d) Źródła zanieczyszczeń ekosystemów wodnych	-	113
6.3.3. Inne zniekształcenia i zagrożenia środowiska leśnego	-	114
7. TURYSTYKA I EDUKACJA	-	115
7.1. Opis walorów turystycznych nadleśnictwa	-	115
7.2. Turystyka na terenie nadleśnictwa	-	116
7.3. Edukacja przyrodnicza na terenie nadleśnictwa	-	120
8. PLAN DZIAŁAŃ	-	123
8.1. Ogólne wytyczne i zalecenia prowadzenia racjonalnej gospodarki leśnej	-	123
8.1.1. Podział na gospodarstwa	-	123
8.1.2. Wytyczne w zakresie projektowania użytkowania rębnego	-	124
8.1.3. Wytyczne w zakresie planowania hodowlanego	-	124
8.2. Ochrona różnorodności biologicznej	-	125
8.3. Kształtowanie stref ekotonowych	-	126
8.4. Kształtowanie stosunków wodnych	-	127
8.5. Postępowanie w obiektach objętych ochroną	-	128
8.6. Metody ochrony rzadkich i chronionych gatunków	-	129
8.7. Ochrona siedlisk przyrodniczych	-	130
8.7.1. Chronione siedliska leśne	-	130
8.7.2. Chronione siedliska nieleśne	-	136
9. ADRESY ORGANÓW, JEDNOSTEK I ORGANIZACJI SPOŁECZNYCH ZAJMUJĄCYCH SIĘ OCHRONĄ PRZYRODY	-	137
10. MAPY PROGRAMU OCHRONY PRZYRODY	-	138
11. LITERATURA	-	139
12. KRONIKA	-	141

1. WPROWADZENIE

Niniejszy program jest drugim z kolei i jest integralną częścią „Planu urządzenia lasu Nadleśnictwa Świerczyna na okres od 1.01.2009 r. do 31.12.2018 r.”

Dane inwentaryzacyjne opracowano według stanu na 1.01.2009 r.

Pierwszy „Program ochrony przyrody dla Nadleśnictwa Świerczyna” opracowano wg stanu na 1.01.1999 r., do planu urządzenia lasu na lata 1999 – 2008.

„Program” sporządzony został w celu:

- zinwentaryzowania i zobrazowania bogactwa przyrodniczego lasów Nadleśnictwa;
- przedstawienia istniejących i potencjalnych zagrożeń lasów oraz środowiska przyrodniczego;
- doskonalenia gospodarki leśnej na podstawach ekologicznych;
- ulepszania i rozwijania metod sprawowania ochrony przyrody;
- umożliwienia w przyszłości porównań i analiz zmian środowiska przyrodniczego;
- wskazania kolejnych obiektów do objęcia ochroną;
- uświadomienia różnym grupom społecznym obecnych i potencjalnych zagrożeń środowiska przyrodniczego;
- ochrony zabytków kultury materialnej w lasach.

„Program ochrony przyrody” został opracowany zgodnie z wymogami ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (*Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 marca 2005 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o lasach*, Dz. U. 2005, Nr 45, poz. 435 wraz z późniejszymi zmianami) na podstawie „Instrukcji sporządzania programu ochrony przyrody w nadleśnictwie” z 1996 r. (Załącznik nr 11 do Instrukcji urządzania lasu z 1994 r.) oraz „Instrukcji urządzania lasu” z 2003 r. (Załącznik do Zarządzenia nr 43 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 18 kwietnia 2003 r. w sprawie Instrukcji urządzania lasu). W programie uwzględniono również ogólne cele i zasady prowadzenia trwale zrównoważonej gospodarki leśnej w lasach wielofunkcyjnych, określone w „Polityce Ekologicznej Państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016”, uchwalonej przez Sejm RP dnia 22 maja 2009 r. (M.P., Nr 34, poz. 501) oraz wymogi aktów prawnych dotyczących leśnictwa, określone w:

- ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. „Prawo ochrony środowiska” (Dz. U., Nr 62, poz. 627, tekst jednolity: 1.08.2005 r.),

- ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U., Nr 92, poz. 880; z późniejszymi zmianami, tekst jednolity: 1.08.2005 r.),
- ustawie z dnia 3 października 2008 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 201, poz. 1237),
- ustawie z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U., Nr 16, poz. 78, tekst jednolity: 2.04.2004 r.),
- ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U., Nr 199, poz. 1227),
- ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U., Nr 162, poz. 1568, tekst jednolity: 6.11.2007 r.),

oraz aktach wykonawczych do wymienionych ustaw, takich jak:

- Rozporządzeniu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 25 sierpnia 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczegółowych zasad prowadzenia w nich gospodarki leśnej (Dz. U., Nr 67, poz. 337),
- Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu sporządzania planu urządzenia lasu, uproszczonego planu urządzenia lasu oraz inwentaryzacji stanu lasu (Dz. U., Nr 256, poz. 2151),
- Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących roślin objętych ochroną (Dz. U., Nr 168, poz. 1764),
- Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących grzybów objętych ochroną (Dz. U., Nr 168, poz. 1765),
- Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną (Dz. U., Nr 220, poz. 2237),
- Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 16 maja 2005 r. w sprawie typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, wymagających ochrony w formie wyznaczenia obszarów Natura 2000 (Dz. U., Nr 94, poz. 795),
- Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 30 marca 2005 r. w sprawie rodzajów, typów i podtypów rezerwatów przyrody (Dz. U., Nr 60, poz. 533),
- Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 27 października 2008 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz. U., Nr 198, poz. 1226).

Program ochrony przyrody w Nadleśnictwie Świerczyna wykonano zgodnie z ustaleniami Komisji Programu Ochrony Przyrody, przy wykorzystaniu następujących materiałów:

- wyników IV rewizji urządzenia lasu, wykonanej przez BULiGL Oddział w Szczecinku;
- informacji dostarczonych przez Nadleśnictwo i RDLP w Szczecinku;
- informacji uzyskanych od Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie;
- waloryzacji przyrodniczych gmin: Czaplinek, Wierzchowo i Złocieniec wykonanych przez Biuro Konserwacji Przyrody w Szczecinie;
- materiałów udostępnionych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- danych uzyskanych z Wydziału Ochrony Środowiska Starostwa Powiatowego w Drawsku Pomorskim;
- operatu glebowo-siedliskowego, wykonanego w 1996 r. przez firmę Usługi Gleboznawczo – Urzędzeniowe mgr inż. M. Nawrota ze Szczecinka;
- innych informacji zebranych na potrzeby „Programu”.

2. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA NADLEŚNICTWA

2.1. Położenie nadleśnictwa

Nadleśnictwo Świerczyna podlega Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Szczecinku. Położone jest w południowo-wschodniej części województwa zachodniopomorskiego, w powiecie drawskim, na terenie gmin: Wierzchowo, Czaplinek i Złocieniec.

Tab. 2.1.

Zestawienie powierzchni gruntów nadleśnictwa według podziału administracyjnego

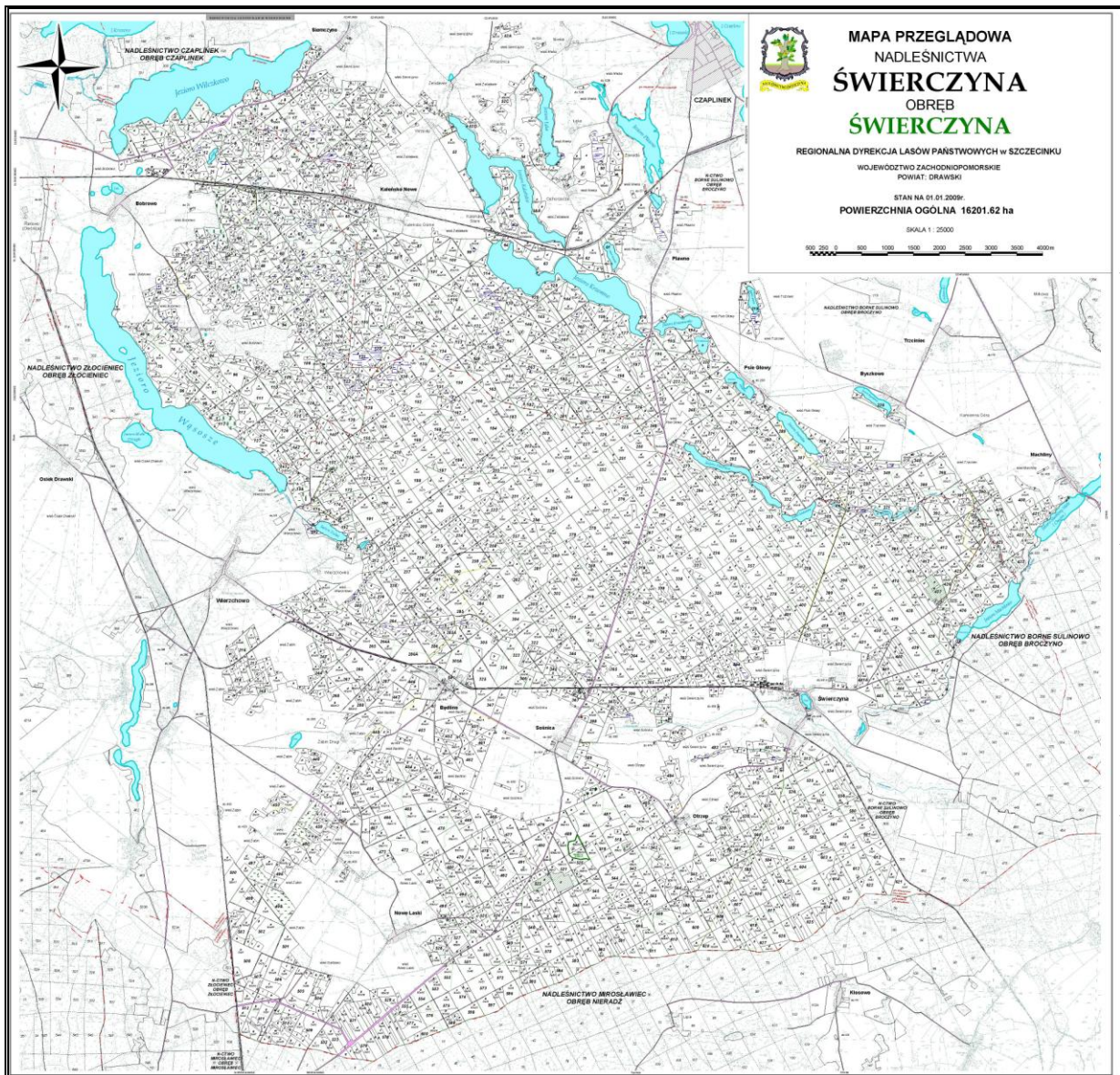
Gmina Powiat Województwo	L A S Y			Grunty nieleśne	Ogółem
	grunty leśne zalesione i niezalesione	gr. związane z gospodarką leśną	razem lasy		
	powierzchnia w ha				
1	2	3	4	5	6
Gmina Wierzchowo	10153,33	301,22	10454,55	232,81	10687,36
Gmina Czaplinek	3196,77	108,21	3304,98	177,30	3482,28
Gmina Złocieniec	1853,50	72,53	1926,03	105,95	2031,98
Razem powiat drawski	15203,60	481,96	15685,56	516,06	16201,62
Razem województwo zachodniopomorskie	15203,60	481,96	15685,56	516,06	16201,62

Grunty Nadleśnictwa Świerczyna w odniesieniu do ogólnej sieci geograficznej położone są pomiędzy:

- 53°22'30" a 53°33'40" szerokości geograficznej północnej,
- 16°03'30" a 16°21'10" długości geograficznej wschodniej.

Siedziba Nadleśnictwa znajduje się w miejscowości Świerczyna, w oddz. 404jx.

- adres: Świerczyna 1, 78-531 Świerczyna,
- tel.: (0-94) 361 86 22, fax.: (0-94) 361 86 49,
- e-mail: swierczyna@szczecinek.lasy.gov.pl

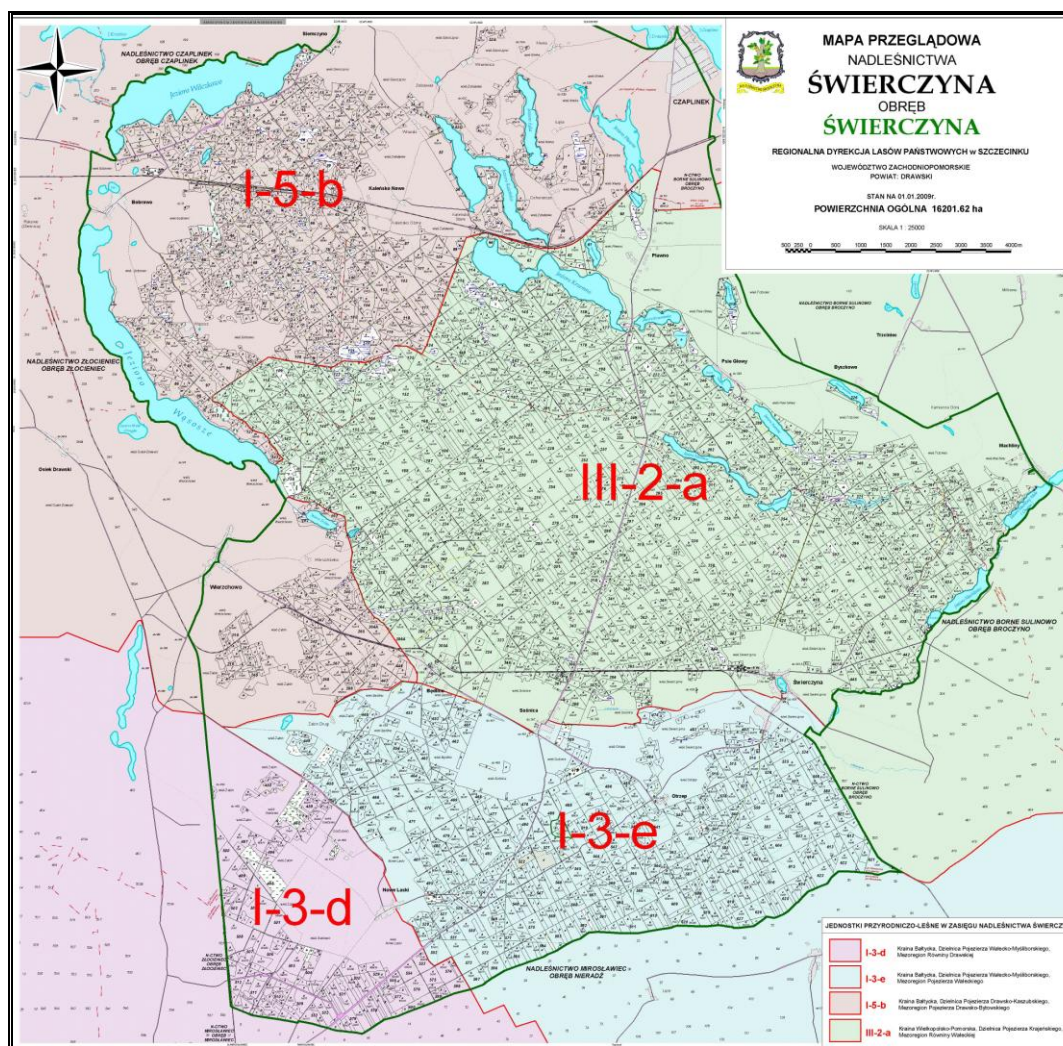
Ryc. 2.1. Położenie nadleśnictwa

Położenie Nadleśnictwa Świerczyna według regionalizacji przyrodniczo-leśnej na podstawach ekologiczno-fizjograficznych (TRAMPLER 1990) przedstawia tabela.

Tab. 2.2.

Podział Nadleśnictwa Świerczyna na jednostki przyrodniczo-leśne

Kraina	Dzielnica	Mezoregion	Nazwa jednostki przyrodniczo-leśnej	Położenie w zasięgu Nadleśnictwa
1	2	3	4	5
I			Kraina Bałtycka	
	3		Dzielnica Pojezierza Wałęcko-Myśliborskiego	
		d	Mezoregion Równiny Drawskiej	Część południowo-zachodnia
		e	Mezoregion Pojezierza Wałęckiego	Część południowa
	5		Dzielnica Pojezierza Drawsko-Kaszubskiego	
b		Mezoregion Pojezierza Drawsko-Bytowskiego	Część północna i zachodnia	
III			Kraina Wielkopolsko-Pomorska	
	2		Dzielnica Pojezierza Krajeńskiego	
		a	Mezoregion Równiny Wałęckiej	Część centralna i wschodnia

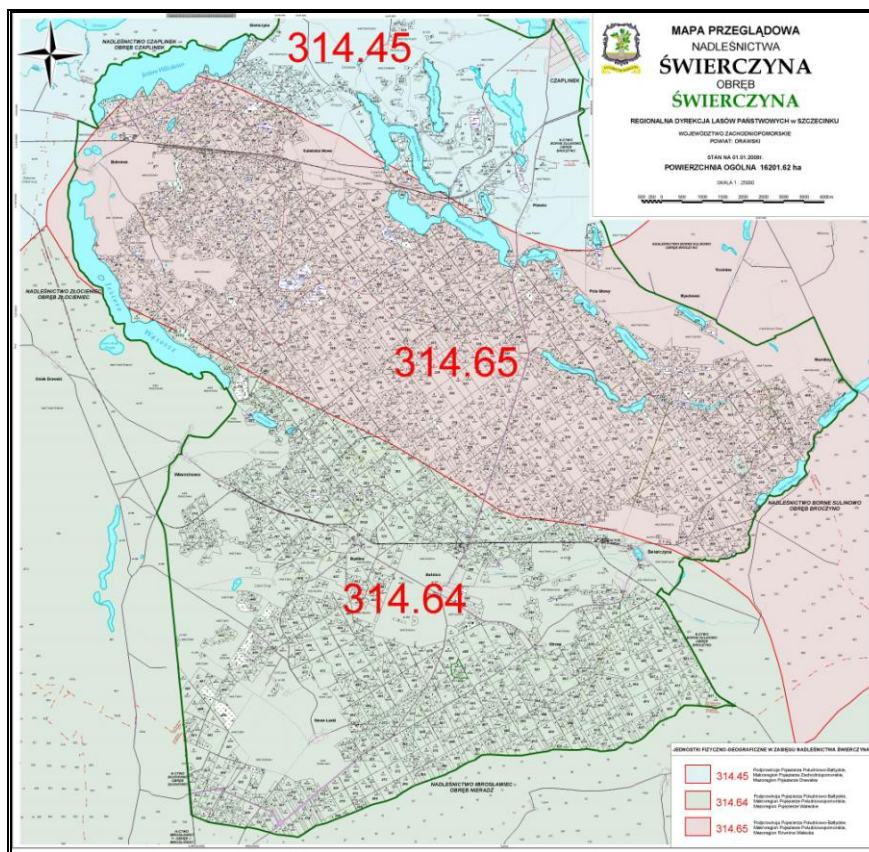
Ryc. 2.2. Mezoregiony przyrodniczo-leśne w zasięgu Nadleśnictwa Świerczyna

Według fizyczno-geograficznego podziału Polski (KONDRACKI 2002) obszar Nadleśnictwa leży w następujących jednostkach:

Tab. 2.3.

Podział Nadleśnictwa Świerczyna na jednostki fizyczno-geograficzne

Obszar	Megaregion	Prowincja	Podprowincja	Makroregion	Mezoregion	Nazwa jednostki fizyczno-geograficznej	Położenie w zasięgu Nadleśnictwa
1	2	3	4	5	6	7	8
1						Europa Zachodnia	
	924.3					Pozaałpejska Europa Środkowa	
		31				Niż Środkowoeuropejski	
			314/315			Pojezierza Południowobałtyckie	
				314.4		Pojezierze Zachodniopomorskie	
					314.45	Pojezierze Drawskie	Północna część
				314.6		Pojezierze Południowopomorskie	
					314.64	Pojezierze Wałęckie	Południowa część
					314.65	Równina Wałęcka	Centralna część

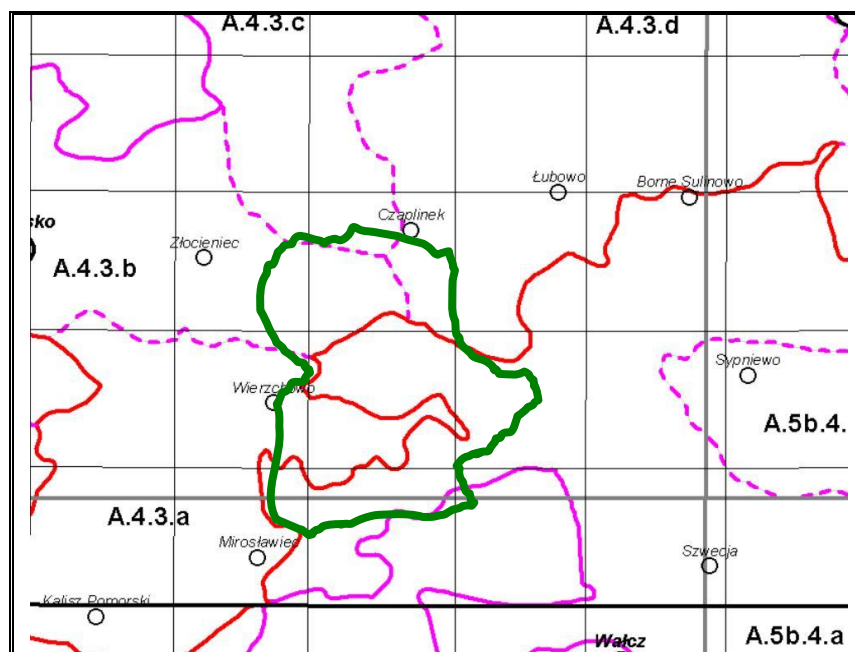
Ryc. 2.3. Podział na mezoregiony fizyczno-geograficzne w zasięgu Nadleśnictwa Świerczyna
(Źródło: Mapa – „Polska – regiony fizycznogeograficzne” (KONDRACKI 2002))

Zasięg jednostek geobotanicznych w regionalizacji geobotanicznej Polski (MATUSZKIEWICZ 2008) dla Nadleśnictwa Świerczyna przedstawia tabela i mapa.

Tab. 2.4.

Podział Nadleśnictwa Świerczyna na jednostki geobotaniczne

Działy	Krainy i podkrainy	Okręgi	Podokręgi	Nazwy jednostek	Położenie w zasięgu Nadleśnictwa
Symbol jednostki					
1	2	3	4	5	6
A				Dział Pomorski	
	A.4			Kraina Pojezierzy Środkowopomorskich	
		A.4.3.		Okręg Drawsko-Szczecinecki	
			A.4.3.a	Podokręg Kaliskopomorski	Południowy zachód
			A.4.3.b	Podokręg Drawski	Północny zachód
			A.4.3.c	Podokręg Połczyński	Północ
			A.4.3.d	Podokręg Barwicki	Północny wschód
	A.5			Kraina Sandrowych Przedpoli Pojezierzy Środkowopomorskich	
	A.5b			Podkrajna Walecka	
		A.5b.4.		Okręg Doliny Gwdy	
			A.5b.4.a	Podokręg Pilski	Centralna część

Ryc. 2.4. Podział geobotaniczny w zasięgu Nadleśnictwa Świerczyna

(Źródło: „Regionalizacja geobotaniczna Polski” (MATUSZKIEWICZ 2008), fragment Arkusza A1)

2.2. Lesistość

Powierzchnia ogólna zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Świerczyna, w rozbiciu na gminy, wynosi:

• Miasto Czaplinek	–	479,63 ha,
• Gmina Czaplinek	–	7057,07 ha,
• Gmina Wierzchowo	–	14177,73 ha,
• Gmina Złocieniec	–	3291,59 ha,
Ogółem	–	25006,02 ha.

Struktura własnościowa lasów w zasięgu Nadleśnictwa przedstawia się następująco:

• Lasy stanowiące własność Skarbu Państwa w zarządzie LP	–	15685,56 ha,
• Lasy niestanowiące własności Skarbu Państwa	–	56,00 ha,
Łącznie lasy w terytorialnym zasięgu Nadleśnictwa	–	15741,56 ha.

Lesistość w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Świerczyna wynosi 63,0%.

Pozostałą powierzchnię terytorialnego zasięgu działania Nadleśnictwa stanowią głównie użytki rolne oraz grunty pod wodami, w mniejszym stopniu – grunty zabudowane i zurbanizowane, nieużytki i tereny różne.

2.3. Charakterystyka kompleksów leśnych

Jako kompleks leśny potraktowano zwarty obszar gruntów leśnych w zarządzie nadleśnictwa (zalesionych i niezalesionych oraz związanych z gospodarką leśną), nie podzielony obszarami bezleśnymi. Przyjęto również, że elementy liniowe, takie jak rzeki, drogi, linie kolejowe, itp. o szerokości do ok. 50 m położone między gruntami leśnymi nie dzielą kompleksów leśnych.

Klasyfikację kompleksów leśnych do poszczególnych przedziałów wielkości przeprowadzono na podstawie obiektów podstawowych wg stanu na 1.01.2009 r.

Tab. 2.3.**Zestawienie liczby i wielkości kompleksów leśnych**

Wielkość kompleksów [ha]	Ilość kompleksów	Łączna powierzchnia [ha]	%
1	2	3	4
do 1,00	13	6,00	0,04
1,01 - 5,00	21	45,68	0,29
5,01 - 20,00	8	102,24	0,65
20,01 - 100,00	3	76,24	0,49
100,01 - 500,00	-	-	-
500,01 - 2000,00	-	-	-
Powyżej 2000,00	1	15455,40	98,53
OGÓŁEM	46	15685,56	100,00

Grunty leśne Nadleśnictwa Świerczyna składają się z 46 kompleksów. W strukturze powierzchniowej zdecydowanie przeważa jeden, główny, kompleks, poprzecinany w kilku miejscach obiektami liniowymi typu drogi asfaltowe oraz linia kolejowa, jednakże szerokość pomiędzy poszczególnymi fragmentami lasów nie przekracza 50 m. Kompleks ten zajmuje 15455,40 ha, czyli 98,53% powierzchni gruntów leśnych Nadleśnictwa.

Na pozostały areal gruntów leśnych składają się kompleksy małe, do 5 ha (łącznie 34), zajmujące 0,33% powierzchni gruntów leśnych, kompleksy w przedziale wielkości od 5 do 20 ha (8 o łącznej powierzchni 102,24 ha – 0,65%) i 3 kompleksy od 20 do 100 ha (łącznie 76,24 ha – 0,49%).

2.4. Dominujące funkcje lasów

Zgodnie z decyzją I KTG, w bieżących pracach urzędniowych przyjęto w Nadleśnictwie Świerczyna dotychczasowy podział lasu na kategorie ochronności, zatwierdzony Decyzją nr 59 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 20.08.1999 r.

Tab. 2.4.

Zestawienie powierzchni gruntów leśnych zalesionych i niezalesionych wg grup funkcji lasu kategorii ochronności

Funkcje lasów i kategorie ochronności	Razem Nadleśnictwo	
	ha	%
1	2	3
I. REZERWATY	11,91	0,1
II. LASY OCHRONNE	2208,77	14,5
1. Lasy ochronne ogólnego przeznaczenia	1482,46	9,7
w tym:		
a) wodochronne	1196,74	7,9
b) stanowiące cenne fragmenty rodzimej przyrody	36,76	0,2
c) stanowiące ostoje zwierząt podlegających ochronie gatunkowej	248,96	1,6
2. Lasy ochronne specjalnego przeznaczenia	726,31	4,8
w tym:		
a) stanowiące drzewostany nasienne	306,93	2,0
b) na stałych powierzchniach badawczych i doświadczalnych	419,38	2,8
III. LASY POZOSTAŁE	12982,92	85,4
OGÓŁEM	15203,60	100,0

Lasy ochronne i rezerwaty w stosunku do ogólnej powierzchni gruntów leśnych Nadleśnictwa stanowią 14,6%.

Szczegółowy podział na kategorie ochronności, wraz z lokalizacją, przedstawiony jest w tomie IA opisanego ogólnego.

2.5. Porównanie wybranych cech taksacyjnych drzewostanów

Porównanie wybranych cech taksacyjnych drzewostanów wykonano na podstawie danych uzyskanych z opracowań:

- dla Nadleśnictwa Świerczyna: planu urządzenia lasu wg stanu na dzień 1.01.2009 r.;
- dla RDLP Szczecinek: „Wyniki aktualizacji stanu powierzchni leśnej i zasobów drzewnych w Lasach Państwowych na dzień 1 stycznia 2008 r.”;
- dla PGL LP: „Raport o stanie lasów w Polsce – 2008”.

Tab. 2.4.**Porównanie wybranych cech taksacyjnych drzewostanów**

Obszar	Średni wiek (lat)	Przeciętna zasobność (m ³ /ha)	Przeciętny przyrost (m ³ /ha)	Udział % siedlisk borowych	Udział % gatunków iglastych
1	2	3	4	5	6
Nadleśnictwo Świerczyna	62	266	4,29	72,8	79,0
RDLP Szczecinek	57	225	3,95	64,2	76,8
PGL Lasy Państwowe	60	240	4,00	52,9	76,7

Średni wiek drzewostanów Nadleśnictwa Świerczyna jest wyższy o 5 lat od średniego wieku drzewostanów w RDLP Szczecinek i o 2 lata od średniego wieku drzewostanów zarządzanych przez Lasy Państwowe.

Wyższa jest również przeciętna zasobność drzewostanów Nadleśnictwa: w stosunku do RDLP – o 18%, a w stosunku do Lasów Państwowych – o 11%.

Siedliska borowe w Nadleśnictwie mają zdecydowanie większy udział niż w RDLP i w LP – odpowiednio o 8,6% oraz o 19,9%.

Również udział gatunków iglastych jest wyższy: o 2,2% w stosunku do RDLP i o 2,3% w porównaniu do Lasów Państwowych.

Na przestrzeni ostatnich lat wzrosły w Nadleśnictwie: średni wiek – o 5 lat i przeciętna zasobność – o 62 m³, a zmalały: udział siedlisk borowych – o 0,8% i udział gatunków iglastych – o 1,7%.

Wnioskować można, że częściowy wpływ na wzrost zasobności drzewostanów Nadleśnictwa miała zmiana metody inwentaryzacji zasobów drzewnych.

3. FORMY OCHRONY PRZYRODY

Podstawowym zadaniem Polityki Ekologicznej Państwa jest ochrona różnorodności biologicznej przed skutkami niekontrolowanej antropopresji. Temu służy przede wszystkim ustanowienie obszarów prawnie chronionych. Obecnie około 30% terytorium Polski jest objęte różnymi formami ochrony (wg „Polityki Ekologicznej Państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016”).

3.1. Istniejące formy ochrony przyrody

Występujące na terenie Nadleśnictwa Świerczyna formy ochrony przyrody obrazuje poniższe zestawienie.

Tab. 3.1.

Zestawienie form ochrony przyrody w zasięgu terytorialnym nadleśnictwa

Rodzaj obiektu	Liczba	Pow. w zasięgu n-ctwa (ha)	Udział % na gruntach N-ctwa	Pow. w zarządzie N-ctwa			
				las (ha)	%	grunty nieleśne (ha)	%
1	2	3	4	5	6	7	8
Rezerwat przyrody	1	12,06	100	12,06	100	-	-
Parki krajobrazowe	1	450,19	33	142,73	95	7,30	5
Obszary chronionego krajobrazu	1	4836,50	33	1487,49	93	110,98	7
Obszary Natura 2000 – OSO	1	8644,72	52	4172,26	94	280,30	6
Obszary Natura 2000 – SOO	1	2586,64	29	697,44	94	47,60	6
Pomniki przyrody	19	-	-	-	-	-	-
Użytki ekologiczne	8	7,63	100	-	-	7,63	100
Ochrona gatunkowa - strefy ochrony	3	208,36	100	199,46	96	8,90	4

3.1.1. Rezerwat przyrody

Rezerwat przyrody obejmuje obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi.

Na terenie Nadleśnictwa występuje rezerwat przyrody „**Sośnica**”. Położony jest w województwie zachodniopomorskim, w powiecie drawskim, w gminie Wierzchowo, obrębie ewidencyjnym Otrzep, w leśnictwie Buczyna, 2 km na południe od Sośnicy, w oddz.: 489g,h,~f, 520a,~h.

Rezerwat został utworzony *Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 12.07.1974 r. w sprawie uznania za rezerwaty przyrody* (MP Nr 28, poz. 172, § 8) jako obszar lasu o powierzchni 8,76 ha, oznaczony w planie u.l. na lata 1966-1976 jako oddział 33d.

Powierzchnia rezerwatu uległa zmianie na podstawie *Zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 07.05.1984 r. zmieniającego zarządzenie w sprawie uznania za rezerwaty przyrody* (MP Nr 15, poz. 107, § 6). Wówczas przyjęto oznaczenie rezerwatu zgodnie z planem u.l. na lata 1977-1987 jako oddziały 32g,h,42a o powierzchni 12,06 ha. W zarządzeniu tym nie podano przyczyny zmiany lokalizacji i powierzchni objętej ochroną.

Zgodnie z zarządzeniem nr 10 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 8 lutego 2008 r. połączono dwa obręby i nastąpiła konieczność przedadresowania oddziałów. Powierzchnia oraz kształt wydzieleń leśnych wchodzących w skład rezerwatu nie uległy zmianie.

Udział w powierzchni ogólnej rezerwatu poszczególnych kategorii użytkowania przedstawia się następująco:

- grunty leśne zalesione - 11,91 ha,
- grunty związane z gospodarką leśną - 0,15 ha.

Zgodnie z zapisem w zarządzeniu z 1984 r. celem ochrony jest zachowanie starodrzewu dębowo-bukowego o charakterze naturalnym z licznymi drzewami pomnikowymi. W *Planie ochrony rezerwatu leśnego „Sośnica”* (PATON 1998) uściślono ten zapis, przyjmując, że głównym przedmiotem ochrony jest:

- kwaśna buczyna pomorska (*Luzulo-pilosae-Fagetum*),
- starodrzew bukowo-dębowy,
- stare drzewa o cechach pomnikowych,
- grzyby makroskopowe związane z bukiem i dębem,
- zespoły destruentów rozkładających drewno bukowe i dębowe.

Na podstawie przeprowadzonej w 2007 r. powszechnej inwentaryzacji gatunków roślin, zwierząt, innych organizmów i siedlisk przyrodniczych można stwierdzić, że celem ochrony w rezerwacie przyrody „Sośnica” jest również:

- żyzna buczyna niżowa - siedlisko przyrodnicze objęte Dyrektywą Siedliskową Natura 2000 (kod 9130), stwierdzone w oddz. 489g, 520a;

- pachnica dębowa – gatunek bezkręgowca, objęty ochroną ścisłą, który w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt posiada kategorię VU (narażony na wyginięcie); wymieniony w Załączniku IV Dyrektywy Siedliskowej.

Według Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 30 marca 2005 r. w sprawie rodzajów, typów i podtypów rezerwatów przyrody (Dz. U. Nr 60, poz. 533), rezerwat „Sośnica” zaliczono do:

I. Rodzaj rezerwatu - **leśny (L)**;

II. Typ i podtyp rezerwatu:

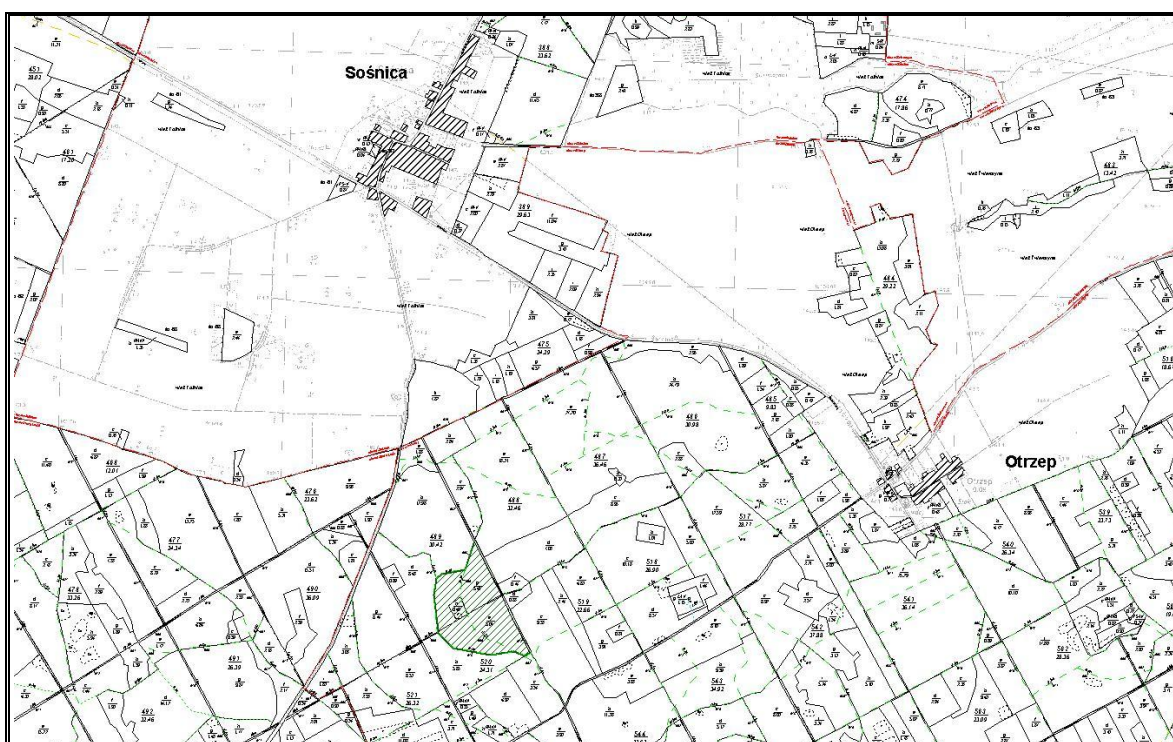
a) ze względu na dominujący przedmiot ochrony:

- typ rezerwatu - **fitocenotyczny (PFi)**;
- podtyp rezerwatu - **zbiorowisk leśnych (zl)**;

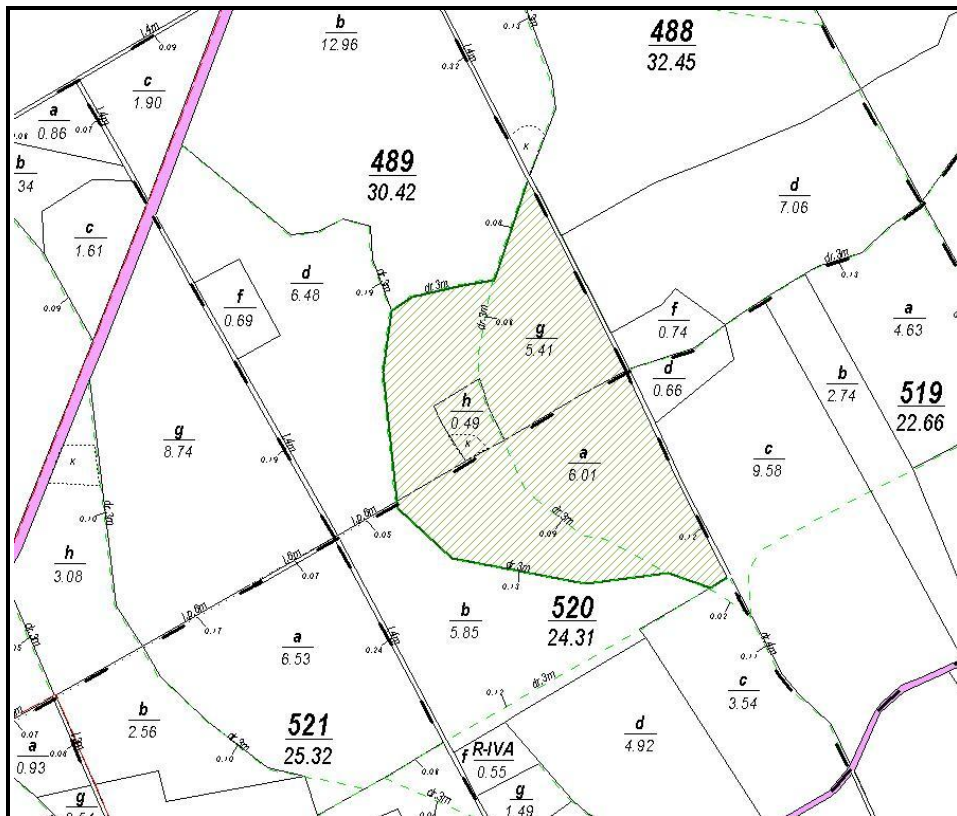
b) ze względu na główny typ ekosystemu:

- typ rezerwatu - **leśny i borowy (EL)**;
- podtyp rezerwatu - **lasów nizinnych (lni)**.

W 1998 r. dr inż. K. Paton opracował *Plan ochrony rezerwatu leśnego „Sośnica”*, na okres od 1.01.1999 do 31.12.2018. Plan ten zatwierdził Wojewoda Zachodniopomorski pismem z dnia 21 grudnia 2000 r. (OSR-WKP-6630/60/31/00). Jednakże z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (na podstawie art. 154) plan ochrony rezerwatu stracił moc prawną.

Ryc. 3.1. Lokalizacja rezerwatu przyrody „Sośnica”

Ryc. 3.2. Mapa gospodarcza rezerwatu „Sośnica”

Fot. 3.1. Rezerwat „Sośnica”, oddz. 520a

Fot. 3.2. Rezerwat „Sośnica”, wydzielenie z trześnią ptasią, oddz. 498h

Fot. 3.3. Martwe drewno, oddz. 498g

3.1.2. Park krajobrazowy

Park Krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.

Drawski Park Krajobrazowy (DPK) został utworzony na mocy Uchwały nr XVI/49/79 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Koszalinie z dnia 24 kwietnia 1979 r. (Dz. Urz. WRN w Koszalinie Nr 6, poz. 13). Aktem prawnym dotyczącym DPK jest również Rozporządzenie Nr 15/2005 Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 27 lipca 2005 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. Nr 64, poz. 1378).

Powierzchnia DPK wynosi 41 430 ha, zaś otulina obejmuje obszar 22 212 ha. Park położony jest na terenie gmin: Barwice, Borne Sulinowo, Połczyn Zdrój, Czaplinek, Ostrowice, Złocieniec.

W zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Świerczyna park obejmuje niewielki fragment, o powierzchni 450,19 ha, położony między południowym brzegiem jeziora Wilczkowo a drogą Czaplinek – Złocieniec. Grunty zarządzane przez Nadleśnictwo to oddz.: 1-5, 6a-l,~d,~f, 7a,~a,~b, 8a-c,~a, 9a-j,~a,~f, 10a-c,~f,~g, 11a,b,~a,~b, o łącznej powierzchni 150,03 ha, w tym;

- ◆ grunty zalesione i niezalesione - 139,21 ha,
- ◆ grunty związane z gospodarką leśną - 3,52 ha,
- ◆ grunty nieleśne - 7,30 ha.

Otulina w zasięgu Nadleśnictwa Świerczyna obejmuje obszar o powierzchni ok. 3409 ha, zlokalizowany pomiędzy drogą Czaplinek – Złocieniec a linią kolejową Szczecinek – Złocieniec. Na gruntach Nadleśnictwa Świerczyna otulina zajmuje łącznie 1064,14 ha, w tym:

- ◆ grunty zalesione i niezalesione - 963,76 ha,
- ◆ grunty związane z gospodarką leśną - 27,29 ha,
- ◆ grunty nieleśne - 73,09 ha.

Grunty te zlokalizowane są w oddz.: 6m-t,~a~c, 7b-f,~c,~d, 8d-f,~b~g, 9k-r,~b~d,~g, 10d-o,~a~d,~h, 11c-j,~c~g, 12-20, 21a-n,~a~d,~k~p, 22-28, 29a-f,~a,~i~k, 34-40, 41a-d,~d~g, 50-52, 52A, 52B, 52C, 52D, 53-58, 58A, 59.

Ryc. 3.3. Zasięg Drawskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny

3.1.3. Obszar chronionego krajobrazu

Obszar chronionego krajobrazu obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych.

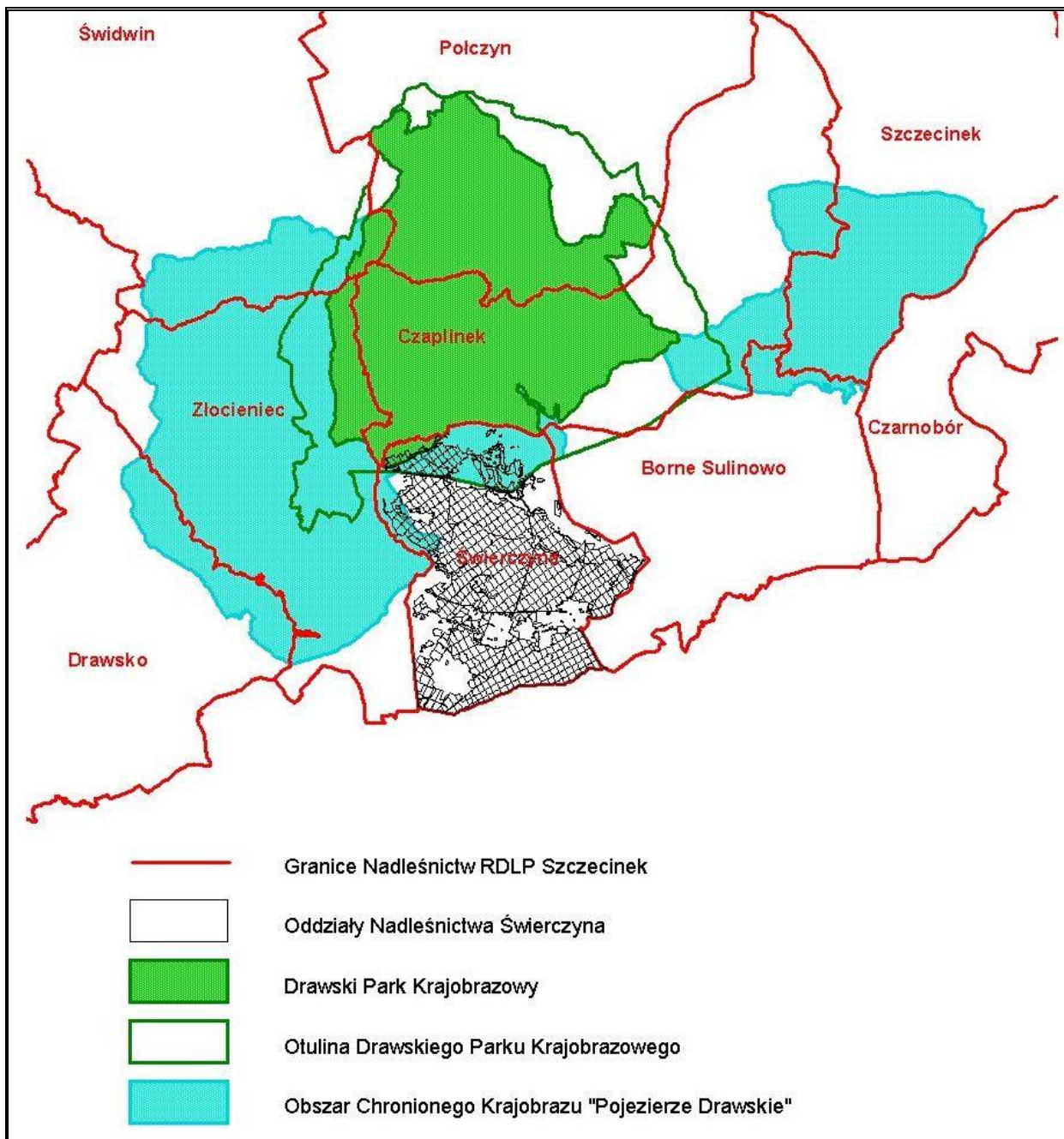
Uchwałą Nr X/46/75 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Koszalinie z dnia 17 listopada 1975 r. została ustanowiona strefa chronionego krajobrazu „**Pojezierze Drawskie**”. Na podstawie Rozporządzenia Nr 19/2003 Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 29 sierpnia 2003 r. zmieniające akty prawne regulujące obszary chronionego krajobrazu na terenie województwa zachodniopomorskiego (Dz. U. Woj. Zach. Nr 73, poz. 1286) zwrot „strefa chronionego krajobrazu” zastąpiono zwrotem „obszar chronionego krajobrazu”. Aktualnie obowiązującym aktem prawnym w stosunku do tego obszaru jest Rozporządzenie nr 4/2005 Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 22 marca 2005 r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Zach. Nr 25, poz. 479).

OChK „Pojezierze Drawskie” położony jest na terenie gmin: Drawsko Pomorskie, Ostrowice, Złocieniec, Brzeźno, Szczecinek, Wierzchowo i obejmuje łącznie ok. 68 450 ha. Teren ten częściowo pokrywa się z otuliną Drawskiego Parku Krajobrazowego. W zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Świerczyna obszar leży na północ od linii kolejowej Szczecinek – Złocieniec oraz na zachód od drogi leśnej między miejscowościami Bobrowo – Wąsosz – Wierzchowo, zajmując 4836,50 ha.

Na gruntach Nadleśnictwa Świerczyna OChK zlokalizowany jest w oddz.: 1-20, 21a-n,~a~d,~k~p, 22-28, 29a-f,~a,~i~k, 34-40, 41a-d,~d~g, 48-52, 52A, 52B, 52C, 52D, 53-58, 58A, 59, 73-75, 84b-d,g,i,j,~a~c, 85, 86, 97, 98, 112a-h,j,k,~a,~c~f,~i~k, 113, 127c-h,j-n,p,~a~c,~g~i, 143b-f,h-m,~a,~c,~d,~h,~j, 158 zajmując łącznie 1598,47 ha, w tym:

- ◆ grunty zalesione i niezalesione - 1447,25 ha,
- ◆ grunty związane z gospodarką leśną - 40,24 ha,
- ◆ grunty nieleśne - 110,98 ha.

Obszar chronionego krajobrazu utworzono w celu ochrony krajobrazu i naturalnych walorów środowiska przyrodniczego Pojezierza Drawskiego. Teren ten charakteryzuje się malowniczym krajobrazem połudowcowym z dużą ilością jezior i cieków wodnych, położonych w zagłębieniach i dolinach.

Ryc. 3.4. Zasięg Obszaru Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Drawskie”

3.1.4. Obszary Natura 2000

Obszar Natura 2000 – obszar specjalnej ochrony ptaków, specjalny obszar ochrony siedlisk lub obszar mający znaczenie dla Wspólnoty, utworzony w celu ochrony populacji dziko występujących ptaków lub siedlisk przyrodniczych lub gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty.

W Unii Europejskiej w latach 90-tych opracowany został europejski system ekologiczny Natura 2000, zakładający tworzenie obszarów chronionych niezależnie od systemów narodowych. Zasady jego tworzenia uregulowane są w dwóch dyrektywach:

- Dyrektywie Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dziko żyjących ptaków, zwanej Dyrektywą Ptasią,
- Dyrektywie Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dziko żyjącej fauny i flory, zwanej Dyrektywą Siedliskową lub Habitatową.

Rzeczpospolita Polska, jako członek Unii Europejskiej, jest zobowiązana do wyznaczenia sieci obszarów Natura 2000 zgodnie z tymi dyrektywami.

Projekt listy obszarów Natura 2000 opracowuje Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska. Minister właściwy do spraw środowiska, po uzyskaniu zgody Rady Ministrów, przekazuje Komisji Europejskiej listę proponowanych obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty oraz listę obszarów specjalnej ochrony ptaków.

Według stanu na 1.01.2009 r. w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Świerczyna występują następujące obszary Natura 2000:

- „**Ostoja Drawska**” (PLB320019) – obszar specjalnej ochrony ptaków;
- „**Jeziora Czaplinciekie**” (PLH320039) – obszar mający znaczenie dla Wspólnoty.

Informacje odnośnie w/w obszarów zestawiono na podstawie Standardowego Formularza Danych wg stanu na 22.02.2008 r. oraz inwentaryzacji przyrodniczej siedlisk i gatunków Natura 2000 wykonanej na terenie Nadleśnictwa Świerczyna w 2007 r.

- „**Ostoja Drawska**” – aktualne granice obszaru określa *Rozporządzenie Ministra Środowiska zmieniającego rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 z dnia 27 października 2008 r.* (Dz.U. Nr 198, poz. 1226).

Powierzchnia całego obszaru wynosi 153906,10 ha. Obszar obejmuje część Pojezierza

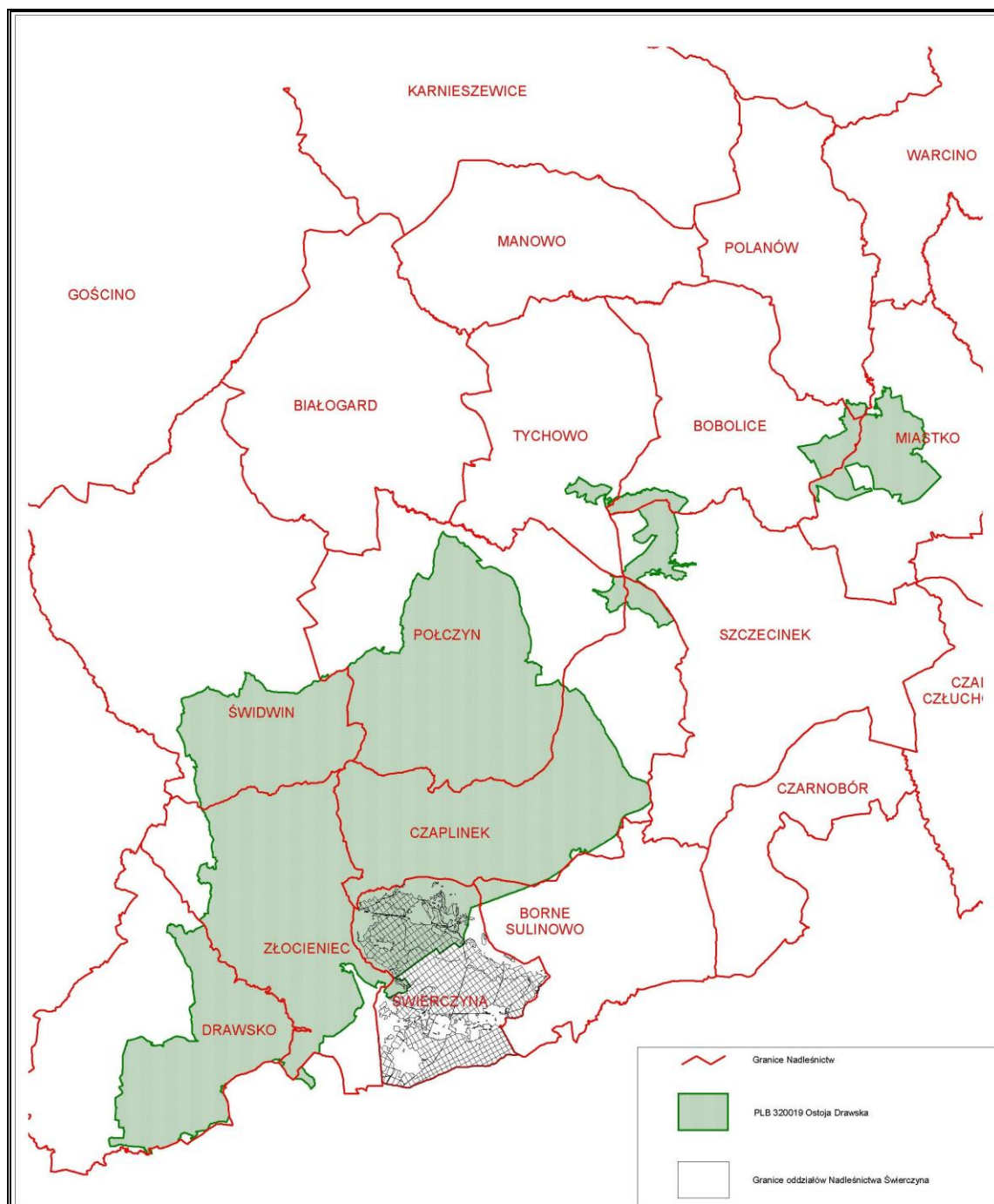
Drawskiego, z ponad 50 jeziorami (6% pow. terenu) i licznymi lasami (ok. 45% terenu). Pozostała część jest głównie użytkowana rolniczo.

Obszar OSO zajmuje w zasięgu Nadleśnictwa Świerczyna 8644,72 ha, w tym 4452,56 ha stanowią grunty zarządzane przez Nadleśnictwo. Teren ten zlokalizowany jest w północnej części Nadleśnictwa.

Charakteryzując „Ostoję Drawską” pod względem przyrodniczym należy zaznaczyć, że na tym terenie występuje co najmniej 37 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej oraz 6 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Jest to bardzo ważna ostoja dla kilku gatunków ptaków drapieżnych. W okresie lęgowym obszar zasiedla powyżej 3% populacji lęgowej **puchacza** (PCK), co najmniej 1% populacji krajowej następujących gatunków ptaków: **bielik** (PCK), błotniak stawowy, bocian czarny, **kania czarna** (PCK), **kania ruda** (PCK), **orlik krzykliwy** (PCK), trzmielojad, czapla siwa, gągoł, krakwa; w stosunkowo wysokim zagęszczeniu występują **bąk** (PCK) i bocian biały. Ostoja ta jest także jedną z trzech najważniejszych w Polsce ostoi lęgowych żurawia.

Spośród gatunków fauny figurujących w Załącznikach do Dyrektyw wymienionych w SDF-ach w obszarze PLB320019 „Ostoją Drawską” odnotowano:

- ptaki wymienione w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej:
 - bąk, bączek, bocian czarny, bocian biały, łabędź czarnodzioby, łabędź krzykliwy, bernikla białolica, trzmielojad, kania czarna, kania ruda, bielik, błotniak stawowy, błotniak zbożowy, błotniak łąkowy, orlik krzykliwy, rybołów, drzemlik, sokół wędrowny, kropiatka, zielonka, derkacz, żuraw, batalion, łączak, rybitwa rzeczna, rybitwa czarna, puchacz, sowa błotna, lelek, zimorodek, dzięcioł czarny, dzięcioł średni, lerka, świergotek polny, jarzębatka, muchołówka mała, gasiorek;
- ptaki migrujące niewymienione w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej:
 - perkoz rdzawoszyi, czapla siwa, gęgawa, krakwa, gągoł, zniczek, pełzacz ogrodowy, kulczyk, kormoran czarny;
- bezkręgowce wymienione w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej:
 - skójka gruboskorupowa.

Ryc. 3.5. Zasięg OSO PLB 320019 „Ostoja Drawska”

- „Jeziora Czaplineckie” – obszar o powierzchni 31949,30 ha, obejmuje najcenniejszy przyrodniczo i krajobrazowo fragment Pojezierza Drawskiego. Na terenie ostoi zlokalizowanych jest 47 jezior (zajmujących ok. 10% pow. terenu), reprezentujących większość wyróżnianych w Polsce typów jezior. Lasy pokrywają ponad 35% terenu. Spośród nich ponad połowę stanowią tzw. lasy ochronne. Blisko 50% obszaru ostoi jest użytkowana rolniczo.

W zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Świerczyna obszar SOO „Jeziora Czaplinskie” zlokalizowany jest w północnej części, zajmując łącznie 2586,64 ha, w tym 745,04 ha stanowią grunty zarządzane przez Nadleśnictwo. Teren ten obejmuje skupisko jezior lobeliowych o nazwach: Ciemniak, Kaleńskie, Krzemno, Łęka, które stanowią kresowe stanowiska jezior lobeliowych na Pomorzu Zachodnim.

Tab. 3.6.

Zestawienie siedlisk przyrodniczych na gruntach nadleśnictwa w granicach obszaru Natura 2000

Lp.	Kod	Nazwa siedliska	% pokrycia w całym obszarze	Liczba pododdz.	Ogólna powierzchnia siedliska* (ha)
1	2	3	4	5	6
1.	3110	Jezioro lobeliowe	0,50	-	-
2.	3140	Twardowilgotne oligo- i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łąkami ramienic	3,00	-	-
3.	3150	Starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne	10,00	-	-
4.	3160	Naturalne, dystroficzne zbiorniki wodne	0,07	-	-
5.	3260	Nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników	0,05	-	-
6.	6410	Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe	0,50	-	-
7.	6430	Ziołorośla górskie i ziołorośla nadrzeczne	0,01	-	-
8.	6510	Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie	7,00	1	1,25
9.	7110	Torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe)	0,50	-	-
10.	7120	Torfowiska wysokie zdegradowane, lecz zdolne do naturalnej i stymulowanej regeneracji	-	2	11,37
11.	7140	Torfowiska przejściowe i trzęsawiska	2,00	5	3,80
12.	7150	Obniżenia na podłożu torfowym z roślinnością ze związku Rhynchosporion	0,50	-	-
13.	7210	Torfowiska nakredowe	0,10	-	-
14.	7220	Źródlika wapienne ze zbiorowiskami Cratoneurion commutati	0,01	-	-
15.	9110	Kwaśne buczyny	6,00	1	2,09
16.	9130	Żyzne buczyny	10,00	8	35,69
17.	9160	Grąd subatlantycki	0,50	7	24,35
18.	9190	Śródładowe kwaśne dąbrowy	-	3	5,79
19.	91D0	Bory i lasy bagienne	2,00	10	50,14
20.	91E0	Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (olsy źródliskowe)	1,00	2	3,55

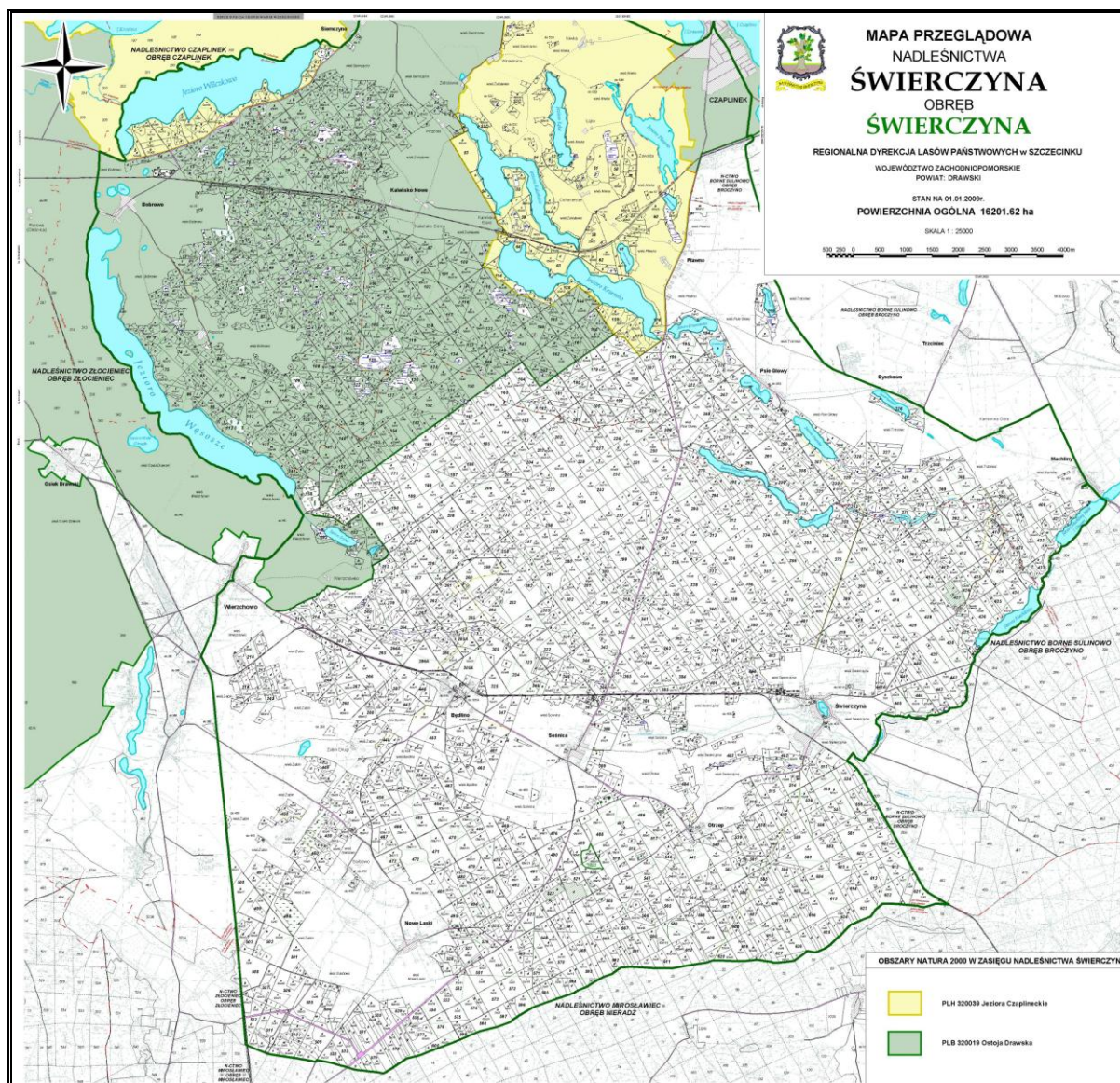
*Powierzchnia siedlisk ograniczona warstwą granic obszarów

Spośród gatunków fauny, wymienionych w Załącznikach do Dyrektyw, w obszarze Natura 2000 „Jeziora Czaplineckie” odnotowano:

- ptaki wymienione w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej:
bąk, bocian czarny, bocian biały, trzmielojad, kania czarna, kania ruda, bielik, błotniak stawowy, błotniak zbożowy, orlik krzykliwy, derkacz, żuraw, siewka złota, dubelt, rybitwa czarna, puchacz, zimorodek, dzięcioł czarny, dzięcioł średni, lerka, świergotek polny, muchołówka mała, gąsiorek;
- ptaki migrujące niewymienione w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej:
perkozek, perkoz rdzawoszyi, czapla siwa, gęgawa, krakwa, cyraneczka, głowienka, czernica, gągoł, nurogęs, wodnik, kokoszka, sieweczka rzeczna, czajka, kszczyk, słonka, brodziec piskliwy, kormoran czarny;
- ssaki wymienione w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej:
mopek, nocek duży, bóbr europejski, wydra;
- płazy i gady wymienione w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej:
traszka grzebieniasta, kumak nizinny;
- ryby wymienione w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej:
piskorz, koza.

Ryc. 3.6. Zasięg SOO PLH 320039 „Jeziora Czaplnekie”

Ryc. 3.7. Obszary Natura 2000 w zasięgu Nadleśnictwa Świerczyna

3.1.5. Pomniki przyrody

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyiska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie.

Na gruntach zarządzanych przez Nadleśnictwo Świerczyna występuje 19 obiektów uznanych za pomniki przyrody: 16 pojedynczych okazów drzew oraz 3 głazy narzutowe.

Tab. 3.7.

Wykaz pomników przyrody na gruntach nadleśnictwa

Lp.	Podstawa prawna (Rozporządzenie Wojewody)	Nr orzecz.	Położenie		Opis obiektu			
			oddz., pododdz.	gmina, obręb ewidencyjny, leśnictwo	gatunek nazwa uwagi	obwód (cm)	wysokość (m)	stan zdrowotny*
1	2	3	4	5	6	7	8	9
POMNIKI PRZYRODY OŻYWIONEJ								
1.	Rozporządzenie Nr 7/92 Wojewody Koszalińskiego z dnia 8 września 1992 r. (Dz. U. Woj. Kosz. Nr 15/92, poz. 109)	353	2d	Złocieniec Bobrowo Wilczkowo	Sosna zwyczajna (dwupienna)	395	23	2
2.	- „ -	355	3b	Złocieniec Bobrowo Wilczkowo	Sosna zwyczajna (dwupienna)	417	25	2
3.	- „ -	357	3b	Złocieniec Bobrowo Wilczkowo	Daglezja zielona	337	40	1
4.	- „ -	358	9n	Czaplinek Siemczyno Wilczkowo	Dąb szypułkowy	415	27	2
5.	- „ -	352	14a	Złocieniec Bobrowo Wilczkowo	Buk zwyczajny	580	34	3
6.	- „ -	43	15l	Czaplinek Siemczyno Wilczkowo	Dąb bezszypułkowy	545	28	2
7.	- „ -	356	17b	Czaplinek Siemczyno Wilczkowo	Buk zwyczajny	358	33	2
8.	- „ -	359	19b	Złocieniec Bobrowo Wilczkowo	Buk zwyczajny	427	28	3
9.	- „ -	67	56c	Czaplinek Żeliszawie Krzemno	Klon zwyczajny	292	24	3
10.	- „ -	327	95b	Złocieniec Bobrowo Mszarne	Jałowiec pospolity	134	10	2

Lp.	Podstawa prawna (Rozporządzenie Wojewody)	Nr orzecz.	Położenie		Opis obiektu			
			oddz., pododdz.	gmina, obręb ewidencyjny, leśnictwo	gatunek nazwa uwagi	obwód (cm)	wysokość (m)	stan zdrowotny
1	2	3	4	5	6	7	8	9
11.	- „ -	318	491b	Wierzchowo Nowe Laski Dąbrowa	Buk zwyczajny (trójpienny – jeden martwy)	505	36	3
12.	- „ -	319	526f	Wierzchowo Nowe Laski Laski	Dąb szypułkowy	474	31	3
13.	- „ -	317	527h	Wierzchowo Nowe Laski Laski	Buk zwyczajny (dwupienny – jeden pień złamany na wys. 10m)	430	35	3
14.	- „ -	320	527h	Wierzchowo Nowe Laski Laski	Buk zwyczajny (dwupienny)	455	31	2
15.	- „ -	321	527i	Wierzchowo Nowe Laski Laski	Dąb szypułkowy	465	33	2
16.	- „ -	322	545b	Wierzchowo Otrzep Laski	Sosna zwyczajna	272	30	1
POMNIKI PRZYRODY NIEOŻYWIONEJ								
1.	Rozporządzenie Nr 7/92 Wojewody Koszalińskiego z dnia 8 września 1992 r. (Dz. U. Woj. Kosz. Nr 15/92, poz. 109)	39	18m	Złocieniec Bobrowo Wilczkowo	Głaz narzutowy (szary granit)	8,0	1,10	
2.	- „ -	20	58b	Czaplinek Żeliszawie Krzemno	Głaz narzutowy (szary granit, wryty napis „Tempelburg 1858)	19,0	3,50	
3.	Rozporządzenie Nr 12/95 Wojewody Koszalińskiego z dnia 28 grudnia 1995 r. (Dz. U. Woj. Kosz. Nr 2/96, poz. 7)	8	52g	Czaplinek Niwka Krzemno	Głaz narzutowy (szary granit)	11,0	1,60	

Stan zdrowotny pomników przyrody ożywionej przedstawiony jest liczbowo wg uproszczonej skali Pacyniaka i Smólskiego:

- 1 – drzewo zdrowe, bez ubytków i obecności szkodników,
- 2 – drzewo z częściowo obumierającymi cieńszymi gałęziami w wierzchołkowej partii korony, z pojedynczymi szkodnikami,
- 3 – drzewo mające w 50% obumarłą koronę lub pień, w znacznym stopniu zaatakowane przez szkodniki,
- 4 – drzewo mające w 70% obumarłą koronę lub pień, z dużymi ubytkami tkanki drzewnej,
- 5 – drzewo mające w ponad 70% obumarłą koronę lub pień, z licznymi dziuplami oraz martwe.

Rozmiary (obwód i wysokość) pochodzą z aktualnych pomiarów, wykonanych w czasie prac terenowych u.l. w 2008 r.

Redakcja „Przeglądu Leśniczego” ogłosiła w 2001 r. „**Konkurs o najgrubsze drzewo Lasów Państwowych u progu XXI wieku**”. Zgłaszane drzewa podzielono na 22 kategorie ze względu na rodzaj i gatunek drzewa. Nadleśnictwo Świerczyna umieściło aż 11 drzew na pierwszych dziesięciu pozycjach w 8 kategoriach i zostało uznane za zwycięzcę w klasyfikacji na „Najbardziej zasobne w grube drzewa”. Wyróżnione obiekty w poszczególnych kategoriach to:

- a) najgrubsze buki – VI miejsce - **pomnik z oddz. 14a**;
- b) najgrubsze czereśnie ptasie – II miejsce – proponowany pomnik z oddz. 93n;
- c) najgrubsze dęby szypułkowe – IV miejsce – proponowany pomnik z oddz. 94c oraz VII miejsce – **pomnik z oddz. 15l**;
- d) najgrubsze jałowce pospolite – I miejsce – **pomnik z oddz. 95b**;
- e) najgrubsze kasztanowce – V miejsce – proponowany pomnik z oddz. 93h;
- f) najgrubsze olsze czarne – I miejsce – proponowany pomnik z oddz. 73d;
- g) najgrubsze sosny zwyczajne – IV miejsce – proponowany pomnik z oddz. 44l, V miejsce – **pomnik z oddz. 3b**, VI miejsce – **pomnik z oddz. 2b**;
- h) najgrubsze świerki pospolite – III miejsce – proponowany pomnik z oddz. 69g.

Pięć z nich figuruje już w rejestrze pomników przyrody, pozostałe drzewa są planowane do objęcia tą formą ochrony. Rozmiary tych drzew dokładniej opisano w podrozdziale „Proponowane pomniki przyrody”.

Fot. 3.4. Buk zwyczajny w oddz. 14a – VI miejsce w konkursie

Fot. 3.5. Jałowiec pospolity w oddz. 95b – I miejsce w konkursie

Fot. 3.6. Dąb szypułkowy w oddz. 9n

Fot. 3.7. Buk zwyczajny w oddz. 17b

Fot. 3.8. Glaz narzutowy w oddz. 18m

Fot. 3.9. Glaz narzutowy w oddz. 58b

3.1.6. Użytki ekologiczne

Użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej – naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania.

Na terenie zarządzanym przez Nadleśnictwo Świerczyna uznano 7 użytków ekologicznych. Podstawą prawną utworzenia tej formy ochrony były:

- Uchwała nr XLVIII/296/98 Rady Miejskiej w Złocińcu z dnia 15 czerwca 1998 r. (poz. 1-6 zestawienia);
- Uchwała Nr XLVIII/189/98 Rady Gminy w Wierzchowie z dnia 29 maja 1998 r. – (poz. 7);

Tab. 3.8.

Wykaz użytków ekologicznych na gruntach nadleśnictwa

Lp.	Nr poz.	Położenie		Pow. [ha]	Rodzaj pow. W SILP	Opis obiektu, walory przyrodnicze
		oddz. poddz.	gmina leśnictwo			
1	2	3	4	5	6	7
1.	1	2c	Złocieniec Wilczkowo	0,40	E-N	Torfowisko przejściowe, zadrzewienia Brz, So 50l, zakrzewienia Wb, samosiew Brz, Św, występują gatunki chronione: kruszyna, żurawina błotna, rokit pospolity; miejsce rozrodu traszki zwyczajnej, ropuchy szarej, żaby jeziorowej, moczarowej, trawnej i wodnej.
2.	2	3a	Złocieniec Wilczkowo	1,10	E-N	Bagno przy jeziorze Wilczkowo, zadrzewienia Ol 55 i 90l, samosiew Ol i Św, występuje kruszyna; miejsce rozrodu ropuchy szarej, żaby jeziorowej, moczarowej i trawnej oraz rzekotki drzewnej.
3.	3	27i	Złocieniec Wilczkowo	1,68	E-N	Torfowisko przejściowe, zadrzewienia Brz 25l, zakrzewienia Wb, samosiew Brz, występują gatunki chronione: wełnianka pochwowata, płonnik cienki; miejsce rozrodu traszki zwyczajnej, ropuchy szarej, żaby moczarowej i trawnej.
4.	4	28c	Złocieniec Wilczkowo	0,98	E-N	Torfowisko przejściowe, samosiew Brz, Św występują gatunki chronione: wełnianka pochwowata, płonnik cienki, torfowce; miejsce rozrodu ropuchy szarej, żaby moczarowej i trawnej oraz rzekotki drzewnej.

Lp.	Nr poz.	Położenie		Pow. [ha]	Rodzaj pow. W SILP	Opis obiektu, walory przyrodnicze
		oddz. poddz.	gmina leśnictwo			
1	2	3	4	5	6	7
5.	5	121c	Złocieniec Mszarne	0,76	E-N	Brzezina bagienna z zadrzewieniem So 120l, Brz 55l, Św 40l, samosiewem Brz 15-25l, stanowiska roślin chronionych: próchniczek błotny, widłoząb mietlisty, gajnik lśniący, rókiet pospolity, płonnik cienki, wełnianka pochwowata, borówka bagienna, bagno zwyczajne. Stanowi część większego terenu, który proponuje się objąć ochroną w formie UE.
6.	6	121j	Złocieniec Mszarne	1,96	E-N	Bagno z samosiewem So i Brz 20l. Stanowi część większego terenu, który proponuje się objąć ochroną w formie UE.
7.	1	121n	Wierzchowo Mszarne	0,37	E-N	Torfowisko przejściowe z wełnianką pochwowatą, samosiew So i Brz 15l. Stanowi część większego terenu, który proponuje się objąć ochroną w formie UE.
8.	-	93o	Złocieniec Mszarne	0,38	E-N	Bagno z zakrzewieniami Wb i Lsz.
Razem				7,63		

W poprzednim „Programie ochrony przyrody” zamieszczono informację o 8 obiektach, które zostały uznane za użytki ekologiczne. Po analizie aktów prawnych powołujących tę formę ochrony na terenie Nadleśnictwa Świerczyna, stwierdzono, że jeden obiekt błędnie zaliczono do istniejących użytków ekologicznych. Niestety, prawdopodobnie na podstawie poprzedniego „Programu...” naniesiono zmiany w ewidencji powszechnej i grunt w oddz. 93 o (pow. 0,38 ha) figuruje jako E-N - użytk ekologiczny na bagnie. Obiekt ten nie posiada szczególnych walorów przyrodniczych.

3.1.7. Ochrona gatunkowa

1. *Ochrona gatunkowa obejmuje okazy gatunków oraz siedliska i ostoje roślin, zwierząt i grzybów.*
2. *Ochrona gatunkowa ma na celu zapewnienie przetrwania i właściwego stanu ochrony dziko występujących na terenie kraju lub innych państw członkowskich Unii Europejskiej rzadkich, endemicznych, podatnych na zagrożenia i zagrożonych wyginięciem oraz objętych ochroną na podstawie przepisów umów międzynarodowych, których Rzeczpospolita Polska jest stroną, gatunków roślin,*

zwierząt i grzybów oraz ich siedlisk i ostoi, a także zachowanie różnorodności gatunkowej i genetycznej.

Pełna lista gatunków chronionych i rzadkich, występujących na terenie Nadleśnictwa Świerczyna nie jest znana, ze względu na brak specjalistycznych opracowań florystycznych i faunistycznych, obejmujących całą powierzchnię Nadleśnictwa.

Dane przedstawione w dalszej części są wynikiem obserwacji dokonanych przez pracowników BULiGL Oddział w Szczecinku w trakcie terenowych prac urządzeniowych oraz informacji uzyskanych od pracowników Nadleśnictwa, w tym zebranych podczas inwentaryzacji w 2007 r. siedlisk przyrodniczych i gatunków roślin i zwierząt w aspekcie sieci Natura 2000. Dane odnośnie miejsca występowania zwierząt uzupełniono o informacje przedstawione w waloryzacjach gmin z terenu Nadleśnictwa.

Tab. 3.9.

Zestawienie gatunków podlegających ochronie gatunkowej i rzadkich na gruntach nadleśnictwa

Grupa organizmów	Gatunki objęte ochroną ścisłą	Gatunki objęte ochroną częściową	Gatunki rzadkie	Razem	W tym:	
					Gatunki wymienione w załącznikach Dyrektyw EU*	Gatunki ujęte w Czerwonych Księgach
Liczba gatunków zlokalizowanych na gruntach nadleśnictwa						
1	2	3	4	5	6	7
Porosty	1	-	-	1	-	-
Widłaki	2	-	-	2	-	-
Mszaki	5	10	-	15	-	2
Rośliny naczyniowe	13	11	7	31	-	7
Bezkręgowce	2	-	-	2	2	1
Płazy	12	-	-	2	2	1
Gady	5	-	-	5	-	-
Ptaki	37	-	-	37	37	5
Ssaki	4	-	-	4	2	4

*Gatunki z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej i z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej

a) Rośliny chronione i rzadkie

Na gruntach Nadleśnictwa Świerczyna stwierdzono stanowiska **42** gatunki roślin objętych prawną ochroną, w tym: **21** – ścisłą, **21** – częściową. Zlokalizowano również **7** gatunków rzadkich w skali regionalnej lub krajowej.

Tab. 3.10.

Wykaz roślin chronionych i rzadkich występujących na gruntach nadleśnictwa

Lp.	Gatunek: nazwa polska nazwa łacińska	Lokalizacja: oddział, pododdział	Opis obiektu: liczebność, siedlisko, forma występowania	Status ochronności			NATURA 2000	Kategorie zagrożenia PCKR/CL
				ochrona ściśła	ochrona częściowa	rzadkie		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
POROSTY								
1.	Chrobotki <i>Cladonium spp.</i>	74g, 97d, 141c	3 stan.,	X				
WIDŁAKI								
2.	Widłak goździsty <i>Lycopodium clavatum</i>	26l, 38l,m,p,x,z, 39b,c,f, 40c,j, 45r,s, 68c, 69a, 70a,o, 71a, 104i, 111f, 139f, 155a	22 stan., d-stany, kępowo	X				
3.	Widłak jałowcowaty <i>Lycopodium annotinum</i>	18g, 25g,h, 26i,k,l, 38c,p, 39h, 41d, 43f, 50h,j, 51d, 52o, 65h, 67g,i, 69h,m, 70b,c,i, 78c,d,h, 81c,h, 82b,d,f,g, 83a, 94a, 442a, 594b	36 stan., bagna, siedl. bagienne i wilgotne, kępowo	X				
MSZAKI								
4.	Bagniczka pływająca <i>Cladopodiella fluitans</i>	82g, 94a	2 stan., sukcesja na LMB,	X				CL - V
5.	Bielistka siwa <i>Leucobryum glaucum</i>	25g, 26i, 28a, 29a,c, 50h,j, 52o, 68n, 77d,k, 78d, 83d, 88b, 442d	15 stan., bagna, d-stany bagienne		X			
6.	Brodawkowiec czysty <i>Pseudoscleropodium purum</i>	181f	1 stan., d-stan dębowy, grupowo		X			
7.	Drabik drzewkowy <i>Climacium dendroides</i>	193a	1 stan., prop. UE, łanowo		X			
8.	Gajnik Isniący <i>Hylocomium splendens</i>	25g, 26i, 120b, 121b,c, 122a	6 stan., bagna, łanowo		X			
9.	Gładysz paprociowaty <i>Homalia trichomanoides</i>	34b,g, 35d, 85b, 489b,g, 490g	7 stan., siedliska lasowe, łanowo	X				
10.	Płonnik cienki <i>Polytrichum strictum</i>	18h, 27i, 28c, 39k,n,p,r, 40c, 41d, 77d, 79g, 82f,g, 83a, 91f,g, 92b,d, 106n, 107j, 120b, 121b,c, 122a,f, 137c, 194f, 220h, 246b, 349d, 442d,g	31 stan., bagna, siedliska bagienne, łanowo		X			

Lp.	Gatunek: nazwa polska nazwa łacińska	Lokalizacja: oddział, pododdział	Opis obiektu: liczebność, siedlisko, forma występowania	Status ochronności			NATURA 2000	Kategorie zagrożenia PCKR/CL
				ochrona ściśła	ochrona częściowa	rzadkie		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
11.	Płonnik pospolity <i>Polytrichum commune</i>	17d, 25g, 26i, 27o, 38c, 39k,n,p,r	9 stan., bagna, siedliska bagienne, łanowo		X			
12.	Próchniczek błotny <i>Aulacomnium palustre</i>	17d, 18g,h, 23m, 24g, 25g, 26i, 27o, 37a, 39k,n,p,r, 40c, 42d, 43f, 79g, 82g, 92b, 106a,n, 107j, 120b,121b,c, 122a,f,j, 137c, 220h, 246b, 442d	32 stan., bagna, d-stany na siedl. bagiennych		X			
13.	Rokietnik pospolity <i>Pleurozium schreberi</i>	2c, 5a,b, 17d, 18g, 25g, 26a,i,k,l, 27o, 37h, 38c,h,p, 39b,c, 40c, 42d, 43f, 49j, 50g,h,j, 51a,d, 52o, 69h, 70i, 77d,k, 78d, 80r, 82d,f, 83a, 91g, 92h, 106a,n, 107j, 120b, 121b,c, 122a,f,j, 164c, 180f, 181f, 344a, 365d, 426c, 427f,g, 437c, 470b, 513d, 516f, 523g, 608h, 609b	62 stan., bagna, d-stany, łanowo		X			
14.	Mokradłoszka zaostzona <i>Calliergonella cuspidata</i>	71s,x, 122f, 143d,f,i,l,m, 158c, 175l, 192h,k, 193a,c,h, 194f, 212a, 387l	18 stan., bagna, d-stany na siedliskach olsowych, kępowo		X			
15.	Nowellia krzywolistna <i>Nowellia curvifolia</i>	16g, 18g, 20b, 26a, 27o, 38l, 39b,c, 40c, 44a, 50c,h,j, 51a, 59g, 67g, 68a, 80c, 115d, 160b, 239c	21 stan., bagna, d-stany na siedl. bagiennych	X				CL - V
16.	Torfowiec błotny <i>Sphagnum palustre</i>	88f	1 stan., bagno, łanowo	X				
17.	Torfowce <i>Sphagnum spp.</i>	28c, 82g	2 stan., UE, sukcesja, łanowo	X				
18.	Widłoząb miotlasty <i>Dicranum scoparium</i>	159 pododdziałów	bagna, d-stany, łanowo		X			

Lp.	Gatunek: nazwa polska nazwa łacińska	Lokalizacja: oddział, pododdział	Opis obiektu: liczebność, siedlisko, forma występowania	Status ochronności			NATURA 2000	Kategorie zagrożenia PCKR/CL
				ochrona ściśła	ochrona częściowa	rzadkie		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
ROŚLINY NACZYNIOWE								
19.	Bagnica torfowa <i>Scheuchzeria palustris</i>	79g, 82g, 94a	3 stan., LMb bagna, grupowo	X				CL - E
20.	Bagno zwyczajne <i>Ledum palustre</i>	18g, 26a, 27o, 29d, 37h, 38b,h,k, 39k,n,p,r, 40c, 41d, 50c,g,h, 51a,c, 69h, 82g, 94a, 121b,c, 442a,d,g	26 stan., bagna, siedliska bagienne, łanowo	X				
21.	Barwinek pospolity <i>Vinca minor</i>	45r, 84a, 541d	3 stan, stary cmentarz, grupowo		X			
22.	Bażyna czarna <i>Empetrum nigrum</i>	82g, 94a	2 stan., sukcesje, grupowo			X		CL - [V]
23.	Bluszcz pospolity <i>Hedera helix</i>	7a, 8a, 59c, 73d, 143d	5 stan., d-stany, łanowo		X			
24.	Bobrek trójlistkowy <i>Menyanthes trifoliata</i>	39n, 220h, 239c, 246b, 328i, 387l	6 stan., bagna, grupowo		X			
25.	Borówka bagienna (łochynia) <i>Vaccinium uliginosum</i>	26a, 27o, 29d, 37h, 38h, 39c, 40c, 41d, 50c, 51a, 69h, 70b,i, 77d,k, 78d, 82d,f, 83a, 120b, 121b,c, 122a	23 stan., bagna, d-stany na siedl. bagiennych, łanowo			X		
26.	Gnieźnik leśny <i>Neottia nidus-avis</i>	19n, 38g, 44a, 63f, 91b,d	6 stan., siedliska lasowe, pojedynczo	X				
27.	Grążel żółty <i>Nuphar lutea</i>	404m	1 stan., prop. UE		X			
28.	Grzybienie białe <i>Nymphaea alba</i>	350b, 404m	2 stan, prop. UE, oczko wodne		X			
29.	Kalina koralowa <i>Viburnum opulus</i>	34j, 48a, 143d,m, 158c, 409c,	6 stan., d-stany mieszane na siedliskach wilgotnych, pojedynczo		X			

Lp.	Gatunek: nazwa polska nazwa łacińska	Lokalizacja: oddział, pododdział	Opis obiektu: liczebność, siedlisko, forma występowania	Status ochronności			NATURA 2000	Kategorie zagrożenia PCKR/CL
				ochrona ściśła	ochrona częściowa	rzadkie		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
30.	Konwalia majowa <i>Convallaria majalis</i>	52Ag, 61i, 64h, 65i, 68c, 76h,i, 84a, 99a, 114b, 132c, 138d, 141h, 142i, 176a, 194a, 215f, 224j, 293b,c, 343a,c,f, 365a, 366i, 386b, 387d, 394d, 407f, 414c, 418h, 426c, 427f,g, 435f,g,h, 437c, 455g,j, 466c, 467g,i, 469b,f,h,j, 470a,b, 472a, 473a,c, 476b, 477c, 478b, 480a, 481c,f, 495a,f, 521f, 522f,i,j,l,n,o, 523b,c,g,h, 524f, 534a, 537c,d, 556a,b, 560b,c,d,f, 561b,c,f,g, 585d, 619a	88 stan., d-stany, grupowo, kępowo i łanowo		X			
31.	Kopytnik pospolity <i>Asarum europaeum</i>	7a	1 stan., d-stan mieszany na Lśw		X			
32.	Kruszyna pospolita <i>Frangula alnus</i>	436 pododdziałów	d-stany na różnych siedliskach		X			
33.	Marzanka wonna (przytulia) <i>Galium odoratum</i>	8c,f, 9a, 10b, 15i,o, 16b,d,h, 34d, 38r, 39o, 52b,d,h,i,l,r, 52Ag, 52Bf, 52Dd, 53a, 54c, 55a,d, 81i, 463i,j, 469f,h,j, 473a, 478a,b,c, 486a, 488c, 489a,g, 490g, 491d,h, 492c, 495c, 520a, 522c,d,f,i, 525c, 538f, 539a,c,g, 540a,b,d, 541a,d, 542b, 543c,d,f, 544b,c,f, 561a,b,c, 589b	70 stan., d-stany na siedl. lasowych, łanowo		X			
34.	Modrzewnica zwyczajna <i>Andromeda polifolia</i>	39k,n,p,r, 50c, 79g, 82g, 94a, 137c, 220h, 246b	11 stan., bagna, d-stany na siedl. bagiennych, łanowo			X		
35.	Listera jajowata <i>Listera ovata</i>	50f	1 stan. – prop. rezerwat	X				
36.	Paprotka zwyczajna <i>Polypodium vulgare</i>	29j	1 stan., siedlisko lasowe, pojedynczo	X				

Lp.	Gatunek: nazwa polska nazwa łacińska	Lokalizacja: oddział, pododdział	Opis obiektu: liczebność, siedlisko, forma występowania	Status ochronności			NATURA 2000	Kategorie zagrożenia PCKR/CL
				ochrona ściśła	ochrona częściowa	rzadkie		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
37.	Pływacz drobny <i>Utricularia minor</i>	69d	1 stan. niewielkie dystroficzne bagny	X				CL - V
38.	Pływacz średni <i>Utricularia intermedia</i>	39n	1 stan., prop. UE	X				
39.	Pływacz zwyczajny <i>Utricularia vulgaris</i>	25k, 68m, 113d, 220h, 404m	5 stan., oczka wodne, prop. UE	X				
40.	Porzeczka czarna <i>Ribes nigrum</i>	34k, 48l, 52Ba, 75c,f, 86i, 127n, 143d,f,i,l,m, 158c	13 stan., siedliska wilgotne i olsy, pojedynczo		X			
41.	Przygielka biała <i>Rhynchospora alba</i>	50c, 82g, 94a	3 stan., prop. rezerwat, sukcesje, łanowo			X		
42.	Rosiczka okrągłolistna <i>Drosera rotundifolia</i>	18h, 39k,n,p,r, 41d, 50c, 51c, 79g, 82g, 94a, 220h, 246b, 263k, 264c, 349d, 350b, 442g	18 stan., bagna, d-stany na siedl. bagiennych, grupowo	X				CL - V
44.	Turzyca ciborowata <i>Carex bohemica</i>	65m	1 stan., prop. UE	X				CL - V
45.	Wawrzynek wilcze лыko <i>Daphne mezereum</i>	8a, 192k	2 stan., brzeg jeziora, ols, pojedynczo	X				
46.	Wełnianka pochwowata <i>Eriophorum vaginatum</i>	23m, 24g, 26k, 27i, 28c, 39k,n,p,r, 41d, 43f, 50c, 51a,c, 59d, 77d, 79g, 82g, 91g, 94a, 115g, 120b, 121b,c,n, 122a,j, 130d, 131a, 137c, 442d,g	32 stan., bagna, d-stany na siedl. bagiennych, łanowo			X		
47.	Wiciokrzew pomorski <i>Lonicera periclymenum</i>	13c,d,f, 14a,c, 21g,h	7 stan., d- stany mieszane, grupowo	X				
48.	Żabieniec lancetowaty <i>Alisma lanceolatum</i>	387l	1 stan., bagno			X		CL - V
49.	Żurawina błotna <i>Oxycoccus palustris</i>	2c, 23m, 24g, 25g, 26a,i, 27o, 37a,h, 38h, 39k,n,p,r, 40c, 41d, 43f, 50c, 51c, 77d, 79g, 82g, 90c, 91g, 92b, 120b, 121b, 137c, 220h, 239c, 246b, 349d, 442g	33 stan., bagna, d-stany na siedl. bagiennych, łanowo			X		

Kategorie zagrożeń określono na podstawie:
PCKR – „Polskiej Czerwonej Księgi Roślin” (2001),
CL – „Czerwonej listy roślin i grzybów Polski” (2006).

Poszczególne kategorie zagrożeń oznaczają:

• według **PCKR**:

- CR** – krytycznie zagrożone,
- EN** – zagrożone,
- VU** – narażone,
- LR** – niższego ryzyka;

• według **CL**:

- E** – **wymierające - krytycznie zagrożone** - gatunki mocno zagrożone wymarciem, których przeżycie jest mało prawdopodobne, jeśli nadal będą działać czynniki zagrożenia, należą tu gatunki określone jako CR – krytycznie zagrożone;
- V** – **narażone** - gatunki zagrożone, które w najbliższej przyszłości zostaną przesunięte do kategorii wymierających – krytycznie zagrożonych, jeśli nadal będą działać czynniki zagrożenia;
- [**V**] – **narażone** - gatunki zagrożone na izolowanych stanowiskach, poza głównym obszarem występowania;
- R** – **rzadkie – potencjalnie zagrożone** – gatunki o ograniczonych zasięgach geograficznych.

Występowanie roślin chronionych uwidocznione zostało w opisach taksacyjnych i na odpowiednich mapach tematycznych (mapy rozmieszczenia). Ze względu na bardzo dużą liczbę stanowisk zrezygnowano z oznaczenia na mapie kruszyny pospolitej (436 stanowisk) i widłozęba miotlastego (159 stanowisk).

b) Zwierzęta chronione

Na terenie Nadleśnictwa Świerczyna stwierdzono stanowiska **60** gatunków zwierząt objętych prawną ochroną, w tym **2 owadów, 12 płazów, 5 gadów, 37 ptaków i 4 ssaków**. Dane odnośnie lokalizacji poszczególnych gatunków wprowadzono do opisów taksacyjnych i naniesiono na odpowiednie mapy tematyczne.

Tab. 3.11.

Wykaz zwierząt chronionych na gruntach nadleśnictwa

Lp.	Gatunek nazwa polska nazwa łacińska	Miejsca występowania na gruntach Nadleśnictwa	Kategoria zagrożenia wg PCKZ
1	2	3	4
BEZKRĘGOWCE			
OWADY			
1.	Pachnica dębowa ^{(1) (2)} <i>Osmoderma eremita</i>	489b,g, 520a, 545b,c, 561c	VU
2.	Zalotka większa <i>Leucorrhinia pectoralis</i>	194f	
KRĘGOWCE			
PŁAZY			
3.	Grzebiuszka ziemna ⁽²⁾ <i>Pelobates fuscus</i>	prop. UE „Osoka”	
4.	Kumak nizinny ⁽²⁾ <i>Bombina bombina</i>	12i, 30g, 39n, 51f, 52b, 52Ag, 52Bg, 52Ch, 59g, 60b,f, 64d, 68m, 76c, 80r, 81f, 92h,k, 99b, 130a, 176b	
5.	Ropucha szara ⁽²⁾ <i>Bufo bufo</i>	prop. rez. „Brzozowe Bagno”, UE: 2c, 3a, 27i, 28c, jeziora: Studnica, Studniczka, Machlinko, Kaczory, Niecieckie	
6.	Ropucha zielona ⁽²⁾ <i>Bufo viridis</i>	prop. UE „Osoka”	
7.	Rzekotka drzewna ⁽²⁾ <i>Hyla arborea</i>	UE: 3a, 28c, prop. UE „Dwa Jeziorka”	
8.	Traszka grzebieniasta ⁽²⁾ <i>Triturus cristatus</i>	88b, 442b, 470a	NT
9.	Traszka zwyczajna ⁽²⁾ <i>Triturus vulgaris</i>	UE: 2c, 27i, 28c, prop. rez. „Brzozowe Bagno”, UE: 2c, 27i, prop. UE: „Dwa Jeziorka”, „Osoka”	
10.	Żaba jeziorkowa ⁽²⁾ <i>Rana lessonae</i>	UE: 2c, 3a, 28c, prop. UE: „Dwa Jeziorka”, „Osoka”	
11.	Żaba moczarowa ⁽²⁾ <i>Rana arvalis</i>	UE: 2c,3a, 27i, 28c, prop. UE: „Dwa Jeziorka”, „Osoka”, jeziora: Studnica, Studniczka, Machlinko, Kaczory, Niecieckie	
12.	Żaba śmieszka ⁽²⁾ <i>Rana ridibunda</i>	Jeziro Niecieckie	
13.	Żaba trawna ⁽²⁾ <i>Rana temporaria</i>	UE: 2c, 3a, 27i, 28c, prop. UE „Osoka”, jeziora: Studnica, Studniczka, Machlinko, Kaczory, Niecieckie	
14.	Żaba wodna ⁽²⁾ <i>Rana hybr. esculentae</i> (mieszaniec międzygatunkowy)	UE: 2c, prop. UE: „Dwa Jeziorka”, „Osoka”, jeziora: Studnica, Studniczka, Machlinko, Kaczory, Niecieckie	

Lp.	Gatunek nazwa polska nazwa łacińska	Miejsca występowania na gruntach Nadleśnictwa	Kategoria zagrożenia wg PCKZ
1	2	3	4
GADY			
15.	Jaszczurka zwinka <i>Lecerta agilis</i>	licznie na terenie Nadleśnictwa	
16.	Jaszczurka żyworodna <i>Lecerta vivipara</i>	prop. UE: „Dwa Jeziorka”, „Oczko Śródleśne Borsuk”	
17.	Padalec zwyczajny <i>Anguis fragilis</i>	śródleśne polany w pobliżu oczek wodnych	
18.	Zaskroniec zwyczajny <i>Natrix natrix</i>	prop. UE: „Dwa Jeziorka”, jezioro Niecieckie	
19.	Żmija zygzakowata ⁽²⁾ <i>Vipera berus</i>	prop. UE: „Dwa Jeziorka”, „Oczko Śródleśne Borsuk”	
PTAKI			
20.	Bąk <i>Botaurus stellaris</i>	północna część jeziora Wąsosze, północna część jeziora Pławno, jezioro Dolne, jezioro Wilczkowo, jezioro Krzemno przy oddz. 130	
21.	Bielik ⁽¹⁾ <i>Haliaeetus albicilla</i>	Leśnictwo Wilczkowo, jezioro Wilczkowo, jezioro Kaleńskie, jezioro Krzemno	LC
22.	Błotniak stawowy ⁽²⁾ <i>Circus aeruginosus</i>	Trzciniowisko przy Jeziorze Dolnym, północna część jeziora Wąsosz, jezioro Wilczkowo przy oddz. 6, jezioro Pławno	
23.	Bocian biały ⁽²⁾ <i>Ciconia ciconia</i>	miejsowości: Bobrowo, Wąsosz, Kaleńsko Nowe, Żeliszawie, Niwka, Czaplunek	
24.	Bocian czarny ^{(1) (2)} <i>Ciconia nigra</i>	Leśnictwo Kaczory, łąki na wschód od m. Wąsosz	
25.	Brzeczka <i>Locustella luscinioides</i>	prop. UE „Dwa Jeziorka”, jezioro Wilczkowo	
26.	Czajka ⁽²⁾ <i>Vanellus vanellus</i>	prop. UE „Dwa Jeziorka”, oczka koło Bobrowa	
27.	Derkacz ⁽²⁾ <i>Crex crex</i>	prop. UE „Dwa Jeziorka”, jezioro Niecieckie, okolice m. Siemczyno	NT
28.	Dzięcioł czarny ⁽²⁾ <i>Dryocopus martius</i>	na południe od Sośnicy, na wschód i północny wschód od m. Nowe Laski	
29.	Dzięcioł średni ⁽²⁾ <i>Dendrocopus medius</i>	na południe od Sośnicy, na wschód i północny wschód od m. Nowe Laski	
30.	Gągoł ⁽²⁾ <i>Bucephala clangula</i>	prop. UE: „Dwa Jeziorka”, jeziora: Małe Wilczkowo, Wąsosz, Łęka, Ciemniak, Studnica, Studniczka, Machlinko, Kaczory, Niecieckie	
31.	Gąsiorek <i>Lanius collurio</i>	prop. UE: „Dwa Jeziorka”	

Lp.	Gatunek nazwa polska nazwa łacińska	Miejsca występowania na gruntach Nadleśnictwa	Kategoria zagrożenia wg PCKZ
1	2	3	4
32.	Kania czarna <i>Milvus migrans</i>	okolice m. Żeliszawie, jezioro Wąsosz	NT
33.	Kania ruda <i>Milvus milvus</i>	jeziro Dolne, jezioro Wilczkowo	NT
34.	Kobus ⁽²⁾ <i>Falco subbuteo</i>	przy łąkach na zachód od Jeziora Niecieckiego	
35.	Kokozka <i>Gallinula chloropus</i>	wypływ Niecieczy z jeziora Studniczka, jeziora: Pławno, Kaleńskie, Niecieckie	
36.	Kormoran czarny <i>Phalacrocorax carbo sinensis</i>	jeziora: Wilczkowo, Wasosz	
37.	Krakwa <i>Anas strepera</i>	prop. UE: „Dwa Jeziorka”, jezioro Niecieckie	
38.	Kszyk ⁽²⁾ <i>Gallinago gallinago</i>	prop. UE: „Dwa Jeziorka”, jezioro Niecieckie	
39.	Lelek <i>Caprimulgus europaeus</i>	Na południe od jeziora Niecieckiego	
40.	Łabędź niemy <i>Cygnus olor</i>	jeziora: Pławno, Wąsosz, Wilczkowo Małe	
41.	Orlik krzykliwy <i>Aquila pomarina</i>	łąki na wschód od m. Wąsosz, okolice m. Kajeńsko Nowe, okolice m. Siemczyno	LC
42.	Perkoz dwuczuby <i>Podiceps cristatus</i>	jeziora: Wąsosz, Wilczkowo, Studnica, Studniczka, Machlinko, Kaczory, Niecieckie	
43.	Perkoz rdzawoszyi <i>Podiceps grisegena</i>	Jezioro Niecieckie	
44.	Perkozek ⁽²⁾ <i>Tachybaptus ruficollis</i>	prop. UE: „Dwa Jeziorka”, jeziora: Pławno, Studnica, Studniczka, Machlinko, Kaczory, Niecieckie	
45.	Pliszka górska <i>Motacilla cinerea</i>	Na cieku między Jeziorem Górnym a Jeziorem Dolnym	
46.	Samotnik <i>Trinia ochropus</i>	prop. UE: „Dwa Jeziorka”, jezioro Niecieckie	
47.	Sieweczka rzeczna <i>Charadrius dubius</i>	prop. UE: „Dwa Jeziorka”, jezioro Niecieckie	
48.	Siniak <i>Columba oenas</i>	na południe od Sośnicy, na wschód i północny wschód od m. Nowe Laski	
49.	Srokoz <i>Lanius excubitor</i>	prop. UE: „Dwa Jeziorka”	
50.	Strumieniówka <i>Locustella fluviatilis</i>	prop. UE: „Dwa Jeziorka”, jezioro Niecieckie	
51.	Świerszczak <i>Locustella naevia</i>	prop. UE: „Dwa Jeziorka”, jeziora: Pławno, Niecieckie, trzciniowisko na wschód od jeziora Wilczkowo,	

Lp.	Gatunek nazwa polska nazwa łacińska	Miejsca występowania na gruntach Nadleśnictwa	Kategoria zagrożenia wg PCKZ
1	2	3	4
52.	Trzciniak <i>Acrocephalus arundinaceus</i>	jeziora: Pławno, Wąsosz, Studnica, Studniczka, Machlinko, Kaczory, Niecieckie	
53.	Trzmielojad <i>Penis opivorus</i>	okolice m. Siemczyno	
54.	Wodnik <i>Rallus aquaticus</i>	jeziora: Wąsosz, Studnica, Niecieckie	
55.	Zimorodek ⁽²⁾ <i>Albedo atthis</i>	jeziora: Studnica, Studniczka, Machlinko, Kaczory, Niecieckie	
56	Żuraw ⁽²⁾ <i>Grus grus</i>	15l, 18b, 25a,g, 26a, 27m, 43a, 45a, 48a, 67a, 73a, 78a, 79a, 107f, 115g, 130a, 131a, 147c, 193g, 194f, 212b, 219m, 220j, 285Ag, 350b, 351l, 387l, 404m, 449a, 450b, 459a, 460a, 472a, 481f, 483i,j, 487b, 501a, 504a, 505a	
SSAKI			
57.	Badylarka <i>Micromys minutus</i>	prop. UE: „Dwa Jeziorka”,	LC
58.	Bóbr europejski <i>Castor fiber</i>	309h, 310d, 332f,g, 333a, 433k, 436d	NT
59.	Rzęsorek rzeczek <i>Neomys fodiens</i>	prop. UE: „Dwa Jeziorka”	LC
60.	Wydra <i>Lutra lutra</i>	4b, 7a, 21ax, 49n, 289d, 306b, 307c	NT

- (1) – gatunki, dla których nie stosuje się określonych w § 8 rozporządzenia odstępstw od zakazów
(2) – gatunki zwierząt wymagające ochrony czynnej

Oznaczenia kategorii zagrożenia według „Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt”
(Bezkřęgowce – Głowaciński 2004, Křęgowce – Głowaciński 2001):

- CR** – gatunki skrajnie zagrożone,
EN – gatunki bardzo wysokiego ryzyka, silnie zagrożone,
VU – gatunki wysokiego ryzyka, narażone na wyginięcie,
NT – gatunki niższego ryzyka, ale bliskie zagrożenia,
LC – gatunki na razie nie zagrożone wymarciem.

c) Strefy ochrony

Załącznik nr 5 do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. określa gatunki dziko występujących zwierząt, dla których wymagane jest ustalenie stref ochrony ostoi, miejsc rozrodu lub regularnego przebywania.

Na terenie Nadleśnictwa Świerczyna aktualnie zatwierdzone są trzy strefy, obejmujące ochroną miejsca lęgowe ptaków. Podstawą prawną wyznaczenia granic stref było:

- dla bielika (leśnictwo Wilczkowo):
 - Decyzja Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody z dnia 30 czerwca 2005 r. (znak sprawy: SR-P-2-6652/38/2/05),
 - Decyzja Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody z dnia 8 marca 2007 r. (znak sprawy: SR-P-2-6652/38/1/07),
 - Decyzja Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody z dnia 7 sierpnia 2008 r. (znak sprawy: SR-P-6-6652/38/2/08);

- dla bociana czarnego (leśnictwo Dąbrowa):
 - Decyzja Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody z dnia 30 czerwca 2005 r. (znak sprawy: SR-P-2-6652/38/2/05);

- dla bielika (leśnictwo Kaczory):
 - Decyzja Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody z dnia 20 grudnia 2004 r. (znak sprawy: SR-P-6-6631/zk/4/9/25/1/04).

Para bielika gniazdująca w leśnictwie Wilczkowo posiada 4 gniazda, zasiedlane w różnych latach. Decyzje WKP przedstawiają lokalizację stref ochrony wokół kolejnych gniazd, często dublując strefy ochrony całorocznej i okresowej. Analizując przebieg stref na mapie wg stanu na 1.01.2009, ustalono właściwy zasięg stref, z podziałem na ochronę całoroczną i okresową. Na tej podstawie określono powierzchnię tych stref.

Tab. 3.12.

Wykaz stref ochrony na gruntach nadleśnictwa

Lp.	Gatunek chroniony	Lokalizacja: Gmina leśnictwo	Strefa ochrony całorocznej	Strefa ochrony okresowej	Rok utworzenia	Uwagi
			Pow. ha			
1	2	3	4	5	6	7
1.	Bielik	Czaplinek Złocieniec Wilczkowo	44,05	70,37	2005	1 para posiadająca 4 gniazda zasiedlane od 2005 r.
2.	Bielik	Wierzchowo Kaczory	4,66	22,13	2004	Strefa ochrony na granicy z N-ctwem Borne Sulinowo, gniazdo poza terenem N-ctwa Świerczyna
3.	Bocian czarny	Wierzchowo Dąbrowa	7,60	59,55	2005	
Razem powierzchnia stref			56,31	152,05		

Fot. 3.10. Bielik z leśnictwa Wilczkowo, 2008 r.

3.2. Projektowane i proponowane formy ochrony przyrody

Tab. 3.13.

Zestawienie projektowanych i proponowanych form ochrony przyrody na gruntach nadleśnictwa

Rodzaj obiektu	Projektowane formy ochrony				Proponowane formy ochrony			
	liczba	w zasięgu N-ctwa	w zarządzie N-ctwa		liczba	w zasięgu N-ctwa	w zarządzie N-ctwa	
		pow. ha	pow. ha	%		pow. ha	pow. ha	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Rezerwaty	-	-	-	-	1	58,13	58,13	100,0
Obszary chronionego krajobrazu	-	-	-	-	1	brak danych	brak danych	-
Pomniki przyrody	-	-	-	-	43	43	43	100,0
Użytki ekologiczne	-	-	-	-	10	78,39	78,39	100,0
Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	-	-	-	-	3	brak danych	brak danych	-

3.2.1. Proponowany rezerwat przyrody

Pracownicy Drawskiego Parku Krajobrazowego zaproponowali objęcie ochroną w formie rezerwatu przyrody terenu zlokalizowanego na południowy zachód od Czaplinka, w gminie Czaplinek, obrębie ewidencyjnym Niwka, w okolicy miejscowości Zawada. Teren ten jest w całości położony na gruntach Nadleśnictwa Świerczyna, w leśnictwie Krzemno, w oddz.: 50c-j, ~c,~f, 51a,c,d,~b o łącznej powierzchni 58,13 ha.

Udział w powierzchni ogólnej proponowanego rezerwatu poszczególnych kategorii użytkowania przedstawia się następująco:

- grunty leśne zalesione i niezalesione - 46,52 ha,
- grunty związane z gospodarką leśną - 0,24 ha,
- grunty nieleśne - 11,37 ha.

Dokładna lokalizacja jest wynikiem analizy załączników mapowych do projektu rezerwatu leśno-torfowiskowego „**Brzozowe Bagno**”, opracowanego w 1994 r. przez E. Gutowską oraz R. Pędziwiatra.

Według tego projektu rezerwat należałoby utworzyć w celu ochrony unikalnych zespołów roślinnych, torfowiskowych i bagiennych, o stosunkowo dużej różnorodności składu florystycznego.

Na podstawie przeprowadzonej w 2007 r. powszechnej inwentaryzacji gatunków roślin, zwierząt, innych organizmów i siedlisk przyrodniczych można stwierdzić, że celem ochrony w proponowanym rezerwacie przyrody powinny być również:

- siedliska objęte Dyrektywą Siedliskową:
 - brzezina bagienna (kod 91D0-1), występująca na glebach torfowych torfowisk przejściowych, stwierdzona w oddz.: 50d-j, 50a,d,
 - torfowisko wysokie zdegradowane, lecz zdolne do naturalnej i stymulowanej regeneracji (kod 7120), występujące na bagnach w oddz.: 50c, 51c;
- rośliny chronione:
 - bagno zwyczajne, rosiczka okrągłolistna, borówka bagienna, nowellia krzywolistna, listera jajowata, widłak jałowcowaty, kruszyna pospolita, torfowiec ostrolistny, widłoząb miotlasty, rokitnik pospolity, bielistka siwa, wełnianka pochwowata, modrzewnica zwyczajna, żurawina błotna;
- rośliny rzadkie:
 - borówka bagienna, wełnianka pochwowata, modrzewnica zwyczajna, żurawina błotna, przygielka biała.

Jest to również miejsce bytowania wielu gatunków płazów objętych ochroną: żaby jeziorowej, żaby moczarowej, żaby trawnej, rzekotki drzewnej, traszki zwyczajnej, ropuchy szarej. Spotkać tu można także żurawia, słonkę, kszyska, brodzca samotnego.

Według Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 30 marca 2005 r. w sprawie rodzajów, typów i podtypów rezerwatów przyrody (Dz. U. Nr 60, poz. 533) rezerwat „Brzezina Bagienna” można będzie zaliczyć do:

I. Rodzaj rezerwatu - **leśny (L)**;

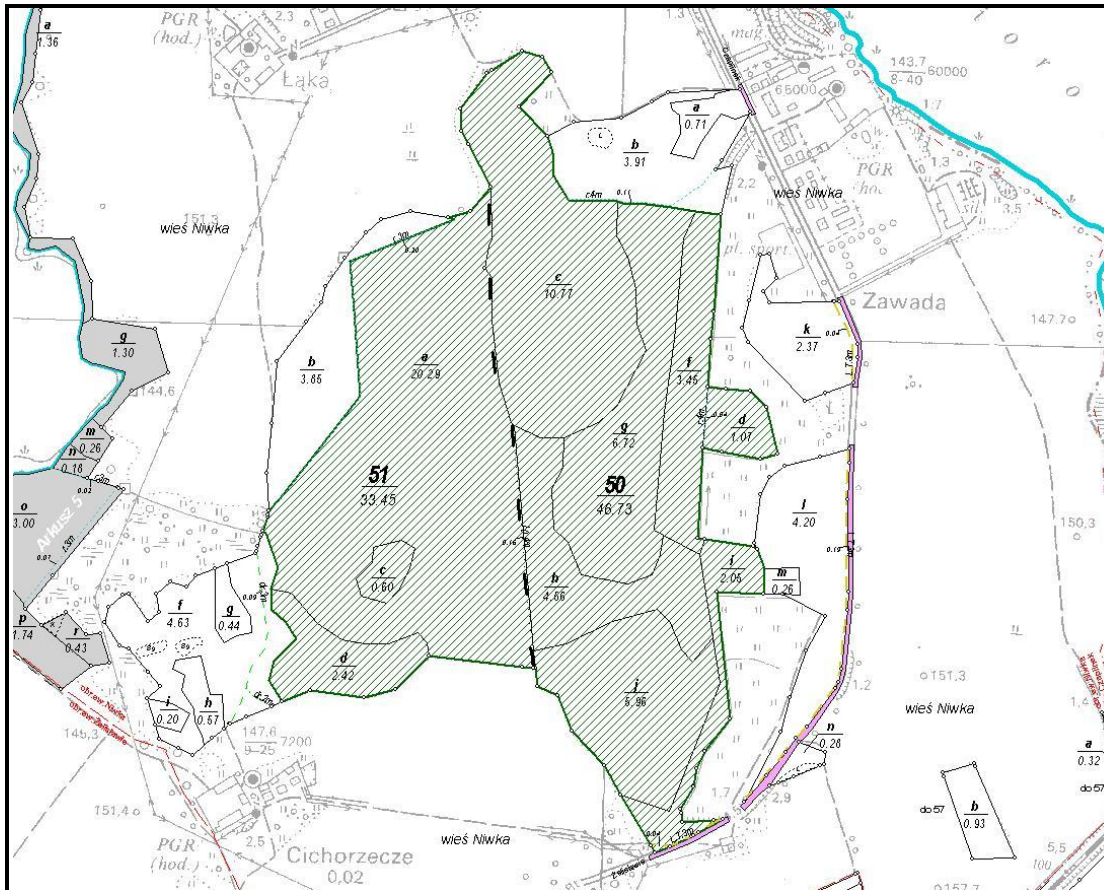
II. Typ i podtyp rezerwatu:

a) ze względu na dominujący przedmiot ochrony:

- typ rezerwatu - **fitocenotyczny (PFi)**;
- podtyp rezerwatu - **zbirowisk leśnych (zl)**;

b) ze względu na główny typ ekosystemu:

- typ rezerwatu - **leśny i borowy (EL)**;
- podtyp rezerwatu – **borów nizinnych (bni)**.

Ryc. 3.8. Mapa gospodarcza proponowanego rezerwatu „Brzozowe Bagno”

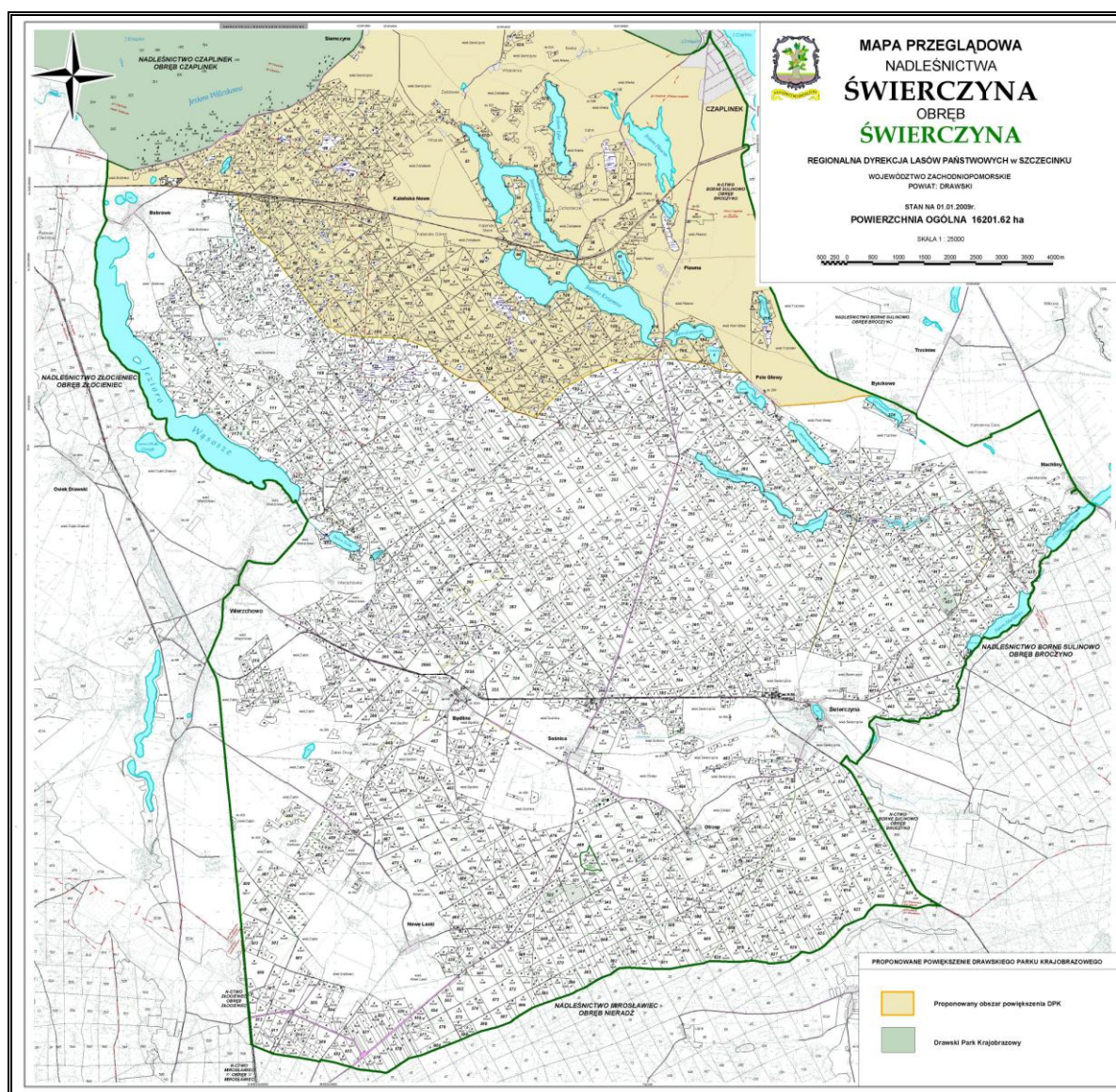

Fot. 3.11. Proponowany rezerwat „Brzozowe bagno”, oddz. 50g

3.2.2. Proponowane powiększenie parku krajobrazowego

W opracowaniu „Waloryzacja przyrodnicza gminy Czaplinek” zawarta jest propozycja powiększenia Drawskiego Parku Krajobrazowego. Jako główne uzasadnienie podano, że w granice parku powinno się włączyć 4 jeziora lobeliowe: tj. Krzemno, Kaleńskie, Łęka i Ciemniak, zlokalizowane w zasięgu Nadleśnictwa Świerczyna. Jeziora te charakteryzują się wyjątkowymi walorami przyrodniczymi i podlegają ochronie zgodnie z Dyrektywą Siedliskową.

Nowe granice Drawskiego Parku Krajobrazowego na gruntach Nadleśnictwa Świerczyna powinny przebiegać drogami leśnymi, począwszy od miejscowości Psie Głowy do miejscowości Bobrowo.

Ryc. 3.9. Proponowane powiększenie Drawskiego Parku Krajobrazowego

3.2.3. Proponowany obszar chronionego krajobrazu

W „Waloryzacji przyrodniczej gminy Wierzchowo” zamieszczono propozycję utworzenia **Obszaru Chronionego Krajobrazu „Wierzchowo”**, który zająłby południowo-zachodni fragment Nadleśnictwa Świerczyna, pomiędzy miejscowościami Wierzchowo – Będolino – Świerczyna – Nowe Laski – Garbowo.

Na terenie proponowanego obszaru znajdują się wzgórza morenowe, głównie porośnięte lasem, z dobrze zachowanymi fragmentami grądów i buczyn. Zlokalizowany jest tu rezerwat przyrody „Sośnica”. Występuje tu również wiele gatunków ptaków, m.in. bocian czarny, dla którego utworzono strefę ochrony.

3.2.4. Proponowane pomniki przyrody

Podczas prac taksacyjnych zweryfikowano listę proponowanych pomników przyrody zamieszczoną w „Programie ochrony przyrody w Nadleśnictwie Świerczyna na lata 1999-2008”. Wówczas do objęcia ochroną prawną wytypowano 53 drzewa oraz 3 głązy. Po analizie tej listy postanowiono utrzymać 35 propozycji dotyczących pojedynczych okazów drzew oraz wytypowano kolejnych 8 drzew o rozmiarach pomnikowych. Ze względu na stosunkowo niewielkie wymiary zrezygnowano z propozycji odnośnie głązów narzutowych. Proponowane pomniki przyrody naniesiono na mapę oraz pomierzono w terenie. Sześć pojedynczych okazów drzew, zaznaczonych w poniższym wykazie, zostało wyróżnionych w „Konkursie o najgrubsze drzewo Lasów Państwowych u progu XXI wieku”, który opisano w podrozdziale „Pomniki przyrody”. Niestety, nie zlokalizowano w terenie kasztanowca białego (poz. 12 w wykazie), dlatego też nie podano jego wymiarów.

Tab. 3.14.

Wykaz proponowanych pomników przyrody na gruntach nadleśnictwa

Lp.	Położenie		Opis obiektu				Uwagi**
	oddz., pododdz.	gmina obręb ewidencyjny leśnictwo	gatunek nazwa uwagi	obwód (cm)	wysokość (m)	stan zdrowotny*	
1	2	3	4	5	6	7	8
PROPONOWANE POMNIKI PRZYRODY OŻYWIONEJ							
1.	9a	Czaplinek Siemczyno Wilczkowo	Dąb szypułkowy	348	29	1	1998 r.
2.	13f	Złocieniec Bobrowo Wilczkowo	Buk zwyczajny	420	29	2	2008 r.
3.	15i	Czaplinek Siemczyno Wilczkowo	Buk zwyczajny	520	35	3	1998 r.
4.	29m	Złocieniec Bobrowo Wilczkowo	Daglezja zielona	321	45	1	2008 r.
5.	38x	Czaplinek Żeliszawie Wilczkowo	Dąb szypułkowy	458	28	2	2008 r.
6.	44l	Złocieniec Bobrowo Wilczkowo	Sosna zwyczajna (4 zrośnięte)	449	32	2	IV miejsce; 1998 r.
7.	69g	Złocieniec Bobrowo Wilczkowo	Świerk pospolity	449	32	2	III miejsce; 2008 r.
8.	73d	Złocieniec Bobrowo Mszarne	Olsza czarna	482	26	1	I miejsce; 2008 r.
9.	77g	Czaplinek Pławno Wilczkowo	Buk zwyczajny	350	29	2	1998 r.
10.	93h	Złocieniec Bobrowo Mszarne	Czereśnia ptasia	178	30	2	1998 r.
11.	93h	- „ -	Czereśnia ptasia	166	30	2	1998 r.
12.	93h	- „ -	Kasztanowiec biały				V miejsce; 2008 r.

Lp.	Położenie		Opis obiektu				Uwagi**
	oddz., pododdz.	gmina obręb ewidencyjny leśnictwo	gatunek nazwa uwagi	obwód (cm)	wysokość (m)	stan zdrowotny*	
1	2	3	4	5	6	7	8
13.	93i	Złocieniec Bobrowo Mszarne	Dąb szypułkowy	493	26	2	1998 r.
14.	93i	- „ -	Dąb szypułkowy	470	25	2	1998 r.
15.	93i	- „ -	Dąb szypułkowy	567	29	2	1998 r.
16.	93m	Złocieniec Bobrowo Mszarne	Czereśnia ptasia	212	30	2	1998 r.
17.	93m	- „ -	Czereśnia ptasia	151	29	2	1998 r.
18.	93n	Złocieniec Bobrowo Mszarne	Klon zwyczajny	399	24	2	1998 r.
19.	93n	- „ -	Klon zwyczajny	249	25	1	1998 r.
20.	93n	- „ -	Dąb szypułkowy	462	23	2	1998 r.
21.	93n	- „ -	Dąb szypułkowy	444	29	2	1998 r.
22.	93n	- „ -	Dąb szypułkowy	498	29	2	1998 r.
23.	93n	- „ -	Dąb szypułkowy	337	27	2	1998 r.
24.	93n	- „ -	Czereśnia ptasia	250	23	2	II miejsce; 1998 r.
25.	94b	Złocieniec Bobrowo Mszarne	Dąb szypułkowy	440	30	2	1998 r.
26.	94b	- „ -	Dąb szypułkowy	363	28	2	1998 r.
27.	94b	- „ -	Dąb szypułkowy	328	29	2	1998 r.
28.	94b	- „ -	Dąb szypułkowy	325	28	2	1998 r.
29.	94c	Złocieniec Bobrowo Mszarne	Dąb bezszypułkowy	526	27	2	IV miejsce; 1998 r.
30.	94c	- „ -	Dąb bezszypułkowy	510	27	2	1998 r.

Lp.	Położenie		Opis obiektu				Uwagi**
	oddz., pododdz.	gmina obręb ewidencyjny leśnictwo	gatunek nazwa uwagi	obwód (cm)	wysokość (m)	stan zdrowotny*	
1	2	3	4	5	6	7	8
31.	107d	Złocieniec Bobrowo Mszarne	Dąb szypułkowy	443	24	2	1998 r.
32.	107d	- „ -	Dąb szypułkowy	566	24	3	1998 r.
33.	107d	- „ -	Dąb szypułkowy	526	27	2	1998 r.
34.	187b	Wierzchowo Wierzchowo Jałowcówka	Buk zwyczajny	346	27	2	1998 r.
35.	305AI	Wierzchowo Będolino Jałowcówka	Lipa drobnolistna	470	26	2	1998 r.
36.	491b	Wierzchowo Nowe Łaski Dąbrowa	Buk zwyczajny	415	36	2	1998 r.
37.	491b	- „ -	Buk zwyczajny	370	34	2	1998 r.
38.	544i	Wierzchowo Otrzep Łaski	Daglezja zielona	325	39	1	1998 r.
39.	561c	Wierzchowo Otrzep Jeleni Stok	Dąb szypułkowy	366	25	2	1998 r.
40.	561c	- „ -	Dąb szypułkowy	351	29	2	2008 r.
41.	561f	Wierzchowo Otrzep Jeleni Stok	Dąb szypułkowy	396	26	2	2008 r.
42.	566a	Wierzchowo Otrzep Jeleni Stok	Dąb szypułkowy	374	31	1	1998 r.
43.	566b	Wierzchowo Otrzep Jeleni Stok	Dąb szypułkowy	379	219	2	1998 r.

* Stan zdrowotny określony za pomocą pięciostopniowej skali Pacyniaka i Smólskiego

** Miejsce w konkursie na najgrubsze drzewo w LP, rok wystosowania propozycji do objęcia ochroną w formie pomnika przyrody

**Fot. 3.12. Olsza czarna w oddz. 73d –
I miejsce w konkursie**

**Fot. 3.13. Lipa drobnolistna w Będlinie, oddz.
305A1**

3.2.5. Proponowane użytki ekologiczne

W „Programie ochrony przyrody w Nadleśnictwie Świerczyna na lata 1999-2008” wytypowano 21 bagien, o łącznej pow. 42,73 ha, do objęcia ochroną w formie użytku ekologicznego. Ze zgłoszonych przez Nadleśnictwo Świerczyna do uznania właściwym terenowo radom gmin tylko 7 obiektów uznano za użytki ekologiczne, podejmując stosowne uchwały w 1998 r. Obiekty te opisano w rozdziale „Użytki ekologiczne”.

Podczas prac nad obecnym programem ochrony przyrody przeanalizowano poprzednio nieuznane propozycje i stwierdzono, że większość obiektów nie posiada szczególnych wartości przyrodniczych, zasługujących na ponowne wnioskowanie o uznanie za użytki ekologiczne. Warto ponowić propozycję jedynie dla terenu zlokalizowanego w oddz.: 39n – „Czarne Jeziorko”, 120b, 121b – „Brzeziny bagienne” oraz wnioskować dodatkowo o oddz.: 107j, 122a – powiększenie UE „Brzeziny bagienne”, 122j – „Bagnisko”, 136a, 137c – „Mszary”. Nazwy tych UE są propozycją autora „Programu”.

Również w waloryzacjach przyrodniczych gmin niektóre tereny zaproponowano do uznania za użytki ekologiczne. Są to: „Turzycowe Bagienko”, „Dwa Jeziorka”, „Jezioro Kacze”, „Torfowisko Siemięcinek”, „Oczko Śródleśne Borsuk”, „Osoka”. Charakterystykę wybranych obiektów przedstawiono w tabeli.

Tab. 3.15.

Wykaz proponowanych użytków ekologicznych na gruntach nadleśnictwa

Lp.	Położenie		Pow. [ha]	Rodzaj pow. w SILP	Opis obiektu, walory przyrodnicze
	oddz. poddz.	gmina leśnictwo			
1	2	3	4	5	6
1.	39n	Czaplinek Wilczkowo	0,59	N	„Czarne Jeziorko” Dystroficzne jeziorko otoczone płem mszarnym, na którym występują rośliny chronione i rzadkie: rosiczka okrągłolistna, bagno zwyczajne, bobrek trójlistkowy, żurawina błotna, modrzewnica zwyczajna, wełnianka pochwowata, turzyca bagienna, próchniczek błotny, płonnik cienki i pospolity, pływacz. Stanowisko lęgowe kumaka nizinnego.
2.	65m	Czaplinek Wilczkowo	0,58	N	„Turzycowe Bagienko” Śródleśne oczko wodne ze stanowiskiem turzycy ciborowatej, porastającej niemal cały zarastający zbiornik.
3.	120b 121b	Czaplinek Mszarne	25,56	N	„Brzeziny bagienne” Brzeziny bagienne z licznymi stanowiskami próchniczka błotnego, widłozęba miotlastego, rokiennika pospolitego, płonnika cienkiego, gajnika lśniącego, wełnianki pochwowatej, żurawiny błotnej, borówki bagiennnej, bagna zwyczajnego. Miejsce występowania płazów i gadów, stanowisko lęgowe żurawi. Północny fragment (oddz. 121c o pow. 0,76 ha) tego cennego obiektu uznano za UE w 1998 r.
	107j 122a	Złocieniec Mszarne	2,86	N	
	Razem		28,42		
4.	122j	Złocieniec Mszarne	7,07	N	„Bagnisko” Brzeziny bagienne ze stanowiskami próchniczka błotnego, widłozęba mietlistego, rokiennika pospolitego, wełnianki pochwowatej. Stanowi całość wraz z zatwierdzonym w 1998 r. UE w oddz. 121j o pow. 1,96 ha.
5.	136a 137c	Wierzchowo Mszarne	11,94	N	„Mszary” Torfowisko przejściowe ze stanowiskami roślin chronionych i rzadkich: próchniczka błotnego, widłozęba mietlistego, płonnika cienkiego, żurawiny błotnej, modrzewnicy zwyczajnej, wełnianki pochwowatej. Teren ten łączy się z zatwierdzonym w 1998 r. UE w oddz. 121n o pow. 0,37 ha.

Lp.	Położenie		Pow. [ha]	Rodzaj pow. w SILP	Opis obiektu, walory przyrodnicze
	oddz. poddz.	gmina leśnictwo			
1	2	3	4	5	6
6.	175m 192l 193a,d	Wierzchowo Mszarne	6,10	N	<p>„Dwa Jeziorka”</p> <p>Obejmuje dwa jeziorka, Dolne i Górne oraz ich otoczenie; na gruntach LP są to tereny bagienne z zadrzewieniami OI w wieku 25, 45, 80 lat oraz zakrzewieniami Wb, Czm, Kr. Na jeziorkach występują grzybienie białe i grąźel żółty, na bagienkach znaleźć można stanowiska mokradłoszki zaostrej, Drabika drzewkowego i kruszyny. Jest to również miejsce bytowania żaby jeziorowej, moczarowej i wodnej, rzekotki drzewnej, traszki zwyczajnej, jaszczurki żyworodnej, zaskrońca zwyczajnego, żmii zygzakowatej.</p>
7.	219b,m	Czaplinek Dzikowo	5,33	N	<p>„Jezioro Kacze”</p> <p>Torfowisko przejściowe i mezotroficzne Jezioro Łąka (poza gruntami Nadleśnictwa).</p>
8.	220h	Czaplinek Dzikowo	1,99	N	<p>„Torfowisko Siemięcinek”</p> <p>Torfowisko przejściowe z licznymi stanowiskami roślin chronionych: rosiczki okrągłolistnej, bobrka trójlistkowego, modrzewnicy zwyczajnej, żurawiny błotnej, naparstnicy purpurowej, turzycy bagiennej, próchniczka błotnego, płonnika cienkiego, pływacza.</p>
9.	263k 264c 285g 285Ag,h,i 286b	Wierzchowo Jałowcówka Mszarne	11,95	N Ps	<p>„Oczko Śródleśne Borsuk”</p> <p>Zarastające śródleśne torfowisko, stanowisko rosiczki okrągłolistnej; miejsce bytowania żmii zygzakowatej, jaszczurki żyworodnej, grzebiuszki ziemnej. Miejsce lęgowe żurawia, prawdopodobne miejsce występowania borsuka.</p>
10.	404m	Wierzchowo Świerczyna	4,42	N	<p>„Osoka”</p> <p>Zarastające oczko wodne; stanowisko grzybieni białych, grąźeli żółtych, turzycy błotnej, pływacza zwyczajnego. Miejsce bytowania żaby wodnej, trawnej, moczarowej, jeziorkowej, ropuchy zielonej oraz rzadkich i zagrożonych ptaków, m.in. żurawia.</p>
Razem proponowane UE			78,39		

Fot. 3.14. „Torfowisko Siemęcinek”, oddz. 220h

Fot. 3.15. „Mszary”, oddz. 137c

Fot. 3.16. „Brzeziny bagienne”, oddz. 120b

3.2.6. Proponowane zespoły przyrodniczo-krajobrazowe

Zespołami przyrodniczo-krajobrazowymi są fragmenty krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujące na ochronę ze względu na ich walory widokowe i estetyczne.

W waloryzacjach przyrodniczych gmin z terenu Nadleśnictwa Świerczyna zamieszczono kilka propozycji odnośnie utworzenia zespołów przyrodniczo-krajobrazowych:

- ZPK „Pojezierze Kaleńskie”,
 - ZPK „Świerczyna”,
 - ZPK „Nowe Łaski”.
- Zespół przyrodniczo-krajobrazowy „**Pojezierze Kaleńskie**” – obszar zlokalizowany między drogą Czaplinek – Siemczyno – Stare Kaleńsko, a torami kolejowymi Czaplinek – Stare Kaleńsko. Na tym terenie występują jeziora: Kaleńskie, Łęka

i Pławno oraz proponowany rezerwat „Brzozowe Bagno”. Zespół byłby uznany w celu ochrony młodoglacjalnych krajobrazów dennomorenowych.

- Zespół przyrodniczo-krajobrazowy „**Świerczyna**” – zlokalizowany pomiędzy miejscowościami Świerczyna – Psie Głowy. Celem ochrony byłoby zachowanie doliny rzeki Niecieczy ze sztucznymi jeziorami: Studnica, Studniczka i Niecieckie oraz doliny Zgniłej Rzeki wraz z jeziorami Kaczory i Machlinko. W tej okolicy utworzono również strefę ochrony wokół gniazda bielika.

- Zespół przyrodniczo-krajobrazowy „**Nowe Laski**” – zlokalizowany w okolicy miejscowości Nowe Laski i Garbowo. Celem ochrony byłyby zalesione wzgórze morenowe oraz tradycyjna wieś, otoczona mozaiką pól uprawnych położona w obrębie moreny dennej. Cenny jest również park w miejscowości Garbowo, planowany do objęcia ochroną prawną.

4. WALORY PRZYRODNICZO-LEŚNE

4.1. Rzeźba terenu, geomorfologia i typy gleb

Rzeźba terenu Nadleśnictwa Świerczyna jest bardzo urozmaicona. Obok wzniesień o stromych zboczach i pofalowanych wysoczyznach występują rozległe tereny równinne z obniżeniami i zapadliskami oraz jeziorami zastoiskowymi.

Północno-zachodnia część Nadleśnictwa to południowa rubież szerokiej moreny pagórkowatej stadiału pomorskiego, z najwyższym wzniesieniem tego terenu – Górą Sarnki (180,8 m n.p.m.). Występują tu liczne jeziora rynnowe: Wąsosze, Kaleńskie, Łęka, Pławno. Od tych jezior rozciąga się w kierunku południowo-wschodnim początkowo falista, a w miarę oddalania się od strefy moreny czołowej – płaska równina sandrowa. Na południe od linii Wierzchowo – Sośnica – Świerczyna występuje następna strefa morenowa, utworzona w starszej niż główna fazie zlodowacenia pomorskiego. Wyróżniają się tu wzniesienia: Smolne Góry (185,6 m n.p.m.), Góra Wysok (182,0 m n.p.m.), Góra Wysoka (198,3 m n.p.m.) oraz najwyższa – Wielka Racza (211,3 m n.p.m.). Na południe i wschód od tej moreny rozciąga się kolejne pole sandrowe.

Najniżej położony punkt na terenie Nadleśnictw Świerczyna, o wysokości bezwzględnej 122,0 m n.p.m., znajduje się na tafli jeziora Wilczkowo.

Biorąc pod uwagę kryteria morfogenetyczne i litologiczne, wyróżniono na terenie Nadleśnictwa Świerczyna następujące jednostki geologiczno-glebowe:

- a) **formy morenowe:**
 - piaski zwałowe [Qp],
 - gliny zwałowe [Qg],
 - piaski zwałowe na glinach zwałowych;

- b) **utwory wodnolodowcowe:**
 - piaski sandrowe [QZp],
 - piaski starych tarasów rzecznych [QRp],
 - piaski rzeczne [QhRp],
 - piaski kemów [Qfp],
 - piaski jeziorne [QAp],
 - utwory pyłowe [QApy];

- c) **Współczesne osady bagienne:**
 - torfy [QT],
 - mursze [QM],
 - gytie [Qgy].

Gleby w Nadleśnictwie Świerczyna są dobrze rozpoznane. Nadleśnictwo posiada operat glebowosiedliskowy, opracowany w 1996 roku przez firmę *Usługi Gleboznawczo – Urzędzeniowe* mgr inż. M. Nawrota ze Szczecinka, według „Systematyki gleb Polski” Polskiego Towarzystwa Gleboznawczego, wydanie IV z 1989 r.

Na podstawie Instrukcji Urządzania Lasu, część II – „Instrukcja wyróżniania i kartowania siedlisk leśnych” symbole jednostek glebowych zaktualizowano zgodnie z „Klasyfikacją gleb leśnych Polski” (CILP 2000).

W toku prac glebowosiedliskowych, według danych zapisanych w operacie, wyróżniono 13 typów i 23 podtypy gleb, natomiast po dostosowaniu typologii gleb do klasyfikacji obecnej (CILP 2000) stwierdzono występowanie 10 typów i 18 podtypów gleb.

Tab. 4.1.

Udział powierzchniowy typów gleb w nadleśnictwie

Lp.	Typy gleb	Nadleśnictwo	
		pow. ha	%
1	2	3	4
1.	Arenosole	8,26	0,05
2.	Gleby brunatne	2974,20	19,56
3.	Gleby rdzawe	11332,26	74,54
4.	Gleby bielcowe	562,48	3,70
5.	Czarne ziemie	4,33	0,03
6.	Gleby gruntowoglejowe	21,10	0,14
7.	Gleby mułowe	1,17	0,01
8.	Gleby torfowe	179,18	1,18
9.	Gleby murszowe	111,35	0,73
10.	Gleby murszowate	9,27	0,06
Razem		15203,60	100,00

Tylko dwa typy gleb wywierają decydujący wpływ na układ siedlisk w Nadleśnictwie Świerczyna. Zdecydowanie dominującym typem gleb są gleby rdzawe, zajmujące 74,54% powierzchni gruntów zalesionych i niezalesionych. Wykazują zróżnicowanie cech morfologicznych i zdolności produkcyjnych, w zależności od substratu glebowego i kierunku rozwoju procesów glebotwórczych. Wyróżniono trzy podtypy gleb rdzawych: rdzawe właściwe, rdzawe brunatne i rdzawe bielcowe. Powstały one głównie na piaskach sandrowych, tworząc siedliska Bśw, BMśw oraz mniej żyznego LMśw.

Drugim pod względem ważności w Nadleśnictwie typem gleb są gleby brunatne, zajmujące 19,56% powierzchni. Są to gleby o szerokim zakresie pH – od kwaśnego do zasadowego. W warunkach Nadleśnictwa wyróżniono następujące podtypy gleb brunatnych: brunatne wylugowane, brunatne kwaśne i brunatne bielcowe. Tworzą siedliska LMśw i Lśw.

Pozostałe typy gleb nie odgrywają w warunkach Nadleśnictwa większego znaczenia.

Gleby porolne na gruntach leśnych wyodrębniono na 5261,08 ha, to jest na 34,6% powierzchni gruntów leśnych zalesionych i niezalesionych Nadleśnictwa.

Szczegółowa analiza gleb oraz mapy glebowe znajdują się w opracowaniach glebowosiedliskowych.

4.2. Wody

4.2.1. Wody powierzchniowe

Przez obszar Nadleśnictwa Świerczyna przebiega granica działów wodnych IV rzędu zlewni rzek Drawy i Gwdy. Rzeki te stanowią dopływy Noteci, rzeki III rzędu, która z kolei wpada do Warty (rzeki II rzędu), stanowiącej dopływ Odry. Dorzecze Odry jest jednym z dziewięciu obszarów, stanowiących najwyższe naturalne jednostki podziału hydrograficznego Polski.

Tab. 4.2.

Podział hydrograficzny zlewni i nazwy zbiorników wodnych w zasięgu nadleśnictwa

Lp.	Nr zlewni	Nazwa Zlewni	Rząd rzeki	Nazwa rzeki, nazwa zbiornika z obszaru nadleśnictwa	Lokalizacja na terenie Nadleśnictwa Świerczyna
1	2	3	4	5	6
1.	1	Odra	I		
2.	18	Warta	II		
3.	188	Noteć	III		
4.	1886	Gwda	IV		
5.	18866	Piława	V		
6.	188668	Dobrzyca	VI		
7.	1886683	Zlewnia jez. Machliny			
8.	18866832	Nieciecza	VII		

Lp.	Nr zlewni	Nazwa Zlewni	Rząd rzeki	Nazwa rzeki, nazwa zbiornika z obszaru nadleśnictwa	Lokalizacja na terenie Nadleśnictwa Świerczyna
1	2	3	4	5	6
9.	1886683210	Zlewnia bezodpływowego jez. Kaleńskiego		Jez. Kaleńskie	Wokół jez. Kaleńskiego
10.	1886683230	Zlewnia bezodpływowego jez. Krzemno		Jez. Krzemno Jez. Ciemniak	Wokół jez. Krzemno
11.	188668325	Nieciecza do jez. Machlinko		rz. Nieciecza Jez. Krzemienko Jez. Łąka Jez. Siemięcin Jez. Nawsie Jez. Psarskie Jez. Byszkowo Jez. Studnica Jez. Studniczka	Północno-wschodni fragment
12.	188668327	Zlewnia jez. Machlinko		Jez. Machlinko Jez. Kaczory	Środkowo-wschodni fragment
13.	188668329	Nieciecza od jez. Machlinko do ujścia		rz. Nieciecza Jez. Machliny Małe	Niewielki fragment na północ od Jez. Machliny Małe
14.	1886687	Dobrzyca od dopł. z jez. Businowskiego Dużego do ujścia			
15.	18866872	Świerczyniec (Zgniły Zdrój)	VII	rz. Świerczyniec (Zgniły Zdrój)	Między m. Sośnica a Świerczyna
16.	18866874	Dopływ spod Kłosowa	VII	brak cieków i zbiorników na obszarze N-ctwa	Poniżej linii między m. Świerczyna – Otrzep – Sośnica – Żeńsko
17.	1888	Drawa	IV		
18.	18885	Drawa od jez. Drawsko do Słopicy			
19.	18883	Zlewnia jez. Drawsko			
20.	188839	Bezpośrednia zlewnia jez. Drawsko		Jez. Łąka Jez. Pławno Jez. Pławskie Małe	Północno-wschodni fragment
21.	188851	Drawa od jez. Drawsko do Kokny			
22.	1888516	Dopływ z jez. Wilczkowo	V		
23.	18885161	Zlewnia jez. Wilczkowo		Jez. Wilczkowo Jez. Małe Wilczkowo	Na zachód od linii między m. Wrzeźnica – Nowe Kaleńsko – Bobrowo

Lp.	Nr zlewni	Nazwa Zlewni	Rząd rzeki	Nazwa rzeki, nazwa zbiornika z obszaru nadleśnictwa	Lokalizacja na terenie Nadleśnictwa Świerczyna
1	2	3	4	5	6
24.	1888518	Wąsowa	V		
25.	18885181	Zlewnia jez. Wąsosze			
26.	188851819	Zlewnia jez. Wąsosze bez zlewni bezodpływowych jez. Busko i Dramienko		Jez. Wąsosze Jez. Kozy Jez. Dolne Jez. Górne	Środkowo-zachodnia część
27.	1888518	Wąsowa od jez. Wąsosze do ujścia			Niewielki fragment pow. jez. Wąsosze

Źródło: „Mapa Podziału Hydrograficznego Polski” wykonana przez Zakład Hydrografii i Morfologii Koryt Rzecznych Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej na zamówienie Ministra Środowiska - 2007.

Na obszarze Nadleśnictwa Świerczyna wyróżniono jedynie trzy ciek:

- 1) **rzeka Wąsowa** – dopływ Drawy, łączący jeziora: Dolne, Górne i Wąsosze;
- 2) **rzeka Nieciecza** – dopływ Dobrzycy – wypływająca z jez. Studnica, następnie przez jez. Studniczka i sztuczne zbiorniki (bez nazwy i Jez. Niecieckie) odprowadza nadmiar wody do jez. Machlinko;
- 3) **rzeka Świerczyniec** (Zgniły Zdrój) – dopływ Dobrzycy, mający swe źródła w pobliżu m. Sośnica, przepływający przez m. Świerczyna.

W zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa lub bezpośrednio przy granicy terytorialnej wyróżniono 23 jeziora, o różnej wielkości. Do największych, ponad 100 ha, należą: Wąsosze, Wilczkowo, Krzemno, Kaleńskie. Powierzchnię większą od 10 ha posiadają natomiast jeziora: Pławno, Łąka, Studnica, Psarskie, Krzemienko, Byszkowo, Dolne, Studniczka, Nawsie, Machliny Małe (Chocim), Machlinko.

Po spiętrzeniu wody na cieku Nieciecza powstały również dwa zbiorniki wodne, zlokalizowane na gruntach Nadleśnictwa Świerczyna:

- w oddz. 352g,k - o pow. 1,42 ha,
- w oddz.: 370j,k, 371d,f, 372c - o pow. 9,73 ha (określany jako Jezioro Niecieckie).

Na szczególną uwagę, ze względu na unikalne walory przyrodnicze, zasługują jeziora lobeliowe. Na terenie Nadleśnictwa Świerczyna do zbiorników tego typu zaliczono:

- **jeziro Krzemno** – o pow. 145,25 ha,
- **jeziro Kaleńskie** – o pow. 114,70 ha,
- **jeziro Łęka** – o pow. 39,71 ha,
- **jeziro Ciemniak** – o pow. 8,70 ha.

W ostatnim 10-leciu Nadleśnictwo Świerczyna przejęło jezioro Siemięcín, o pow. 6,31 ha, które wg stanu na 1.01.2009 r. znajduje się w oddz. 220b. W poprzednim „Programie ochrony przyrody na lata 1999 – 2008” zamieszczono informację, jakoby to jezioro miało charakter jeziora lobeliowego. Podczas inwentaryzacji przyrodniczej przeprowadzonej w 2007 r. informacja ta nie została potwierdzona i jezioro Siemięcín określono jako zbiornik eutroficzny (kod siedliska 3150).

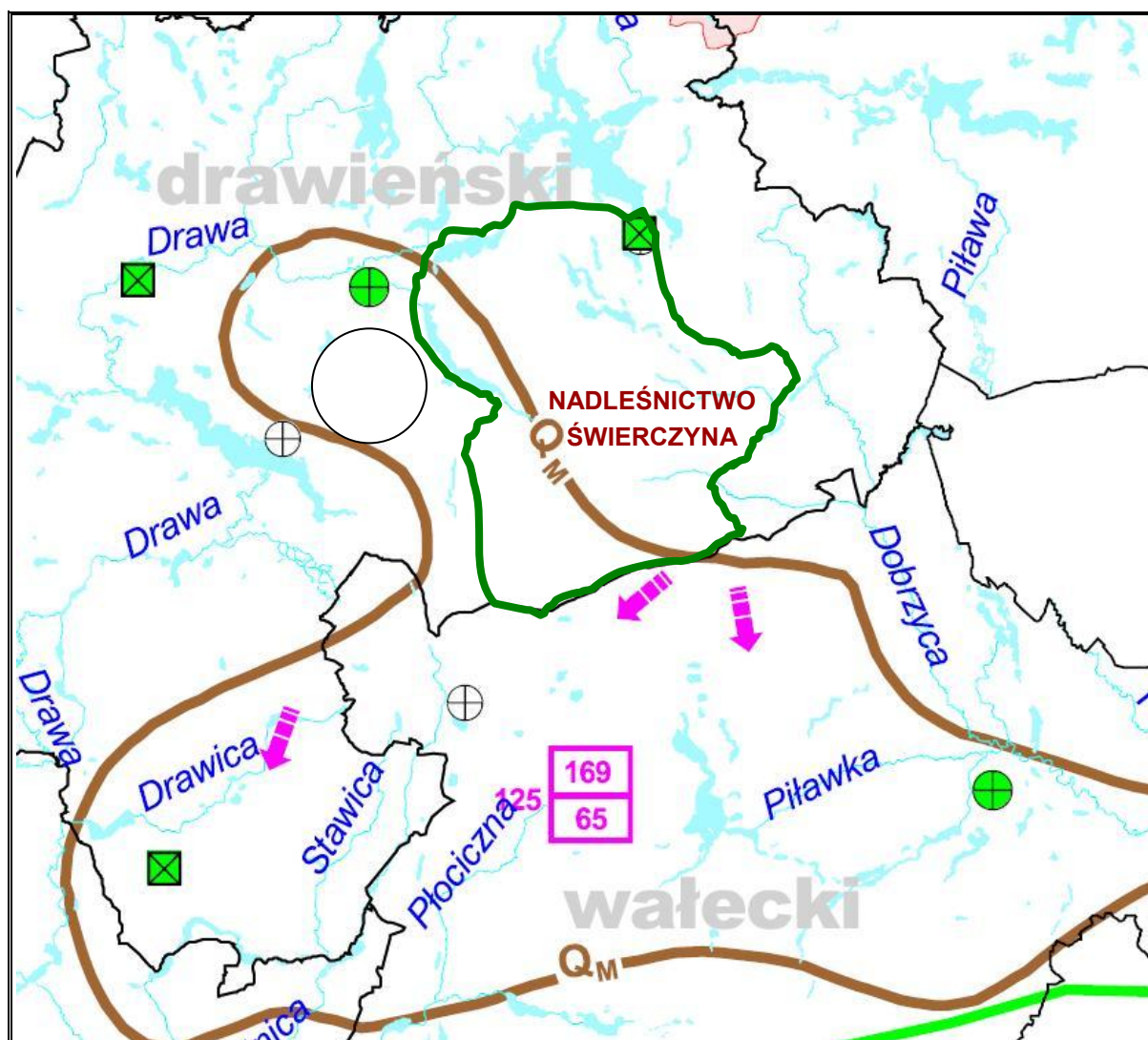
Fot. 4.1. Jezioro Siemięcín, oddz. 220b

4.2.2. Wody podziemne

W Nadleśnictwie Świerczyna aż 99% powierzchni leśnej zajmują siedliska leśne w pierwszym wariantcie uwilgotnienia, tzn. takie, gdzie woda gruntowa nie ma wyraźnego wpływu na siedlisko.

W zasięgu Nadleśnictwa Świerczyna wydzielono fragment Głównego Zbiornika Wód Podziemnych o nazwie „Zbiornik międzymorenowy Wałcz - Piła” (GZWP nr 125). Jest to zbiornik czwartorzędowy, którego szacunkowe zasoby dyspozycyjne wynoszą 169 tys. m³/d, a średnia głębokość ujęć wynosi 65 m.

Północna granica obszaru wysokiej ochrony wydzielonego GZWP na gruntach Nadleśnictwa Świerczyna zlokalizowana jest na zachód od linii: Bobrowo – Wąsosz – Będolino – Lipie.

Ryc. 4.1. Sieć monitoringu wód podziemnych w zasięgu Nadleśnictwa Świerczyna
(Źródło: www.wios.szczecin)

4.3. Ekosystemy wodno-błotne

Ekosystemy wodno-błotne to wszelkiego rodzaju mokradła, na których występuje roślinność wilgociolubna (higrofilna) lub utwory powierzchniowe, akumulowane w efekcie oddziaływania wody (torfy, muły, namuły). Integralną częścią mokradeł są ciek i zbiorniki wodne – stawy, jeziora oraz wybrzeża morskie.

Ekosystemy wodno-błotne odgrywają szczególną rolę w kształtowaniu środowiska przyrodniczego, polegającą m.in. na:

- regulowaniu stosunków wodnych;
- retencjonowaniu wód;
- naturalnej roli ograniczania pożarów;
- magazynowaniu dużej ilości węgla i azotu, ograniczając przez to m.in. skutki efektu cieplarnianego;
- uczestniczeniu w obiegu pierwiastków, dzięki czemu poprawiają również jakość wód;
- zwiększaniu różnorodności biologicznej,
- zwiększaniu zróżnicowania siedlisk istotnych dla wielu zagrożonych gatunków,

4.3.1. Siedliska hydrogeniczne

Tab. 4.3.

Wykaz siedlisk hydrogenicznyc

Rodzaj powierzchni	Ilość	Pow. ha
1	2	3
Bagna nieliterowane	352	34,21
Bagna literowane	212	272,10
Siedlisko BMb i LMb	90	206,24
Siedlisko OI i OIJ	51	88,28
Użytki ekologiczne (E-N)	8	7,63
Kanał	7	11,15
Jezioro	1	6,31
R a z e m	721	625,92

4.3.2. Źródlika

Ważną rolę w biocenozach mokradłowych odgrywają również źródlika. Przyjmują one różną postać: od niewidocznych podziemnych wypływów, przez wolno sączące się wysięki, po żywe, obficie bijące źródła i rozmyte wodami siedliska olsowe. Źródła stanowią unikalne biotopy, charakteryzujące się stabilnością temperatury w okresie rocznym i występowaniem specyficznych organizmów roślinnych i zwierzęcych. Ze względu na szczególną rolę ekosystemy źródliskowe zasługują na ochronę.

Na terenie Nadleśnictwa Świerczyna źródlika zaobserwowano w kilku miejscach. W opisach taksacyjnych wyszczególniono je w następujących pododdziałach: 6b, 75f, 127n, 143d,i, 175k, 192h,k,m, 193c. Powierzchnia łączna pododdziałów z występującymi źródłiskami wynosi 46,08 ha. W planie urządzenia lasu pododdziały te zaliczono do gospodarstwa specjalnego i wyłączono z użytkowania rębnego.

4.4. Roślinność

4.4.1. Potencjalna roślinność naturalna

Potencjalna roślinność naturalna (wg Tüxena) jest hipotetycznym stanem roślinności, opisana fitosocjologicznymi jednostkami zbiorowisk roślinnych, który zostałyby osiągnięty, gdyby tendencje rozwojowe aktualnie istniejącej roślinności mogły się zrealizować natychmiast i bez ograniczeń. Stan ten wystąpiłby jedynie w przypadku, gdyby działalność człowieka zmieniającego roślinność całkowicie ustała, a także gdyby nie zachodziły inne zakłócenia zewnętrzne.

Mapa potencjalnej roślinności naturalnej nie jest więc mapą rekonstruującą roślinność pierwotną ani mapą prognostyczną, lecz mapą dzisiejszego potencjału ekologicznego środowiska fizycznogeograficznego.

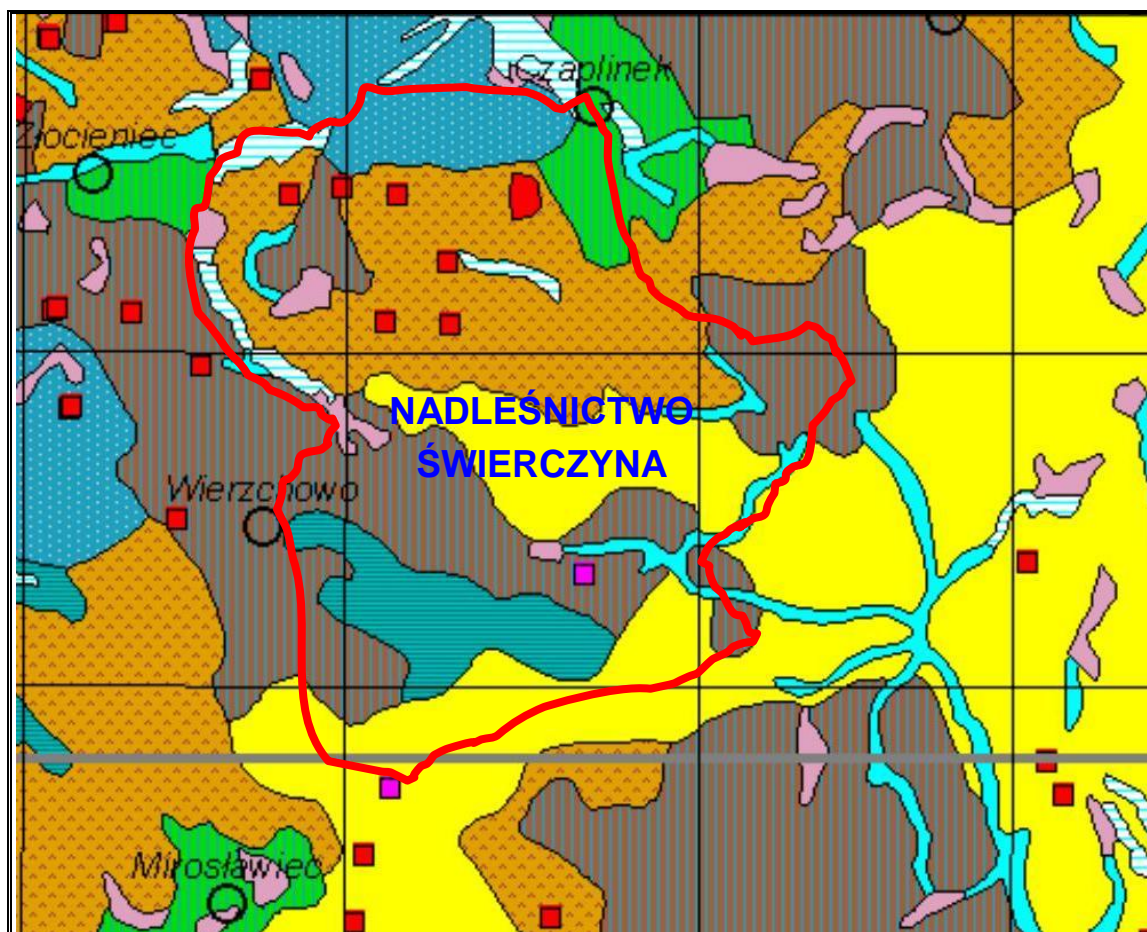
W wyniku wieloletnich prac zespołu geobotaników polskich powstała mapa potencjalnej roślinności naturalnej. Druk mapy w formie 12 arkuszy w skali 1:300 000 zrealizowano w 1995 roku w ramach projektu finansowanego przez Komitet Badań Naukowych, pod kierownictwem p. Jana Marka Matuszkiewicza.

(**Mapa źródłowa:** Matuszkiewicz W., Faliński J.B., Ostrowicki A.S., Matuszkiewicz J.M., Olaczek R., Wojterski T., 1995, *Potencjalna roślinność naturalna Polski. Mapa przeglądowa 1:300 000*. Arkusze 1-12, IGiPZ PAN, Warszawa).

W 2008 r. mapa źródłowa (12 wydrukowanych arkuszy) została, na drodze szeregu działań, przetworzona do postaci plików rastrowych. Opracowano nową legendę barwną oraz nowy podział arkuszowy (16 arkuszy). Dla ułatwienia orientacji na poszczególnych mapach naniesiono wybrane miejscowości oraz siatkę powszechnie stosowanego w inwentaryzacji geobotanicznego układu ATPOL, dzielącego przestrzeń na kwadraty o boku 100 km i 10 km.

(Cytat opracowania: Jan Marek Matuszkiewicz, *Potencjalna roślinność naturalna Polski*, IGiPZ PAN, Warszawa, 2008).

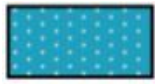

Zróznicowanie potencjalnej roślinności naturalnej w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Świerczyna obrazuje wycinek mapy przeglądowej (arkusz A1).

Ryc. 4.2. Układ potencjalnej roślinności naturalnej w zasięgu Nadleśnictwa Świerczyna
 (Źródło: Jan Marek Matuszkiewicz, *Potencjalna roślinność naturalna Polski*, IGiPZ PAN, Warszawa, 2008)

Tab. 4.4.

Występowanie potencjalnych zbiorowisk naturalnych w zasięgu Nadleśnictwa Świerczyna

Lp.	Kolor na mapie	Kod	Nazwa polska typu zbiorowiska potencjalnego	Nazwa łacińska	Lokalizacja na gruntach Nadleśnictwa
1	2	3	4	5	6
1.		01	Olsy środkowoeuropejskie	Carici elongatae-alnetum	1 - na wsch. od m. Wąsosz 2 - na pn.-wsch. od jez. Wąsosze 3 - źródła ciek Świerczyniec
2.		05	Niżowy łąg jesionowo-olszowy	Fraxino-Alnetum (Circaeo-Alnetum)	1 – między Bobrowem a Wąsoszem 2 – rzeka Nieciecza 3 – ciek Świerczyniec
3.		09	Grąd subatlantycki, seria żyzna	Stellario-Carpinetum, rich	Okolice Pławna
4.		29	Żyzna buczyna niżowa	Melico-Fagetum	Na pn. od linii Siemczyno – Żeliszawie - Czaplnek
5.		37	Uboga buczyna niżowa	Luzulo pilosae-Fagetum	Obszar między m. Wierzchowo - Będolino – Sośnica – Otrzep – Nowe Laski
6.		44	Acydofilny pomorski las bukowo-dębowy	Fago-Quercetum petraeae	1 – między Siemczynem – Nowym Kaleńskim a Wąsoszem 2 - środkowa część, wzdłuż linii kolejowej Wierzchowo – Świerczyna 3 – na zach. od m. Nowe Laski
7.		47	Kontynentalne bory mieszane sosnowo-dębowe	Querco-Pinetum	Środkowa część, na północ od linii między południowym krańcem jez. Wąsosze i rzeką Niecieczą
8		49	Suboceaniczny bór sosnowy	Leucobryo-Pinetum	1 – między Sośnicą, jez. Dolnym, Byszkowem, Machinami a Świerczyną 2 – południowe fragmenty
9.		53	Kontynentalny bór bagienny	Vaccinio uliginosi-Pinetum	Proponowany rezerwat „Brzozowe Bagno”
	1 – oddz. 12 2 – oddz. 27 3 – oddz. 24 4 – oddz. 115, 130-131 5 – prop. UE w oddz. 136-137 6 – oddz. 163				
10.		64	Mszary wysokotorfowiskowe	Sphagnetalia magellanici	Okolice m. Otrzep

4.4.2. Siedliska przyrodnicze Natura 2000

Siedlisko przyrodnicze to obszar lądowy lub wodny, naturalny, półnaturalny lub antropogeniczny, wyodrębniony w oparciu o cechy geograficzne, abiotyczne i biotyczne.

Na podstawie Art. 13 ust 1 *Ustawy o lasach* wydane zostało *Zarządzenie nr 31 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 19 lipca 2006 r. w sprawie ustalenia systemu okresowej powszechnej inwentaryzacji gatunków roślin, zwierząt, innych organizmów i siedlisk przyrodniczych, mających znaczenie wskaźnikowe przy ocenie stanu lasów oraz prognozowania zmian w ekosystemach leśnych* (znak: ZO-732-2-18/2006). Na jego podstawie 25 lipca 2006 roku Dyrektor Generalny Lasów Państwowych wydał *Decyzję nr 61 w sprawie przeprowadzenia w roku 2006 – 2007 powszechnej inwentaryzacji siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory* (znak: ZO-732-2-19/2006) a 7 sierpnia 2006 r. *Decyzję nr 63* wprowadzającą jednolity tekst *Decyzji 61*.

Celem inwentaryzacji było uzyskanie możliwie wiarygodnych danych o występowaniu na całym terenie Lasów Państwowych siedlisk przyrodniczych z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej i oszacowanie ich stanu.

W wyniku inwentaryzacji na gruntach Nadleśnictwa Świerczyna zidentyfikowano 7 leśnych i 10 nieleśnych siedlisk przyrodniczych.

Stan ochrony siedliska przyrodniczego charakteryzowano za pomocą trzech podstawowych parametrów: powierzchni siedliska w danym obszarze (w tym wypadku nadleśnictwie), struktury i funkcji oraz szans zachowania. Parametr „struktura i funkcja” oceniano głównie za pomocą następujących wskaźników: stanu wykształcenia i zachowania siedliska, obecności drzew martwych oraz udziału drzew grubych.

Poniżej zestawiono wyniki prac. Należy zaznaczyć, że zgodnie z pismem RDLP Szczecinek z dnia 6 kwietnia 2009 r. (ZL-732-16/09) skierowanym między innymi do Nadleśnictwa Świerczyna dokonano zmiany w portalu INVENT. Wydzielenia, w których zdiagnozowano grąd subatlantycki (kod 9160), a w składzie gatunkowym określono udział buka ponad 40% (czyli kod 5Bk i powyżej) zmieniono na żyzną buczynę niżową (kod 9130).

Tab. 4.5.

Zestawienie parametrów nieleśnych siedlisk przyrodniczych wg stanu na 30.04.2009 r.

Kod siedliska	Łączna pow. siedliska	Liczba pododdz.	Stan siedliska			Zniekształcenia	
			A	B	C	brak	istniejące
			ha			ha	
1	2	3	4	5	6	7	8
2330	0,03	2	0,01	0,02	-	0,03	-
3130	0,01	1	-	-	0,01	-	0,01
3150	33,63	29	13,18	14,75	5,70	23,64	9,99
3160	0,59	1	0,59	-	-	0,59	-
4030	0,50	1	-	0,50	-	0,50	-
6510	8,28	5	1,60	3,13	3,55	2,68	5,60
7110	3,61	2	3,61	-	-	3,61	-
7120	22,97	7	11,37	1,50	10,10	11,37	11,60
7140	57,26	56	12,10	21,48	23,68	8,54	48,72
7220	0,10	4	0,06	0,04	-	3,61	-
Razem	126,98	108	42,52	41,42	43,04	51,06	75,92
Ogółem (%)	100,00	-	33,5	32,60	33,90	40,20	59,80

Poszczególne kryteria dla siedlisk nieleśnych oznaczają:

- A - siedlisko wzorcowo, typowo wykształcone, zgodnie z opisem „stanu uprzywilejowanego” w Podręczniku ochrony gatunków i siedlisk (Ministerstwo Środowiska, 2005);
- B - siedlisko mniej typowo wykształcone, o uproszczonym składzie florystycznym, jednak bez wyraźnych zniekształceń i zagrożeń;
- C - siedlisko „na krawędzi zaniku”, zagrożone w ciągu najbliższych 20 lat zanikiem, utratą specyfiki lub znacznym pogorszeniem się jego stanu.

Tab. 4.6.

Zestawienie wskaźników struktury i funkcji leśnych siedlisk przyrodniczych

Kod siedliska	Łączna pow. siedliska	Liczba pododrz.	Stan siedliska			Drewno martwe			Drzewa grube		
			A	B	C	mało	średnio	dużo	brak	średnio	dużo
			ha			ha			ha		
1	2	3	4	5	6	7	8	10	11	12	13
9110	188,71	37	37,39	110,44	40,88	178,21	2,02	8,48	174,27	14,44	-
9130	485,35	93	46,31	301,28	137,76	459,43	-	25,92	225,58	183,65	76,12
9160	574,59	104	57,33	366,50	150,76	548,58	26,01	-	478,93	88,78	6,88
9190	202,64	55	20,39	113,18	69,07	202,64	-	-	202,64	-	-
91D0-1	138,92	41	6,60	63,41	68,91	43,54	21,32	74,06	138,92	-	-
91D0-2a	8,41	2	1,72	-	6,69	1,72	-	6,69	8,41	-	-
91D0-2b	14,83	5	4,58	4,61	5,64	10,22	4,61	-	14,83	-	-
91E0	56,73	30	20,07	19,59	17,07	42,37	14,36	-	54,82	-	1,91
91F0	10,43	7	-	4,95	5,48	8,08	2,35	-	10,43	-	-
Razem	1680,61	374	194,39	983,96	502,26	1494,79	70,67	115,15	1308,83	286,87	84,91
Ogółem %	100,00	-	11,6	58,5	29,9	88,9	4,2	6,9	77,9	17,1	5,1

Poszczególne kryteria dla siedlisk leśnych oznaczają:

- Stan wykształcenia i zachowania siedliska przyrodniczego:

A - drzewostan dojrzały (od VI kl. wieku), z drzewami grubymi i starymi, bogaty w martwe drewno. Drzewostan o kompozycji gatunkowej odpowiadającej naturalnemu zbiorowisku roślinnemu (bez gatunków obcych geograficznie i ekologicznie). Jeżeli siedliska bagienne i łąkowe, to zachowane odpowiednio bagienne lub łąkowe warunki wodne;

B - drzewostan dojrzewający (III-V kl. wieku), o kompozycji gatunkowej odpowiadającej naturalnemu zbiorowisku roślinnemu (nie więcej niż 5% gatunków obcych geograficznie i ekologicznie). Jeżeli siedliska bagienne i łąkowe, to zachowane odpowiednio bagienne lub łąkowe warunki wodne;

C - co najmniej jedna z przesłanek:
 - drzewostan młodociany (do II kl. wieku włącznie),
 - drzewostan z > 5% udziałem gatunków obcych geograficznie lub ekologicznie,
 - zniekształcone warunki wodne (np. przesuszone bory bagienne, niezalewane łągi).

- Obecność drzew martwych:
 - dużo - zasoby martwych drzew, obecnych w całości (nie liczą się same gałęzie, niezależnie od ilości), przekraczają 10% zasobności drzewostanu (w zasięgu wzroku jedno martwe drzewo przypada na 10 drzew);
 - średnio - zasoby martwych drzew, obecnych w całości (nie liczą się same gałęzie, niezależnie od ilości), są pomiędzy 3% a 10% zasobności drzewostanu (w zasięgu wzroku jedno martwe drzewo przypada na 10-30 drzew);
 - mało - zasoby martwych drzew mniejsze niż 3% zasobności drzewostanu, nawet jeżeli jest dużo rozkładających się gałęzi i innych mniejszych fragmentów drewna.
- Obecność drzew grubych:
 - dużo - > 10 drzew o pierśnicy >70 cm/ha;
 - średnio - 1-9 drzew o pierśnicy >70cm/ha;
 - brak - nie ma drzew o pierśnicy >70cm.

Podczas prac kameralnych nad planem u.l. uzupełniono bazę programu „Taksator” o dane odnośnie występowania siedlisk „naturowych”. Na gruntach leśnych zakodowano przeważające powierzchniowo siedlisko przyrodnicze, natomiast na gruntach nieleśnych – wszystkie zinwentaryzowane w 2007 r. Jedynie w jednym wyłączeniu (oddz. 350b) opisano dwa siedliska nieleśne, dlatego też występują różnice w podsumowaniu tabeli.

Tab. 4.7.

Zestawienie występowania siedlisk przyrodniczych na gruntach nadleśnictwa

Lp.	Kod	Nazwa siedliska przyrodniczego	Występowanie na gruntach Nadleśnictwa	Liczba pododdz.	Pow. pododdz. ha
1	2	3	4	5	6
1.	3150	Starorzeczka i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne	25k, 34a, 49g, 65m, 66f,j, 68m, 107f, 113d, 193a, 220b,j, 326f, 350b, 370j,k, 387l, 404m, 462d, 482g, 487b	21	33,18
2.	3160	Naturalne, dystroficzne zbiorniki wodne	39n	1	0,59
3.	6510	Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie	6c, 9l, 21x, 407o, 518g	5	7,13
4.	7110*	Torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe)	82g, 94a	2	3,48

Lp.	Kod	Nazwa siedliska przyrodniczego	Występowanie na gruntach Nadleśnictwa	Liczba pododdz.	Pow. pododdz. ha
1	2	3	4	5	6
5.	7120	Torfowiska wysokie zdegradowane, lecz zdolne do naturalnej i stymulowanej regeneracji	27m, 50c, 51c, 115g, 130d, 131a	6	21,85
6.	7140	Torfowiska przejściowe i trzęsawiska	2c, 12i, 18h, 23m, 24g, 27i, 28c, 29n, 37a, 38b, 42d, 43f, 59d,i,j,m, 77d, 79g, 80j,l,r, 81c,f,g, 88f, 91f,g, 92b,h, 104c, 106a, 107a,m, 121n, 122f, 136a, 137c, 163h, 194f, 220h, 239c, 246b, 328i, 349d, 350b, 442g	46	48,65
RAZEM SIEDLISKA NIELEŚNE				81	114,88
1.	9110	Kwaśne buczyny	19c,i,j,n, 20i, 21m, 25l, 27a,c,g,h,j,l, 28a,f, 29a,c,f, 37d, 39g,j, 68n, 77c, 87c, 88a,b, 94b, 115f, 132g, 159a, 160j, 342c, 343g, 545b,c	35	162,54
2.	9130	Żyzne buczyny	8c,f, 10b, 15i,o, 16b,h, 17b, 18a,c,l, 19p, 23g, 24b,d,f, 25d,j, 26f,g,h, 29j, 38a,r, 39o, 41b,i,p,t, 42b, 49j, 51f, 52b,i, 52Ag, 58Aa, 62c, 65h, 78g, 80p, 81i,k, 101b,f, 102b, 476a, 481d, 486a,b, 487a,c, 488a,c, 489a,b,d,g, 490g,h, 492a,c,d, 518a,c, 519b,c, 520a,b,c, 521a,b, 522l,o, 526f,g, 527f,g,h,i, 539c, 543c,d, 544b,c,d,f,i, 565a,b,c, 566a	91	495,94
3.	9160	Grąd subatlantycki	5c, 16d,i, 18m, 48s, 52Bf, 53a, 55a, 58Ad, 59b, 63f, 65i,k, 66a, 67d, 68g, 72l,m, 76h,i, 78a, 80a,f, 91b,d, 93m, 101c, 102a, 413a, 414f, 463i,,j, 464h,i, 465b, 466c, 467f,h,i, 468g, 469b,f,h,j, 470a,b, 471a,c, 472a, 473a, 478a,b,c,d,h, 479a,b, 481a,c,f, 491b,d,f,g,h, 492a,c,d,f, 495a,b,c, 522c,d,f,h,i, 523g, 525c,d, 526c, 528a,b,d, 538f, 539a,g, 540a,b,d, 541a,d, 542b, 543f, 545a, 561a,b,c, 587b	96	510,93
4.	9190	Śródładowe kwaśne dąbrowy	5a,b, 60j, 148a, 149i, 164c, 180f, 181f, 204c, 224j, 230c, 279f,g, 293b,c, 318i, 321f, 343a, 344a, 365a,d, 426c, 427f,g, 437c, 513d, 516f, 560f,k, 561h, 562j, 564f,g, 586f, 588g,h, 589b, 590a,c,d, 607c, 608h, 609b,c, 610a,f, 611f, 619a	48	189,91
5.	91D0*	Bory i lasy bagienne	17d, 18g, 25g, 26a,i,k,l, 27o, 37h, 38c,h,p, 39b,c,k,p,r, 40c, 41d, 50d,f,g,h,i,j, 51a,d, 52h,o, 69h, 70i, 77k, 78d, 82d,f, 83a, 106n, 107j, 120b, 121b,c, 122a,j, 442d	44	154,70

Lp.	Kod	Nazwa siedliska przyrodniczego	Występowanie na gruntach Nadleśnictwa	Liczba pododdz.	Pow. pododdz. ha
1	2	3	4	5	6
6.	91E0*	Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe	2g, 6b, 9p, 11g, 18f, 20b, 49f, 71b,s,w,x, 82i, 83d,f, 109c, 143d,f,i,l,m, 158c, 175l, 192h,k, 193c,h, 212a, 433l	28	57,66
7.	91F0	Łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe	127n, 175k, 192m	3	8,88
RAZEM SIEDLISKA LEŚNE				345	1580,56
OGÓŁEM SIEDLISKA NATURA 2000**				426	1693,39

* Siedliska przyrodnicze o znaczeniu priorytetowym

** Powierzchnia ogólna siedlisk jest mniejsza o 2,05 ha, ponieważ w oddz. 350b zainwentaryzowano dwa siedliska

4.4.3. Zbiorowiska roślinne

W waloryzacjach gmin: Czaplinek, Wierzchowo i Złocieniec autorzy zidentyfikowali na siedliskach naturalnych i półnaturalnych wiele zespołów i zbiorowisk roślinnych. Reprezentują one takie kompleksy ekologiczne, jak: wody i związane z nimi torfowiska, łąki, zarośla i lasy bagienne, lasy bukowe, dębowe oraz bory sosnowe. Część zidentyfikowanych fitocenoz to cenne elementy przyrody ożywionej, wyróżniające się zarówno rzadkością występowania, jak i udziałem interesujących gatunków.

Podczas analizy danych z waloryzacji gmin, jak również materiałów dotyczących inwentaryzacji siedlisk przyrodniczych wyszczególniono ważniejsze zbiorowiska roślinne występujące na gruntach Nadleśnictwa Świerczyna. Są to:

a) zespoły leśne:

- bór sosnowy suchy	- <i>Cladonio-Pinetum</i> ,
- bór sosnowy wilgotny	- <i>Molinio-Pinetum</i> ,
- bór sosnowy bagienny	- <i>Vaccinio uliginosi-Pinetum</i> ,
- kontynentalny bór mieszany	- <i>Quercu roboris-Pinetum</i> ,
- brzezina bagienna	- <i>Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis</i>
- pomorski las brzoźowo-dębowy	- <i>Betulo-Quercetum roboris</i> ,
- środkowoeuropejski acidofilny las dębowy	- <i>Calamagrostio arundinaceae-Quercetum</i> ,
- grąd subatlantycki	- <i>Stellario holosteae-Carpinetum betuli</i> ,
- żyzna buczyna niżowa	- <i>Melico-Fagetum</i> ,
- acidofilna uboga buczyna niżowa	- <i>Luzulo pilosae-Fagetum</i> ,

- łąg jesionowo-wiązowy
 - łąg jesionowo-olszowy
 - ols porzeczkowy
 - ols torfowcowy
 - *Filario-Ulmetum minoris*,
 - *Fraxino-Alnetum*
 - *Ribeso nigri-Alnetum*,
 - *Sphagno squarrosi-Alnetum*,
- b) zbiorowiska wodne i błotne:
- zespół „lilii wodnych”
 - zbiorowisko osoki aloesowej
 - zbiorowisko z przygiełką białą
 - szuwar trzcinowy
 - zespół oczeretu jeziornego
 - zespół turzycy bagiennej
 - *Nupharo-Nymphaeetum albae*,
 - *Hydrocharitetum morsus-ranae*,
 - *Rchynchosporietum albae*,
 - *Phragmitetum australis*,
 - *Scirpetum lacustris*,
 - *Caricetum limosae*
- c) zbiorowiska torfowisk:
- kwaśne młaki niskoturzycowe
 - mszar wysokotorfowiskowy
 - *Caricion nigrae*,
 - *Sphagnetum magellanicum*,
- d) zbiorowiska łąk:
- łąki owsicowe
 - *Arrhenatheretum elatioris*.

4.5. Drzewostany

Drzewostany są najważniejszym elementem ekosystemu leśnego, dlatego też w „Programie” poświęcono im stosunkowo dużo uwagi. Tradycyjne charakterystyki i opisy poszczególnych elementów taksacyjnych drzewostanów Nadleśnictwa znajdują się w tomie IA.

W „Programie” podjęto próbę ich oceny i interpretacji pod kątem:

- bogactwa gatunkowego,
- struktury pionowej,
- pochodzenia,
- zgodności składu gatunkowego z warunkami siedliskowymi,
- form aktualnego stanu siedliska,
- form degeneracji ekosystemu leśnego.

4.5.1. Bogactwo gatunkowe

W analizie uwzględniono tylko gatunki występujące w górnej warstwie drzew, określone w opisach taksacyjnych jako skład I piętra.

Tab. 4.8.

Zestawienie powierzchni (ha) drzewostanów wg grup wiekowych i bogactwa gatunkowego

Bogactwo gatunkowe, drzewostany	W i e k			Ogółem	Ogółem
	≤ 40 lat	41-80 lat	> 80 lat		
	Pow. w ha				[%]
1	2	3	4	5	6
jednogatunkowe	1 210,29	2 972,50	2 155,30	6338,09	41,99
dwugatunkowe	1 183,13	2 102,94	892,22	4178,29	27,68
trzygatunkowe	930,95	751,14	686,99	2369,08	15,69
cztero- i więcej gatunkowe	837,12	568,26	804,80	2210,18	14,64
OGÓŁEM	4161,49	6394,84	4539,31	15095,64	100,00

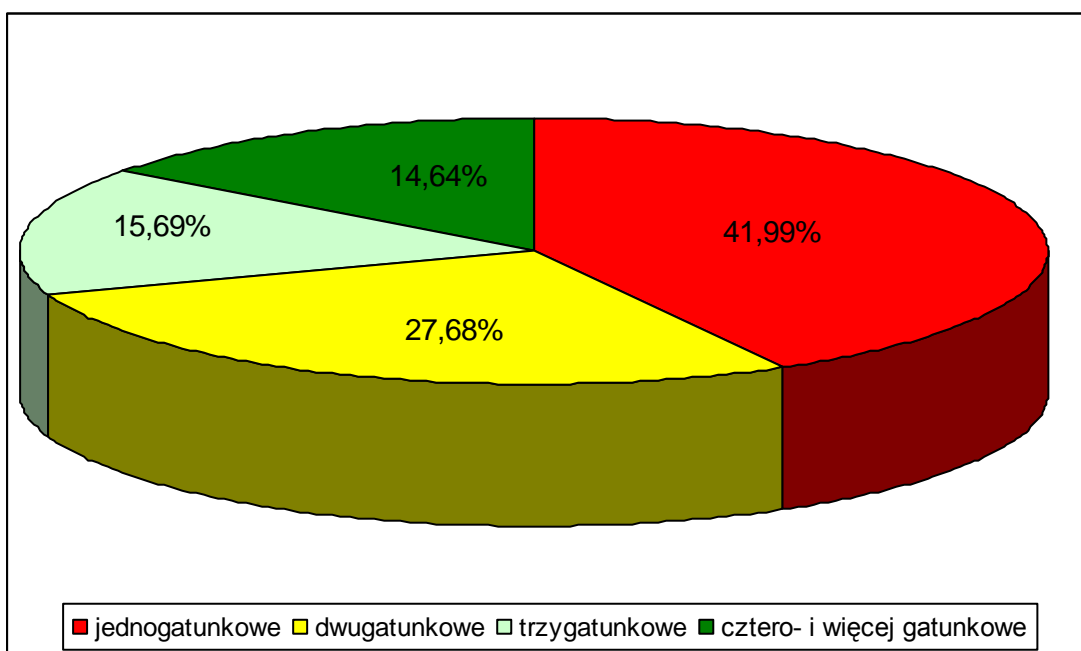

Diagram 4.1. Charakterystyka bogactwa gatunkowego w nadleśnictwie

Z zestawienia wynika, że drzewostany Nadleśnictwa Świerczyna są średnio zróżnicowane pod względem składu gatunkowego. Przeważają drzewostany jednogatunkowe – 41,99%. Najwięcej drzewostanów jednogatunkowych znajduje się w grupie wiekowej „41-80 lat”. Następne pod względem zajmowanej powierzchni są drzewostany dwugatunkowe, zajmujące 27,68%. Znacznie mniej jest już drzewostanów trzygatunkowych (15,69%). Drzewostany cztero- i więcej gatunkowe zajmują 14,64% powierzchni gruntów zalesionych.

W porównaniu z poprzednim planem urządzenia lasu zmalał udział drzewostanów jednogatunkowych o 2,58%. W grupie drzewostanów dwu- i trzygatunkowych nie zanotowano większych zmian (odpowiednio wzrost o 0,04% i spadek o 0,24%), wzrósł natomiast udział drzewostanów cztero- i więcej gatunkowych o 2,78%.

4.5.2. Struktura pionowa

W Nadleśnictwie Świerczyna zdecydowanie przeważają drzewostany jednopiętrowe, zajmujące 95,43% powierzchni.

Drzewostany dwupiętrowe występują nielicznie (0,27%), a drzewostany trzypiętrowe i o budowie przerębowej nie występują wcale. Drzewostany w KO i KDO stanowią 4,31% powierzchni gruntów zalesionych Nadleśnictwa.

Tab. 4.9.

Zestawienie powierzchni (ha) drzewostanów wg grup wiekowych i struktury pionowej

Struktura drzewostanów, drzewostany	W i e k			Ogółem	Ogółem
	≤ 40 lat	41-80 lat	> 80 lat		
	Pow. w ha				[%]
1	2	3	4	5	6
jednopiętrowe	4159,43	6200,18	4045,74	14405,35	95,43
dwupiętrowe		2,76	37,38	40,14	0,27
w KO i KDO	2,06	191,9	456,19	650,15	4,31
OGÓŁEM	4161,49	6394,84	4539,31	15095,64	100,00

W trakcie prac taksacyjnych zaewidencjonowano 392,84 ha drzewostanów z podsadzeniami produkcyjnymi oraz 1723,66 ha drzewostanów z podrostami i podrostami o charakterze drugiego piętra. W przyszłości część tych drzewostanów zostanie zapewne opisana jako drzewostany dwupiętrowe.

4.5.3. Pochodzenie

Dla większości drzewostanów Nadleśnictwa Świerczyna, z uwagi na brak informacji, trudno jednoznacznie określić ich pochodzenie. Można jedynie przypuszczać, że drzewostany iglaste pochodzą głównie z odnowień sztucznych, a liściaste oprócz sadzenia bądź siewu odnawiano również sposobem naturalnym przez samosiew lub odrośla. Jednakże wszystkie te drzewostany przy ocenie pochodzenia zaliczono do grupy

„z odnowienia sztucznego + brak informacji”. Grupę drzewostanów pochodzących z odnowienia naturalnego stanowią więc drzewostany młodsze, powstałe najczęściej po rębni częściowej oraz samosiewy brzozowe, bukowe i sosnowe, co do których nie było wątpliwości o ich naturalnym pochodzeniu.

Tab. 4.10.

Zestawienie powierzchni (ha) drzewostanów wg rodzajów i pochodzenia drzewostanów oraz grup wiekowych

Rodzaj i pochodzenie drzewostanów	W i e k			Ogółem	Ogółem
	≤ 40 lat	41-80 lat	> 80 lat		
	Pow. w ha				[%]
1	2	3	4	5	6
odroślowe	-	-	-	-	-
z samosiewu	262,42	107,50	-	369,92	2,45
z odnowienia sztucznego + brak informacji	3899,07	6287,34	4539,31	14725,72	97,55
OGÓŁEM	4161,49	6394,84	4539,31	15095,64	100,00
w tym z panującym gatunkiem obcym	0,70	1,52	1,05	3,27	0,02

W lasach Nadleśnictwa, oprócz drzewostanów występujących od setek lat na gruntach leśnych, są także takie, które powstały w wyniku zalesienia powierzchni będącej okresowo w użytkowaniu rolniczym. W całym Nadleśnictwie zainwentaryzowano 5095,12 ha zalesień porolnych, co stanowi 33,75% powierzchni gruntów leśnych zalesionych. Porolność zalesień wyszczególniona jest w opisach taksacyjnych drzewostanów oraz uwidoczniła na mapie przeglądowej ochrony lasu.

4.5.4. Zgodność składu gatunkowego drzewostanów z warunkami siedliskowymi

Ocena zgodności składu gatunkowego drzewostanów z siedliskowym typem lasu jest jednym z ważniejszych wskaźników wykorzystania zdolności produkcyjnych siedlisk leśnych. Pozwala ona na formułowanie wielu wniosków w zakresie hodowli lasu. Jest to także interesujący wskaźnik bogactwa przyrodniczego, a głównie stopnia naturalności ekosystemów leśnych.

Stopnie zgodności przyjęto wg „Instrukcji urządzania lasu” z 2003 r. (§40, pkt. 1-5).

W grupie drzewostanów o składzie niezgodnym wyróżniono dodatkowo:

- niezgodność obojętną - *gdy zamiast zalecanego gatunku liściastego występuje inny gatunek liściasty,*
- niezgodność negatywną - *gdy zalecany gatunek liściasty zastąpiony jest przez sosnę lub świerka.*

Otrzymane wyniki przedstawiono w tabeli i na diagramach.

Tab. 4.11.

Zestawienie powierzchni (ha) wg zgodności składu gatunkowego z gospodarczymi typami drzewostanów

TSL	GTD	Drzewostany o składzie :								Razem
		zgodnym		częściowo zgodnym		niezgodnym - obojętnie		niezgodnym - negatywnie		
		ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Bśw	So	3552,85	99,7	5,92	0,2	5,72	0,2	-	-	3564,49
BMśw	So Bk So Db So	4833,12	66,2	2391,62	32,7	77,92	1,1	-	-	7302,66
BMw	So Św Św So Brz So	1,73	8,3	4,72	22,6	14,40	69,1	-	-	20,85
BMb	So So Brz	44,36	40,7	64,74	59,3	-	-	-	-	109,10
LMśw	Bk So Db So So Bk So Db Bk	1234,89	48,4	1146,93	45,0	132,19	5,2	35,97	1,4	2549,98
LMw	So Db So Św	-	-	3,53	18,6	15,40	81,4	-	-	18,93
LMb	OI	24,12	35,6	43,62	64,4	-	-	-	-	67,74
Lśw	Db Bk Bk Lp Bk Bk Db	753,50	55,1	547,26	40,0	37,25	2,7	30,00	2,2	1368,01
Lw	Db	-	-	3,21	42,6	4,33	57,4	-	-	7,54
OI	OI	77,55	96,9	-	-	2,45	3,1	-	-	80,00
OIJ	OI Js Js OI	2,59	40,9	3,75	59,1	-	-	-	-	6,34
OGÓLEM		10524,71	69,8	4215,30	27,9	289,66	1,9	65,97	0,4	15095,64

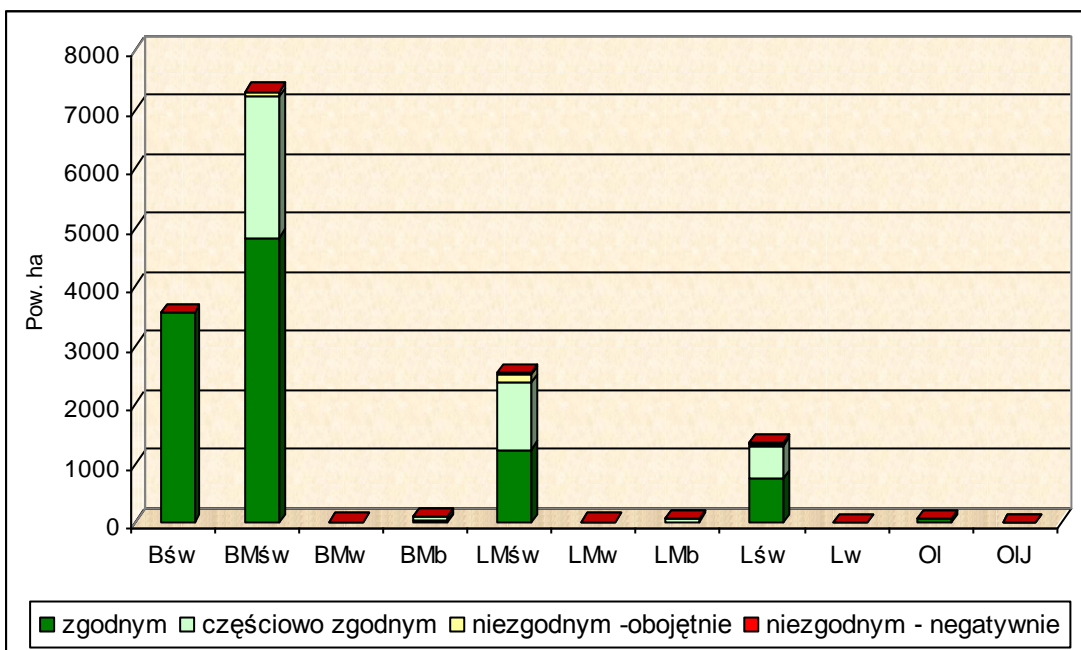

Diagram 4.2. Powierzchniowy udział zgodności składu gatunkowego drzewostanów w poszczególnych typach siedliskowych lasu

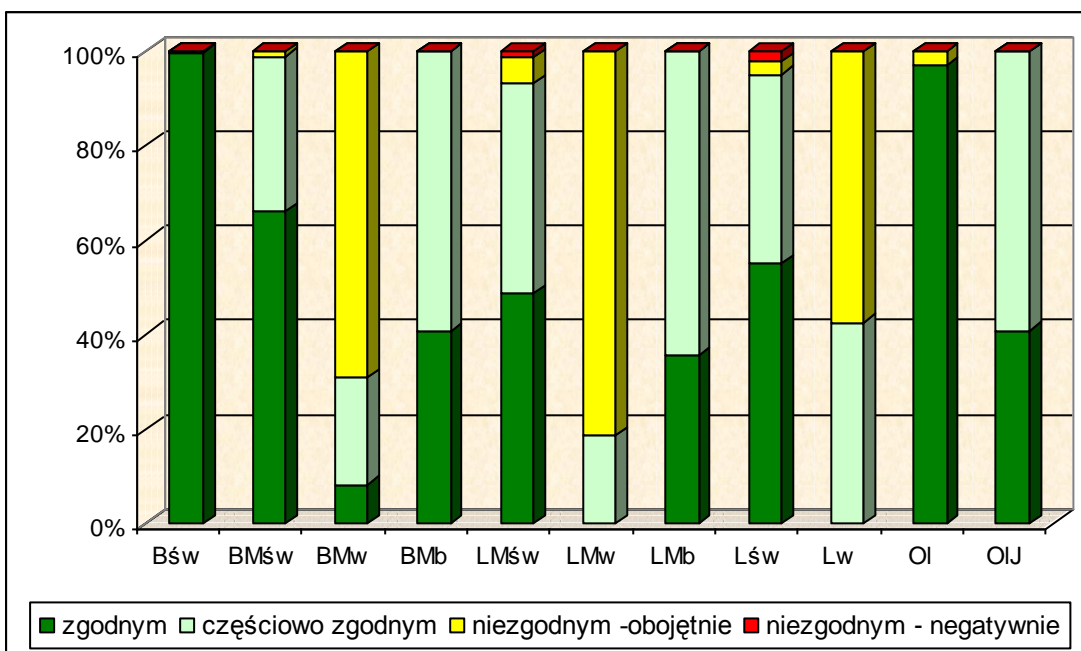

Diagram 4.3. Procentowy udział zgodności składu gatunkowego drzewostanów w poszczególnych typach siedliskowych lasu

Generalnie można stwierdzić, że :

- łącznie drzewostanów niezgodnych z gospodarczymi typami drzewostanów jest 355,63 ha, czyli 2,3% powierzchni gruntów zalesionych, w tym 65,97 ha wykazuje niezgodność negatywną,
- drzewostany o składzie niezgodnym negatywnie występują na Lśw i LMśw,

- zakładane w ubiegłym okresie uprawy są w 92,3% zgodne i w 7,6% częściowo zgodne z gospodarczymi typami drzewostanów; występuje jedna uprawa na LMśw o pow. 0,70 ha, która została uznana za niezgodną z siedliskiem;
- zgodnie z „Instrukcją u.l.” nie kwalifikowano drzewostanów z zalesień porolnych do grupy niezgodnych z siedliskiem (tak było w poprzednim planie u.l.).

Zaliczenie drzewostanów do niezgodnych z warunkami siedliskowymi wynikało m.in. z:

- występowania na siedlisku Bśw, BMśw i BMw drzewostanów z ponad 50% udziałem gatunków innych niż sosna,
- występowania na siedliskach LMśw i Lśw drzewostanów świerkowych, sosnowych, brzożowych i olszowych,
- występowania na siedlisku LMw drzewostanów z panującą brzożą lub olszą,
- występowania na siedlisku Lw drzewostanu z panującą olszą,
- występowania na siedlisku Ol drzewostanu z panującą brzożą.

Gatunkami panującymi w drzewostanach niezgodnych z siedliskiem są:

- Brz	na powierzchni	-	158,00 ha	(44,4%),
- Św	- „ -	-	104,57 ha	(29,4%),
- Md	- „ -	-	39,39 ha	(11,1%),
- Ol	- „ -	-	25,66 ha	(7,2%),
- So	- „ -	-	23,37 ha	(6,6%),
- Dg, Os, Czc	- „ -	-	4,64 ha	(1,3%).

Z grupy drzewostanów niezgodnych z siedliskiem do gospodarstwa przebudowy zaliczono drzewostany na powierzchni 41,26 ha. Do tego gospodarstwa zakwalifikowano ponadto drzewostany z zalesień porolnych na powierzchni 193,99 ha, które ze względu na cechę porolności nie zaliczono do niezgodnych z siedliskiem.

Dostosowywanie składu gatunkowego do warunków siedliskowych powinno się ponadto odbywać poprzez:

- szeroko rozumianą przebudowę drzewostanów niezgodnych z siedliskiem,
- odnawianie i zalesianie gatunkami zgodnymi z gospodarczym typem drzewostanu,

- preferowanie w poprawkach i uzupełnieniach gatunków będących w niedoborze w stosunku do gospodarczego typu drzewostanu,
- wykonywanie czyszczeń i trzebieży ukierunkowanych na eliminację gatunków niezgodnych z siedliskiem i poprawienie warunków wzrostu gatunkom zgodnym.

4.5.5. Formy aktualnego stanu siedliska

Opisu aktualnego stanu siedlisk dokonano na podstawie zapisów w operacie glebowosiedliskowym.

Tab. 4.12.

Zestawienie powierzchni (ha) wg grup typów siedliskowych lasu, stanu siedliska i grup wiekowych

Grupa siedlisk	Forma stanu siedliska	W i e k			Ogółem	Ogółem
		≤ 40 lat	41-80 lat	> 80 lat		
		Pow. w ha				[%]
1	2	3	4	5	6	7
bory	naturalny	431,41	1414,08	849,84	2695,33	75,6
	zbliżone do naturalnego	5,72	12,35	-	18,07	0,5
	zniekształcony	506,54	216,59	127,96	851,09	23,9
bory mieszane	naturalny	1140,40	1651,14	1133,40	3924,94	52,8
	zbliżone do naturalnego	20,79	71,53	-	92,32	1,2
	zniekształcony	1123,29	1848,46	443,60	3415,35	46,0
lasy mieszane	naturalny	338,49	333,01	1031,93	1703,43	64,6
	zbliżone do naturalnego	67,59	101,59	16,97	186,15	7,1
	zniekształcony	276,46	347,85	122,76	747,07	28,3
lasy	naturalny	149,76	180,97	759,41	1090,14	74,6
	zbliżone do naturalnego	8,38	28,19	30,93	67,50	4,6
	zniekształcony	92,66	189,08	22,51	304,25	20,8
Ogółem N-ctwo	naturalny	2060,06	3579,20	3774,58	9413,84	62,4
	zbliżone do naturalnego	102,48	213,66	47,90	364,04	2,4
	zniekształcony	1998,95	2601,98	716,83	5317,76	35,2

Z tabeli wynika, że :

- 64,8% (9777,88 ha) siedlisk jest w stanie naturalnym i zbliżonym do naturalnego,
- siedliska zniekształcone zajmują w Nadleśnictwie 35,2% (5317,76 ha),
- największy udział siedlisk zniekształconych jest w grupie borów mieszanych (3415,35 ha – 46,0%).

Zdecydowana większość siedlisk zniekształconych (98,7% - 5251,09 ha) to siedliska na gruntach porolnych. W pozostałych przypadkach przyczyną zniekształcenia były drzewostany niedostosowane do warunków siedliskowych i niekorzystne procesy glebotwórcze.

Regeneracja siedlisk Nadleśnictwa powinna dokonywać się głównie poprzez właściwe wykonywanie prac hodowlanych, prowadzące do polepszenia stopnia zgodności składów gatunkowych drzewostanów z warunkami siedliskowymi.

4.5.6. Formy degeneracji ekosystemu leśnego

a) Borowacenie (pinetyzacja)

Borowacenie, określane jest w drzewostanach na siedliskach borów mieszanych, lasów mieszanych i lasów. W zależności od udziału So lub Św (Jd i Md traktowane są jako gatunki właściwe dla siedlisk żyznych) w górnej warstwie drzew wyróżnia się borowacenia:

- słabe - *jeżeli udział sosny lub świerka w składzie gatunkowym drzewostanu na siedliskach borów mieszanych wynosi ponad 80% powierzchni, 50-80% na siedliskach lasów mieszanych i do 30% na siedliskach lasowych,*
- średnie - *jeśli udział sosny lub świerka w składzie gatunkowym przekracza 80% na siedliskach lasów mieszanych i wynosi 30-60% na siedliskach lasowych,*
- mocne - *jeśli udział sosny lub świerka w składzie gatunkowym na siedliskach lasowych wynosi ponad 60%.*

Wyniki przeprowadzonej analizy przedstawione zostały w tabeli i na diagramie.

Tab. 4.13.

Zestawienie powierzchni (ha) wg form degeneracji lasu - borowacenie

Nadleśnictwo	Stopień borowacenia	W i e k			Ogółem	Ogółem %
		≤ 40 lat	41-80 lat	> 80 lat		
1	2	3	4	5	6	7
ŚWIERCZYNA	brak	1 634,00	1 856,71	1 849,52	5 340,23	46,31
	słabe	1 419,59	2 746,94	1 528,22	5 694,75	49,39
	średnie	157,65	118,91	183,77	460,33	3,99
	mocne	6,58	29,26	-	35,84	0,31

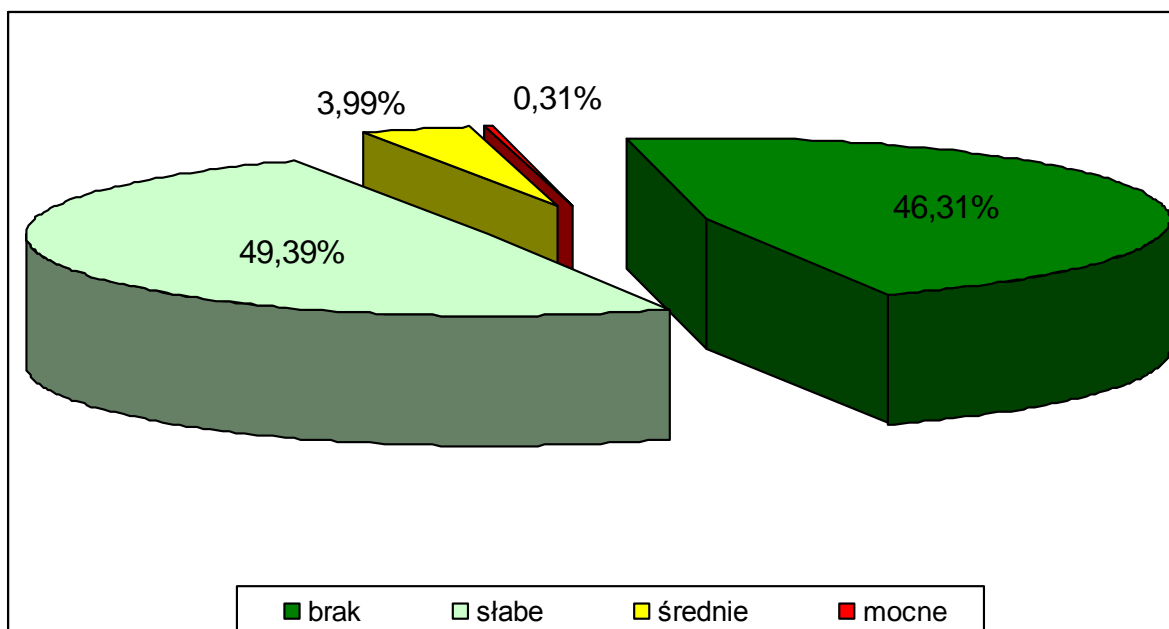

Diagram 4.4. Procentowy udział stopni borowacenia

Ogólna powierzchnia gruntów zalesionych Nadleśnictwa wynosi 15095,64 ha. Ocenie pod kątem borowacenia poddano drzewostany na siedlisku BMśw i żyzniejszych, czyli na powierzchni 11531,15 ha.

Z przedstawionych danych wynika, że :

- borowacenie występuje na powierzchni 6190,92 ha, czyli w 53,69% drzewostanów analizowanych, przy czym zdecydowanie przeważa borowacenie słabe (5694,75 ha); wskazuje to na niedostateczną ilość liściastych gatunków domieszkowych w składach drzewostanów;

- borowacenie średnie występuje na powierzchni 460,33 ha (3,99%), na siedliskach lasów mieszanych i lasów;
- borowacenie mocne, spotykane na siedliskach lasowych, obejmuje powierzchnię 35,84 ha, co stanowi 0,31% powierzchni analizowanej.

Stopień borowacenia jest ściśle związany z udziałem w drzewostanach sosny i świerka, w związku z tym powierzchnia drzewostanów objętych borowaceniem powinna maleć wraz z postępem dostosowywania do siedlisk składów gatunkowych drzewostanów, głównie w wyniku prac odnowieniowych i zalesieniowych.

b) Monotypizacja (ujednoczenie składu gatunkowego i wiekowego)

Jedną z form degeneracji ekosystemów leśnych jest monotypizacja.

Wyróżnia się ją wówczas, gdy udział drzewostanów jednego gatunku i jednej klasy wieku wynosi 50-80% powierzchni kompleksu leśnego (*monotypizacja częściowa*) lub ponad 80% (*monotypizacja pełna*). Biorąc pod uwagę te kryteria, należy stwierdzić, że w warunkach Nadleśnictwa Świerczyna monotypizacja nie występuje.

c) Neofityzacja

Neofityzacja, czyli wnikanie lub wprowadzanie gatunków obcego pochodzenia do składu gatunkowego drzewostanów jest kolejną formą degeneracji ekosystemu leśnego.

Tab. 4.14.

Powierzchnia drzewostanów z gatunkami obcego pochodzenia

Lp.	Gatunek obcego pochodzenia	Wg gatunków panujących	Wg rzeczywistego udziału gatunków drzew
		Pow. ha	
1	2	3	4
1.	Daglezja zielona	3,27	14,74
2.	Dąb czerwony	-	3,76
3.	Kasztanowiec biały	-	0,06
4.	Sosna wejmutka	-	0,13
Ogółem Nadleśnictwo		3,27	18,69

Tab. 4.15.

Zestawienie liczby wydzieleń wg form występowania gatunków obcych w nadleśnictwie

Lp.	Gatunek obcego pochodzenia	Forma występowania				
		ponad 5% w składzie d-stanu (od 1 w udziale)	do 5% w składzie d-stanu (poj, mjsc)	w warstwie nalotu, podrostu, podsadzeń	w warstwie podszytu i zakrzewień	w warstwie przestoi i zadrzewień
		Liczba wydzieleń				
1	2	3	4	5	6	7
1.	Daglezja zielona	61	95	8	2	6
2.	Dąb czerwony	11	51	-	1	5
3.	Kasztanowiec biały	1	7	-	-	7
4.	Robinia akacyjowa	-	37	-	3	5
5.	Sosna Banksa	-	2	-	-	-
6.	Sosna wejmutka	1	6	-	-	-
7.	Śnieguliczka biała	-	-	-	5	-
Ogółem Nadleśnictwo		74	198	8	11	23

W Nadleśnictwie Świerczyna problem neofityzacji ma niewielkie znaczenie. Wyróżniono tylko 4 drzewostany (3,27 ha) z panującą daglezią zieloną oraz 70 drzewostanów, gdzie gatunki obce: daglezja zielona, dąb czerwony, kasztanowiec biały lub sosna wejmutka są gatunkami domieszkowymi. W sumie gatunki obce według rzeczywistego udziału zajmują 18,69 ha, co w skali Nadleśnictwa stanowi 0,12% powierzchni gruntów zalesionych.

Wyróżniono również 198 wydzieleń, w których gatunki obce występują pojedynczo lub miejscami. Oprócz gatunków wymienionych wcześniej są tu jeszcze robinia akacyjowa i sosna Banksa. Kolejnym gatunkiem obcym jest śnieguliczka, którą zinwentaryzowano w warstwie podszytowej oraz jako zakrzewienie.

4.5.7. Cenne drzewostany

Na obszarze Nadleśnictwa Świerczyna do drzewostanów cennych można zaliczyć drzewostany uznane decyzją Ministra Środowiska za lasy ochronne stanowiące cenne fragmenty rodzimej przyrody, drzewostany zachowawcze, wyłączone drzewostany nasienne oraz drzewostany ponad 100-letnie.

Tab. 4.16.

Wykaz drzewostanów zaliczonych do kategorii ochronności „lasów stanowiących cenne fragmenty rodzimej przyrody”

Lp.	Oddz. poddz.	Leśnictwo	Skład gatunkowy drzewostanu	Pow. ha	TSL
1	2	3	4	5	6
1.	93a	Mszarne	8So 1Św 100lat 1Bk 75 lat	2,00	LMŚw
2.	476c	Dąbrowa	3Bk 3Db 1So 1Md 145 lat 1Db 260 lat 1Bk 80lat	7,60	LŚw
3.	479b	Dąbrowa	2Bk 2Db 310 lat 2Gb 1Bk 135 lat 1Db110 lat 1Bk 1Gb 70 lat	5,15	LŚw
4.	490g	Dąbrowa	IP: 6Dbb 1Bk 260 lat 3Bk 140 lat IIP: Bk 60 lat	8,74	LŚw
5.	495a	Dąbrowa	6Db 3 Św 1So 131 lat	6,74	LŚw
6.	521a	Laski	5Bk 135 lat 2Bk 75 lat 2Dbb 270 lat 1Bk 50 lat	6,53	LŚw
Ogółem				36,76	

Tab. 4.17.

Wykaz drzewostanów zachowawczych

Lp.	Oddz. poddz.	Leśnictwo	Skład gatunkowy drzewostanu	Pow. ha	TSL
1	2	3	4	5	6
1.	490g	Dąbrowa	IP: 6Dbb 1Bk 260lat 3Bk 140 lat IIP: Bk 60 lat	8,74	LŚw
2.	521a	Laski	5Bk 135 lat 2Bk 75 lat 2Dbb 270 lat 1Bk 50lat	6,53	LŚw
Ogółem				15,27	

Tab. 4.18.

Wykaz wyłączonych drzewostanów nasiennych

Lp.	Oddz. poddz.	Leśnictwo	Udział w składzie, gatunek	Wiek	Pow. ha	TSL
1	2	3	4	5	6	7
1.	183b	Krzemno	8 So	120	13,45	BMŚW
2.	183c	Krzemno	So	100	5,46	BMŚW
3.	464h	Dąbrowa	9 Dbb	105	9,93	LŚW
4.	464i	Dąbrowa	Dbb	116	11,32	LŚW
5.	465b	Dąbrowa	Dbb	116	17,53	LŚW

Lp.	Oddz. poddz.	Leśnictwo	Udział w składzie, gatunek	Wiek	Pow. ha	TSL
1	2	3	4	5	6	7
6.	466c	Dąbrowa	Dbb	116	15,68	LŚW
7.	467f	Dąbrowa	5 Dbb	121	6,23	LŚW
8.	467h	Dąbrowa	Dbb	116	6,04	LŚW
9.	467i	Dąbrowa	8 Dbb	106	2,74	LŚW
10.	469b	Dąbrowa	7 Dbb	121	4,72	LŚW
11.	469f	Dąbrowa	Dbb	91	2,89	LŚW
12.	469h	Dąbrowa	Dbb	100	5,85	LŚW
13.	469j	Dąbrowa	Dbb	125	1,54	LŚW
14.	470a	Dąbrowa	Dbb	115	15,24	LŚW
15.	470b	Dąbrowa	Dbb	105	15,95	LŚW
16.	471a	Dąbrowa	Dbb	111	26,21	LŚW
17.	471c	Dąbrowa	8 Dbb	105	3,79	LMŚW
18.	472a	Dąbrowa	Dbb	115	33,53	LŚW
19.	473a	Dąbrowa	Dbb	115	11,68	LŚW
20.	486a	Jeleni Stok	Bk	121	24,79	LŚW
21.	487a	Jeleni Stok	9 Bk	126	27,20	LŚW
22.	488a	Laski	9 Bk	111	18,31	LŚW
23.	517b	Jeleni Stok	8 Dbb	106	5,67	LŚW
24.	518c	Jeleni Stok	Bk	150	10,16	LŚW
25.	518f	Jeleni Stok	8 Md	85	1,44	LŚW
26.	519c	Laski	Bk	160	9,58	LŚW
Ogółem WDN					306,93	

Tab. 4.19.

Zestawienie powierzchni (ha) drzewostanów ponad 100-letnich wg gospodarstw i gatunków panujących

Gospodarstwo	Gat. pan.	Pow. zalesiona	Razem	%
		ha		
1	2	3	4	5
Specjalne (S)	So	118,30	483,35	18,4
	Św	1,08		
	Bk	154,90		
	Db	208,46		
	OI	0,61		

Gospodarstwo	Gat. pan.	Pow. zalesiona	Razem	%
	ha			
1	2	3	4	5
Ochronne (O)	So	173,40	328,85	12,5
	Św	2,13		
	Bk	82,50		
	Db	65,70		
	OI	5,12		
Zrębowe (GZ)	So	515,85	518,08	19,7
	OI	2,23		
Przerębowo-zrębowe (GPZ)	So	753,69	1278,23	48,7
	Bk	225,94		
	Db	298,60		
Przebudowy (R)	So	17,23	17,23	0,70
Ogółem Nadleśnictwo	So	1578,47	2625,74	60,1
	Św	3,21		0,1
	Bk	463,34		17,7
	Db	572,76		21,8
	OI	7,96		0,3

Gatunkiem panującym w drzewostanach ponad 100-letnich w Nadleśnictwie Świerczyna jest głównie sosna zwyczajna. Drzewostany z panującą sosną zajmują 60,1% powierzchni wszystkich drzewostanów ponad 100-letnich. Dużym stopniem naturalności i wysokimi wskaźnikami różnorodności biologicznej charakteryzują się drzewostany z panującym dębem (21,8%) oraz bukiem (17,7%). Mogą one być potencjalnym siedliskiem gatunków cennych, wymienionych w Załącznikach II i IV do Dyrektywy Siedliskowej.

Pozostałe drzewostany ponad 100-letnie – w warunkach Nadleśnictwa Świerczyna nie mają większego znaczenia.

Analizując rozmieszczenie drzewostanów ponad 100-letnich można zaobserwować, że 30,9% powierzchni tychże drzewostanów znajduje się w gospodarstwach specjalnym i lasów ochronnych.

5. WALORY HISTORYCZNO-KULTUROWE

5.1. Stanowiska archeologiczne

Na gruntach Nadleśnictwa Świerczyna występuje 14 stanowisk archeologicznych. Wszystkie obiekty są objęte ochroną archeologiczno-konserwatorską, brak jest stanowisk wpisanych oraz przewidzianych do wpisu do rejestru zabytków. Pododdziały, w których zlokalizowane są stanowiska zaliczono do strefy „OW”.

Strefa „OW” – względnej ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, ujęta w wojewódzkiej ewidencji zabytków. W przypadku prowadzenia gospodarki leśnej naruszającej pokrywą gleby na powierzchniach stanowisk archeologicznych objętych strefą OW należy uzyskać opinię Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, co do sposobu wykonania prac leśnych, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 9 czerwca 2004 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, architektonicznych, a także innych działań przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych (Dz. U. Nr 150 z 2004 r. poz. 1599 z późniejszymi zmianami).

Tab. 5.1.

Wykaz stanowisk archeologicznych objętych ochroną archeologiczno-konserwatorską

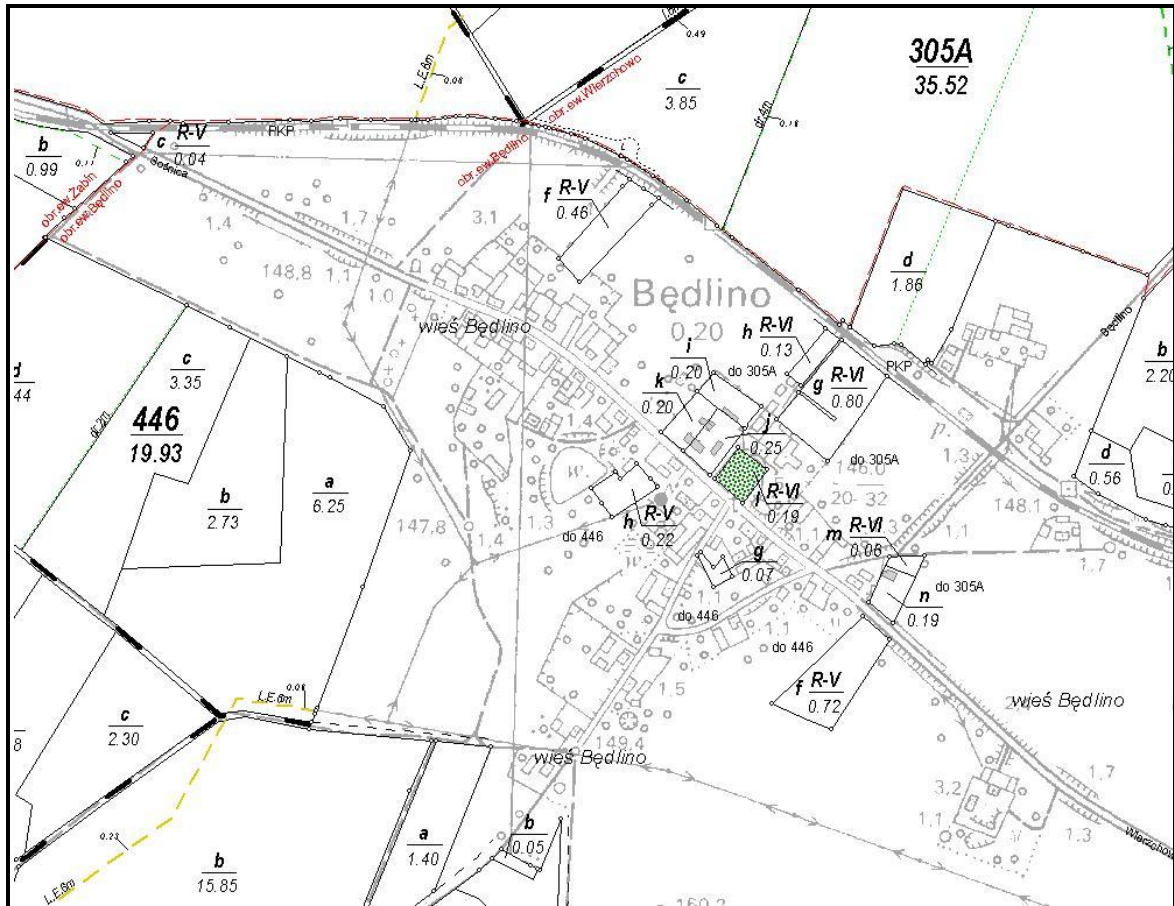
Lp.	Gmina obręb ewid.	Nr obszaru AZP Nr stan. na obszarze	Leśnictwo oddz. pododdz.	Pow. gr. N-ctwa (ha)	Opis obiektu (nr decyzji i data wpisu do rejestru zabytków, funkcja obiektu, kultura, chronologia)
1	2	3	4	5	6
1.	Wierzchowo Wierzchowo	AZP 29-20/1	Mszarne 158b	11,50	Ślady osadnictwa z epoki kamienia oraz z okresu wpływów rzymskich.
2.		AZP 29-20/2			Obozowisko z epoki kamienia.
3.		AZP 30-20/1			Obozowisko ze schyłkowego paleolitu.
4.	Wierzchowo Wierzchowo	AZP 30-20/5	Mszarne 174h 175f,g,h,i	3,93	Obozowisko ze schyłkowego paleolitu i mezolitu.
5.	Wierzchowo Wierzchowo	AZP 30-20/4	Nowy Dwór 175a	4,28	Obozowisko z epoki kamienia, ślady osadnictwa kultury pomorskiej okresu halsztackiego i lateńskiego.
6.	Wierzchowo Wierzchowo	AZP 30-20/2	Nowy Dwór 175d	0,72	Obozowisko z mezolitu.

Lp.	Gmina obręb ewid.	Nr obszaru AZP Nr stan. na obszarze	Leśnictwo oddz. pododdz.	Pow. gr. N-ctwa (ha)	Opis obiektu (nr decyzji i data wpisu do rejestru zabytków, funkcja obiektu, kultura, chronologia)
1	2	3	4	5	6
7.	Wierzchowo Wierzchowo	AZP 30-20/7	Nowy Dwór 175c	1,58	Obozowisko z mezolitu, ślady osadnictwa kultury pomorskiej okresu halsztackiego i lateńskiego.
8.	Wierzchowo Wierzchowo	AZP 30-20/4	Nowy Dwór 192b	6,36	Obozowisko z mezolitu, ślady osadnictwa średniowiecznego.
9.	Wierzchowo Wierzchowo	AZP 30-20/6	Nowy Dwór 192c,d,g	0,96	Obozowisko z mezolitu.
10.	Wierzchowo Wierzchowo	AZP 30-20/8	Nowy Dwór 192j,k	4,11	Obozowisko z epoki kamienia, ślady osadnictwa ze średniowiecza.
11.	Czaplinek Psie Głowy	AZP 29-21/5	Studniczka 272a	7,92	Ślady osadnictwa z epoki kamienia.
12.	Wierzchowo Wierzchowo	AZP 30-20/55	Jałowcówka 285k,m	4,89	Ślady osadnictwa z epoki kamienia i osadnictwa średniowiecznego.
13.	Czaplinek Psie Głowy	AZP 29-21/3	Studniczka 306b	6,78	Ślady osadnictwa z epoki kamienia.
14.	Wierzchowo Sośnica	AZP 30-21/14	Dębosz 387k	0,99	Ślady osadnictwa z epoki kamienia.
RAZEM W NADLEŚNICTWIE				54,02	

5.2. Parki w stanie posiadania nadleśnictwa

Na gruntach zarządzanych przez Nadleśnictwo Świerczyna znajduje się park wiejski w Będlinie. Zlokalizowany jest w oddz. 305A 1 o powierzchni 0,19 ha. Aktualnie w ewidencji powszechnej ujęty jako rola. Nie figuruje z rejestrze parków zabytkowych.

Według danych umieszczonych w „Waloryzacji przyrodniczej gminy Wierzchowo” park ten prawdopodobnie został utworzony pod koniec XIX lub na początku XX wieku. Do dnia dzisiejszego zachował się niewielki fragment o kształcie kwadratu między drogą a budynkiem. Starodrzew, w wieku ok. 110 – 150 lat, tworzą: 10 lip drobnolistnych, 4 jesiony wyniosłe, 2 daglezie zielone, dąb szypułkowy i kasztanowiec biały. Drzewa rozmieszczone są wzdłuż boków kwadratu, głównie wzdłuż szosy. Jedna z lip o obwodzie 470 cm ujęta jest w wykazie proponowanych pomników przyrody. Pozostałą powierzchnię dawnego parku stanowią alejki wzdłuż ścieżki do zabudowań, trawniki z kilkuletnimi drzewkami daglezi oraz niewielki ogródek warzywny i miejsce wypoczynkowe dla miejscowej ludności.

Ryc. 5.1. Park w Będlinie, oddz. 305A1

Fot. 5.1. Park w Będlinie, oddz. 305A1

5.3. Cmentarze

W trakcie prac taksacyjnych na gruntach Nadleśnictwa Świerczyna, w okolicy miejscowości Wąsosz, w gminie Złocieniec, zinwentaryzowano stary poniemiecki cmentarz. Zlokalizowany jest w północno-wschodniej części pododdziału 84a. Znajdują się tam ślady murowanych mogił, prawdopodobnie niegdyś splądrowanych, porośnięte barwinkiem, bluszczem i konwaliają majową. Występuje tam również metalowy krzyż z tablicą nagrobną 10-letniego dziecka, z datą śmierci 28.04.1944 r. Prawdopodobnie był to syn polskich przymusowych robotników, zakwaterowanych w pałacu w Wąsoszu, który zatrzał się grzybami i został pochowany na terenie cmentarza dawnych właścicieli ziemskich. Miejsce to wymaga uporządkowania.

Fot. 5.2. Widoczne ślady po mogiłach, oddz. 84a

5.4. Miejsce pamięci

W południowo-wschodniej części oddz. 458c, w leśnictwie Dąbrowa, na północ od miejscowości Garbowo, znajduje się pomnik (głaz z 2 tablicami) upamiętniający walki o przełamanie Wału Pomorskiego z okresu II wojny światowej.

W dniu 1 marca 1945 r. pod wsią Żeńsko (dawniej Borujsko) miała miejsce prawdopodobnie ostatnia szarża polskiej kawalerii. Wzięli w niej udział ułani 1. Warszawskiej Samodzielnej Brygady Kawalerii, wchodzącej w skład 1. Armii Ludowej Wojska Polskiego. W przeddzień natarcia kawaleria zajęła wyznaczony teren w lesie, ok. 5 kilometrów na wschód od Borujka (w dzisiejszym oddziale 458).

Gdy dwukrotne próby przełamania oporu wroga przez oddziały piechoty wsparte czołgami nie dały rezultatów, do szarży przystąpiła kawaleria. Po zaciętej walce, konno i na bagnety, zdobyła Borujsko, przy bardzo małych stratach własnych. Poległo zaledwie 7 ułanów, 10 odniosło rany. Straty 2 Dywizji Piechoty były dużo większe: 124 zabitych, 254 rannych, a 1 Brygada Pancerna: 16 zabitych i 30 rannych. Niemcy stracili ponad 500 żołnierzy, 50 wzięto do niewoli.

Pomnik w oddz. 458c upamiętnia te walki. Napis na tablicy pamiątkowej brzmi: *„W tym miejscu w dniu 1 marca 1945 roku znajdował się punkt obserwacyjny, z którego gen. Stanisław Popławski dowodził jednostkami I Armii Wojska Polskiego w operacji pomorskiej”*.

Fot. 5.3. Miejsce pamięci, oddz. 458c

6. ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA

Stan lasów jest miernikiem zagrożeń całego środowiska przyrodniczego. Las jest najbardziej czułym wskaźnikiem negatywnych zmian, a jednocześnie najtrudniejszym do odtworzenia ekosystemem.

Spośród wielu groźnych dla lasów czynników tylko część może je zniszczyć w ciągu bardzo krótkiego czasu. Taki typ działania wykazują np.: ogień, huragany, powódzie, itp. Pozostałe powodują najczęściej różnorakie uszkodzenia, w wyniku których rozwijają się mniej lub bardziej przewlekłe procesy chorobowe.

Wzajemne powiązanie kilku czynników, polegające na jednoczesnym lub następującym po sobie występowaniu, powoduje, że ich oddziaływanie jest silniejsze, a niszczący efekt końcowy większy niż zwykła suma efektów poszczególnych czynników.

Lasy Nadleśnictwa Świerczyna narażone mogą być na oddziaływanie następujących czynników:

- abiotycznych:
 - długotrwałe susze,
 - niskie temperatury, wczesne i późne przymrozki,
 - silne wiatry, huragany;
- biotycznych:
 - szkodniki owadzie (pierwotne, wtórne),
 - grzybowe choroby infekcyjne (korzeni, pędów, liści),
 - nadmierne występowanie zwierząt roślinożernych;
- antropogenicznych:
 - zanieczyszczenie powietrza,
 - zanieczyszczenie wód i gleb,
 - pożary lasu,
 - szkodnictwo leśne.

6.1. Zagrożenia abiotyczne

Wśród zagrożeń abiotycznych w lasach Nadleśnictwa Świerczyna najważniejsze znaczenie mają: silne, wywalające wiatry, obfite opady śniegu, przymrozki późne i wczesne, okresowe susze.

W regionalizacji ekoklimatycznej Polski obszar Nadleśnictwa leży na pograniczu strefy A - Bałtyckiej, makroregionu 3 - Pojezierza Pomorskiego Północnego (część północna i zachodnia) oraz strefy B - Środkowoeuropejskiej, makroregionu 1 - Pojezierza Pomorskiego Południowego (pozostała część Nadleśnictwa).

Na omawianym terenie przeważają wiatry zachodnie, o dużym nasileniu w okresie późnej jesieni i zimy. Wczesną wiosną przeważają wysuszające wiatry kontynentalne ze wschodu. Wiatry, głównie zachodnie, posiadają niekiedy cechy wiatrów wywalających i mogą powodować w d-stanach dość duże straty. Szczególnie dotkliwe są one na skraju drzewostanów, przy drogach i szerokich liniach energetycznych. Powodują wiatrołomy i wiatrowały pojedyncze i grupowe. Między innymi dość znaczne szkody huraganowe wiatry wyrządziły na terenie Nadleśnictwa Świerczyna w roku 2008. Wówczas usunięto ok. 5200 m³ grubizny.

Innym zagrożeniem abiotycznym jest okiść. Uszkodzeniom pod wpływem mokrego, ciężkiego śniegu, ulegają przeważnie pojedyncze drzewa i grupy drzew, ale mogą się zdarzyć również szkody znacznie poważniejsze. W minionym dziesięcioleciu największe szkody od śniegu zanotowano w 2002 r., gdy oszacowano uszkodzenia na ok. 177 ha, w tym na szkółce leśnej - 1,28 ha, w uprawach i młodnikach - 56 ha, w drzewostanach starszych - 120 ha.

Częstym zjawiskiem są także późne przymrozki wiosenne, występujące w maju i na początku czerwca. Obejmują z reguły duże obszary, zmrażając wiosenne pędy buka, dębu i świerka. Zjawiska te szczególnie dotkliwe są szkółkach i na uprawach. Znacznie mniejsze szkody wyrządzają wczesne przymrozki jesienne, uszkadzające czasami niezdrewniałe jeszcze pędy dębów. Niekiedy w młodszych (1-2 letnich) uprawach obserwuje się zjawisko tzw. gołomrozu, polegające na „wysadzaniu” młodych sadzonek.

Wiosną i latem młode uprawy na powierzchniach otwartych narażone są na wysokie temperatury, połączone często z dłuższym okresem bezdeszczowym. Wówczas dojść może nawet do przepadnięcia upraw.

Uszkodzenia od niskich i wysokich temperatur w latach 2000-2007 zanotowano na powierzchni ok. 530 ha.

Poważnym zagrożeniem, zaznaczającym się w ostatnich latach jest spadek poziomu wód gruntowych. Zakłócenie stosunków wodnych w 2006 r. spowodowało uszkodzenia na 328,11 ha, w tym: w szkółkach – 3,95 ha, w uprawach i młodnikach – 148,06 ha, w drzewostanach starszych – 176,10 ha.

6.2. Zagrożenia biotyczne

Czynniki biotyczne zagrażające lasom są na bieżąco śledzone przez Nadleśnictwo i analizowane przez specjalistów z Zespołu Ochrony Lasu w Szczecinku.

6.2.1. Owady

Szkodliwe owady na terenie Nadleśnictwa występowały i występują w różnym nasileniu. W Polsce okresy między gradacjami najgroźniejszych, od dawna występujących szkodników owadzich wyraźnie się skracają, powstają nowe i poszerzają się stare ogniska gradacyjne. Pogarsza się stan zdrowotny drzew gatunków liściastych, uważanych dotychczas za bardziej odporne.

W warunkach Nadleśnictwa Świerczyna największe znaczenie mają szkody powodowane przez owady z grupy foliofagów, czyli organizmów żerujących na aparacie asymilacyjnym drzew, a wśród nich szkodniki pierwotne sosny: brudnica mniszka, poproch cetyniak, borecznik sosnowy, strzygonia choinówka, osnuja gwiaździsta, zawisak borowiec.

W latach 1999-2008 spośród szkodników pierwotnych sosny najczęściej zagrażała drzewostanom brudnica mniszka, której występowanie odnotowano m.in. w 2003 r. na powierzchni 2031 ha.

Znaczne szkody w lasach Nadleśnictwa Świerczyna wyrządzają również szkodniki wtórne, a wśród nich przyplaszczek granatek. Stał się on szczególnie aktywny od 2003 r., gdy powierzchnia zaatakowanych przez tego szkodnika drzewostanów oszacowana została na 54 ha. W 2007 r. areał takich drzewostanów oszacowano już na 106,8 ha; zwalczanie przeprowadzono na 88,4 ha.

Kolejnym szkodnikiem wtórnym, mającym znaczenie w warunkach Nadleśnictwa jest kornik drukarz, atakujący osłabione drzewostany świerkowe. W 2007 r. powierzchnię drzewostanów zaatakowanych przez tego owada określono na 11,59 ha; zwalczanie przeprowadzono na 5,50 ha.

Inną grupą szkodników mających w Nadleśnictwie Świerczyna duże znaczenie są „szkodniki korzeniowe”, czyli larwy bądź imago owadów, żyjące w glebie i żywiące się korzeniami roślin. Najdotkliwsze szkody mogą wyrządzać w uprawach leśnych, zakładanych na od wielu lat ugorowanych, gruntach rolnych.

W ubiegłym okresie pędraki i rolnice występowały na powierzchni: od 5 ha – w 2001 r. do 74 ha – w 2000 r. W 2007 r. występowanie pędraków zaobserwowano na powierzchni 33,65 ha.

Szkodnikami mającymi duże znaczenie są również szeliniaki. Największą powierzchnię zwalczania szeliniaków odnotowano w 2006 r. – 129,60 ha.

W warunkach Nadleśnictwa pewne znaczenie ma również zagrożenie ze strony opiótków. W przypadku gradacji tych owadów pozostawienie lasu bez ingerencji człowieka spowodować może zamarcie całych drzewostanów dębowych. W 2006 r. przeprowadzono zwalczanie opiótków na powierzchni 54,70 ha.

W 2006 r. razem z opiótkiem pojawiła się susówka dębowa. Zabiegi ochronne wykonano na 86,40 ha, to jest na całej powierzchni drzewostanów z zainwentaryzowanym szkodnikiem.

Zasady profilaktyki i ochrony przed szkodliwymi owadami opisano w tomie IA opisanie ogólnego.

6.2.2. Patogeniczne grzyby

Ważnym, czyniącym duże szkody w lasach patogenem grzybowym jest korzeniowiec wieloletni (*Heterobasidion annosum*), powodujący hubę korzeni, występujący szczególnie na gruntach porolnych i atakujący zarówno drzewa iglaste, jak i liściaste. Gleby porolne na gruntach leśnych wyodrębniono na 5261,08 ha, to jest na 34,6% powierzchni gruntów leśnych zalesionych i niezalesionych Nadleśnictwa.

Z innych patogenów grzybowych na uwagę zasługują: opieńkowa zgnilizna korzeni, mączniaki, osutki i grzyby powodujące zamieranie pędów.

Środki zaradcze przed chorobami grzybowymi wymienione są w tomie IA opisanie ogólnego.

6.2.3. Zwierzęta łowne

Najistotniejszymi dla hodowli lasu zwierzętami łownymi na terenie Nadleśnictwa Świerczyna są jelenie i sarny. Zagrożają one uprawom i młodnikom głównie poprzez zgryzanie i spalowanie. Największe nasilenie spalowania występuje zwykle, gdy młodnik sosnowy ma 1,5 do 2,5 m wysokości.

W Nadleśnictwie Świerczyna wg stanu na 15.03.2008 r. zainwentaryzowano 347 szt. jeleni oraz 819 szt. saren.

Określoną w trakcie taksacji powierzchnię ogólną drzewostanów z zainwentaryzowanymi uszkodzeniami od zwierzyny, bez względu na stopień uszkodzeń, w rozbiciu na podklasy wieku i procentowe przedziały uszkodzeń ilustruje tabela.

Tab. 6.1.

Powierzchnia drzewostanów z zainwentaryzowanymi uszkodzeniami od zwierzyny według podklas wieku i przedziałów uszkodzeń

Klasa wieku	Przedział uszkodzeń w %			Razem
	11 - 25	26 – 60	> 60	
	Powierzchnia w ha			
1	2	3	4	5
Ia	80,09	20,28	-	100,37
Ib	907,96	133,59	-	1041,55
IIa	489,66	79,71	-	569,37
IIb	63,57	4,92	-	68,49
IIIa i starsze	45,42	-	-	45,42
Ogółem	1586,70	238,50	-	1825,20

Uszkodzenia spowodowane przez zwierzynę zajmują łącznie 1825,20 ha, czyli ok. 12,1% powierzchni gruntów zalesionych Nadleśnictwa. Uszkodzenia powyżej 25% obejmują powierzchnię 238,50 ha, w tym 153,87 ha to zgryzanie i spalowanie w I klasie wieku, najbardziej wrażliwe na uszkodzenia. W starszych klasach wieku uszkodzenia to w zasadzie zblizniające się już ślady po spalowaniu. Około 87% wszystkich uszkodzeń od zwierzyny przypada na przedział „11 – 25%”. Uszkodzeń powyżej 60% nie stwierdzono.

Celem minimalizacji szkód należy:

- utrzymywać stan zwierzyny na poziomie niezagrażającym celom hodowli,
- stosować środki odstrasżające,
- egzekwować prawidłowe zagospodarowanie łowisk (np. koszenie łąk),

- udostępniać żer włóknisty jeleniowatym w okresie niedoborów pokarmowych,
- wzbogacać naturalną bazę żerową,
- grodzić najbardziej zagrożone powierzchnie.

6.3. Zagrożenia antropogeniczne

6.3.1. Stan i zanieczyszczenie powietrza

Emisją zanieczyszczeń nazywamy zjawisko przedostawania się do atmosfery substancji i pyłów z powierzchni ziemi. Rozróżniamy emisje naturalne oraz antropogeniczne – będące wynikiem różnorodnej działalności człowieka. Z punktu widzenia źródeł emisji wyróżnia się emisje: punktowe (sektor energetyczny i przemysłowy), powierzchniowe (sektor komunalno-bytowy i stacje paliw), liniowe (z oddziaływania transportu samochodowego).

Aktualnie obowiązujące przepisy prawne system oceny jakości powietrza opierają na klasyfikacji stref w województwie. Strefę stanowi aglomeracja o liczbie mieszkańców większej niż 250 tysięcy oraz obszar jednego lub więcej powiatów niezaliczonych do aglomeracji, położonych na terenie tego samego województwa.

Obszar Nadleśnictwa Świerczyna leży w całości na terenie powiatu drawskiego, dlatego też dla celów oceny powietrza pod kątem zawartości dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, tlenków azotu, tlenku węgla, benzenu, pyłu zawieszonego PM10 oraz zawartego w tym pyłu ołowiu, arsenu, kadmu, niklu i benzo(a)piranu został zaliczony do strefy drawsko-wałeckiej.

Ocenie pod kątem występujących stężeń ozonu w powietrzu podlegały 2 strefy: aglomeracja Szczecińska i pozostały obszar województwa zachodniopomorskiego, czyli również teren Nadleśnictwa Świerczyna.

Według zestawienia klasyfikacji stref województwa zachodniopomorskiego dla poszczególnych zanieczyszczeń, dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych dla **ochrony zdrowia** („Roczna ocena jakości powietrza dla województwa zachodniopomorskiego - raport za rok 2008” – WIOŚ Szczecin), strefa drawsko-wałecka uzyskała **klasę A** – w której poziom zanieczyszczeń nie przekracza wartości dopuszczalnych (dla substancji: SO₂, NO₂, PM10, Pb, C₆H₆, CO, As, BaP, Cd, Ni).

Według klasyfikacji stref z uwzględnieniem parametrów kryterialnych pod kątem **ochrony roślin** (zanieczyszczenie dwutlenkiem siarki i tlenkiem azotu oraz zawartości ozonu) strefę tę zaliczono również do **klasy A**.

W ocenie pod kątem stężeń ozonu dla **ochrony zdrowia** strefa zachodniopomorska uzyskała **klasę C** – ze względu na przekroczenie poziomu docelowego. Oznacza to obowiązek opracowania programu ochrony powietrza (POP). Jako przyczyny przekroczeń wskazano czynniki antropogeniczne, związane głównie z emisją liniową i punktową zanieczyszczeń odpowiedzialnych za tworzenie ozonu w atmosferze oraz niekorzystne warunki meteorologiczne w 2008 r. (duże nasłonecznienie i wysoka temperatura powietrza).

Odnotowane w 2008 r. stężenia ozonu przekroczyły również poziom celu długoterminowego, uzyskując tak w kryteriach ochrony zdrowia ludzi, jak i w kryteriach ochrony roślin klasę D2. Podobnie jak w przypadku poziomu docelowego, jako przyczyny przekroczeń wskazano czynniki antropogeniczne oraz niekorzystne warunki atmosferyczne. Działania wynikające z klasy D2 – ograniczenie substancji przyczyniających się do powstania ozonu (tlenków azotu, węglowodorów i LZO) – będzie jednym z celów wojewódzkiego programu ochrony środowiska.

Na terenie Nadleśnictwa Świerczyna nie ma punktów pomiarowych zanieczyszczeń powietrza. Najbliższe miejscowości, gdzie są prowadzone pomiary pasywne stężeń SO₂ i NO₂ znajdują się w Kaliszu Pomorskim i Walczu.

6.3.2. Stan i zanieczyszczenie wód

Instytucją, która prowadzi badania czystości wód jezior i rzek jest Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska (WIOŚ) w Szczecinie.

a) Monitoring rzek

Przepływające przez teren Nadleśnictwa ciekły wodne (Wąsowa, Nieciecza, Świerczyniec) nie były badane pod kątem zanieczyszczeń.

b) Monitoring jezior

Wdrożenie Ramowej Dyrektywy Wodnej nakłada obowiązek kontroli stanu czystości jezior o powierzchni większej od 50 ha. W zasięgu Nadleśnictwa Świerczyna znajdują się 4 takie zbiorniki.

Ocenę stanu czystości jezior można wykonać także dla zbiorników wodnych mniejszych niż 50 ha, lecz ważnych ze względów gospodarczych lub ekologicznych.

Na podstawie danych zamieszczonych w raportach o stanie środowiska w województwie zachodniopomorskim w latach 2001-2007 zestawiono wyniki określenia stanu czystości jezior z terenu Nadleśnictwa Świerczyna.

Tab. 6.5.

Czystość jezior w zasięgu Nadleśnictwa Świerczyna

Lp.	Nazwa jeziora	Pow. [ha]	Rok badań	Klasa czystości	Kategoria podatności na degradację
1	2	3	4	5	6
1.	Krzemno	138,8	2005	I	I
2.	Wąsosze	326,4	1999 2007	PK *b.d	III
3.	Kaleńskie	106,2	2006	I	-
4.	Wilczkowo	300,4	1998	II	II
5.	Machliny Małe	27,7	2004	II	III
6.	Psarskie	19,4	2004	II	-
7.	Byszkowo	11,0	2004	III	-

*zmiana sposobu przeprowadzania badań, jez. Wąsosze w 1999 r. – pozaklasowe, według danych z 2007 r. odnotowano poprawę czystości wód

c) Monitoring wód podziemnych

W zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Świerczyna nie ma punktów monitoringu wód podziemnych. Najbliższe miejscowości, w których prowadzi się pomiary, to Złocieniec, Czaplinek i Mirosławiec.

W Złocięncu przeprowadzane są pomiary w ramach monitoringu diagnostycznego wód wglębnych. W latach 2004, 2006-2007 wody spełniały normy III klasy czystości (wody zadowolającej jakości – wartości wskaźników podwyższone w wyniku naturalnych procesów lub słabego oddziaływania antropogenicznego). W 2005 r. wody oceniono na II klasę (wody dobrej jakości).

W Mirosławcu badania przeprowadzone w 2006 r. wykazały wody II klasy czystości, natomiast w 2007 r. – III klasy.

W Czaplinku w latach 2004-2007 odnotowano IV klasę czystości, czyli wody niezadowolającej jakości - wartości wskaźników jakości wody są podwyższone w wyniku naturalnych procesów oraz wyraźnego oddziaływania antropogenicznego.

d) Źródła zanieczyszczeń ekosystemów wodnych

Na czystość wód powierzchniowych i podziemnych duży wpływ ma gospodarka ściekowa, prowadzona przez gminy z terenu Nadleśnictwa Świerczyna. Unieszkodliwianie ścieków komunalnych realizowane jest przez różnorodne systemy kanalizacyjne, tj. systemy kanalizacji grupowej, systemy zakładowe oraz indywidualne.

Na stan czystości wód powierzchniowych i podziemnych mają również wpływ składowiska odpadów komunalnych. Odpady stanowią jedno z najpoważniejszych zagrożeń dla środowiska przyrodniczego, zwłaszcza w przypadku niewłaściwego ich składowania. Na terenie Nadleśnictwa Świerczyna nie ma składowiska odpadów komunalnych. Gminy Czaplinek, Złocieniec i Wierzchowo wywożą odpady komunalne poza teren Nadleśnictwa.

Ochrona i właściwe zagospodarowanie zasobów wodnych powinno się odbywać poprzez:

- ◆ realizację zbiorczych i indywidualnych systemów oczyszczania w jednostkach osadniczych i produkcyjnych oraz udoskonalanie systemów już istniejących;
- ◆ wykluczenie z zabudowy krawędzi, zboczy i den dolin rzecznych;
- ◆ tworzenie wzdłuż cieków tzw. pasów ekologicznych poprzez zalesianie, zadrzewianie, nasadzanie krzewów oraz przekształcanie gruntów ornych w użytki zielone;
- ◆ ustanawianie lasów wodochronnych w bezpośrednim sąsiedztwie wód;
- ◆ likwidację dzikich wysypisk odpadów, a wobec planowanych w przyszłości wysypisk - przyjęcie i zrealizowanie zabezpieczeń ochraniających użytkowy poziom wodonośny;
- ◆ objęcie szczególną kontrolą obiektów hodowli ryb; potencjalne obiekty hodowlane wymagają nowoczesnych rozwiązań minimalizujących ujemny wpływ na środowisko wodne; wskazana jest ekspertyza ekologiczna przed wydaniem zgody na zlokalizowanie nowych obiektów wzdłuż rzek;
- ◆ realizowanie obiektów małej retencji wodnej (jazy, zastawki, zbiorniki).

6.3.3. Inne zniekształcenia i zagrożenia środowiska leśnego

Z istotnych zagrożeń, które mogą wystąpić w warunkach Nadleśnictwa Świerczyna wymienić należy:

- wywożenie do lasu śmieci przez mieszkańców okolicznych wsi,
- wyrzucanie śmieci z pojazdów w trakcie przejazdu przez lasy,
- nadmierna penetracja lasów w okresie zbioru jagód i grzybów przez ludność miejscową i przyjezdną,
- wnykarstwo i kłusownictwo,
- kradzieże drewna.

Czynnikiem antropogenicznym mającym wpływ na uszkodzenia lasów są również pożary. W latach 1999 – 2008 na terenie Nadleśnictwa powstały 32 pożary, które objęły powierzchnię 21,73 ha. Głównymi przyczynami pożarów były: umyślne podpalenia (7 szt.), przerzuty z gruntów nieleśnych (4 szt.), nieostrożność dorosłych (15 szt.), awarie instalacji w budynkach (1 szt.) oraz inne, nieustalone (5 szt.). Średnia wielkość powierzchni objętej pożarem wynosiła 0,68 ha.

7. TURYSTYKA I EDUKACJA

7.1. Opis walorów turystycznych nadleśnictwa

Racjonalna ochrona przyrody jest ściśle związana z problematyką rekreacji i turystyki. Dotyczy to zarówno udostępniania niektórych danych przyrodniczych w celu promocji ochrony przyrody, jak i nieujawniania części informacji, w przypadku gdy groziłoby to zniszczeniem lub dewastacją obiektów chronionych.

Lasy Nadleśnictwa Świerczyna położone są w większości na obszarze o średnich i wysokich walorach przyrodniczych, krajobrazowych i rekreacyjno-wypoczynkowych.

Duże i ogólnie dostępne kompleksy leśne są znakomitą bazą dla amatorów czynnego wypoczynku na łonie przyrody, a obszary porośnięte płatami czernicy i brusznicy oraz dobre urodzaje grzybów powodują, że lasy te są często odwiedzane przez ludność miejscową i przyjezdną.

Liczne jeziora, zlokalizowane głównie na północnych obrzeżach Nadleśnictwa, cieszą się ogromnym zainteresowaniem wśród turystów wędrownych i amatorów wędkowania, a ośrodki wypoczynkowe nad jeziorem Kaleńsko i jeziorem Wąsosz wykorzystywane są do turystyki pobytowej.

Dużymi walorami krajobrazowymi i przyrodniczymi charakteryzuje się teren na południe od linii Wierzchowo – Świerczyna. Znajdują się tu liczne wzniesienia morenowe porośnięte drzewostanami, często występującymi na siedliskach przyrodniczych podlegających ochronie na podstawie Dyrektywy Siedliskowej. Na obszarze tym wyznaczono również sporo wyłączonych i gospodarczych drzewostanów nasiennych, stanowiących cenne źródła nasion.

Obecność nieskażonego środowiska naturalnego stwarza potencjalne możliwości prowadzenia ekologicznej produkcji rolnej oraz rozwoju agroturystyki jako alternatywnych źródeł dochodów dla mieszkańców okolicznych wsi. Konsekwentnie realizowany rozwój bazy agroturystycznej, zarówno dla turystów krajowych, jak również zagranicznych, stwarza szansę na zmianę dotychczasowego, rolniczego wizerunku okolicznych gmin na turystyczno-rolniczy.

Penetracja lasu przez człowieka wyłania jednak potrzebę stworzenia warunków ochrony środowiska leśnego oraz pogodzenia różnorodnych funkcji lasu, to jest gospodarczych i ochronnych, z udostępnieniem terenów leśnych dla celów rekreacyjnych. Wszelkie potrzeby w tym zakresie winny wyprzedzać masowy i żywiołowy napływ ludności do lasu.

Bieżące wypełnianie przez lasy funkcji rekreacyjno-wypoczynkowej Nadleśnictwo winno realizować poprzez:

- udostępnianie wstępu do lasu z zachowaniem zasad w zakresie ochrony przyrody i ochrony przeciwpożarowej,
- współpracę z Konserwatorami Przyrody i Zabytków oraz z władzami samorządowymi w zakresie: organizacji ruchu turystycznego, ochrony przyrody i zabytków,
- oznaczenie osobliwości przyrodniczych i miejsc historycznych, jeżeli nie zagraża to dewastacją obiektów chronionych,
- pozostawianie otulin wokół zbiorników wodnych i tras turystycznych,
- śledzenie rozwoju ruchu turystycznego i dostosowywanie liczby i rodzaju urządzeń turystycznych do aktualnych potrzeb.

7.2. Turystyka na terenie nadleśnictwa

Na terenie Nadleśnictwa Świerczyna wytyczono różnego rodzaju szlaki turystyczne przechodzące przez kompleksy leśne. Są to:

Szlaki piesze

1. **Szlak „Wzniesień Moreny Czołowej”** – kolor zielony. Na gruntach Nadleśnictwa przebiega przez miejscowości Siemczyno – Żeliszawie – Cichorzecze – Zawada do Czaplinka. Na tym terenie atrakcją jest pomnik przyrody - okazałych rozmiarów głaz narzutowy w okolicy wsi Cichorzecze.
2. **Szlak „Solny”** – kolor czerwony. Prowadzi przez miejscowości Czaplinek – Zawada – Cichorzecze – Pławno – Studniczka – Sośnica. Nazwa szlaku nawiązuje do traktu handlowego między Wielkopolską a Kołobrzegiem.
3. **Szlak „im. I Warszawskiej Dywizji Kawalerii”** – kolor niebieski. W granicach Nadleśnictwa poprowadzony jest przez Wielboki – Świerczynę – Sośnicę – Będolino – Wierzchowo. Tą trasą wiodła droga bitewna I Warszawskiej Dywizji Kawalerii, wchodzącej w skład I Armii Wojska Polskiego.
4. **Szlak „1 Korpusu Pancernego Wojska Polskiego”** – kolor niebieski. W granicach Nadleśnictwa poprowadzony jest przez Nowe Laski – Garbowo – Żabin –

Wierzchowo. Tą trasą wiodła droga bitewna I Korpusu Pancernego wchodzącego w skład I Armii Wojska Polskiego.

5. **Szlak „Wału Pomorskiego”** – kolor czerwony. Prowadzi przez miejscowości Wierzchowo – Bobrowo.

Szlaki rowerowe

1. **„Lobeliowe jeziora”** – kolor czarny. Szlak pętlowy (zamknięty) o dł. 33,3 km. Początek i koniec szlaku na rynku w Czaplunku. Na gruntach Nadleśnictwa przebiega przez miejscowości Czaplunek – Zawada – Jezioro Kaleńskie – Jezioro Krzemno – Jezioro Ciemniak – Pławno – Jezioro Krzemienko – Psie Głowy – Byszkowo, następnie przez Trzciniec i Broczyno powraca do Czaplinka.
2. **„Dobrzyca”** – kolor zielony. Szlak pętlowy (zamknięty) o dł. 45,1 km. Początek i koniec szlaku na rynku w Czaplunku. Na gruntach Nadleśnictwa przebiega przez miejscowości Machliny – jezioro Machliny Małe – Dębice – rzeka Nieciecza – Jezioro Psarskie – Psie Głowy – jezioro Łąka – Czaplunek.
3. **„Drawa”** – kolor czerwony. Szlak pętlowy (zamknięty) o dł. 60,7 km, rozpoczyna się i kończy w Złocieńcu. Na gruntach Nadleśnictwa przebiega przez miejscowości Bobrowo – Kaleńsko Górne – Nowe Kaleńsko – Stare Kaleńsko – Wrzoski – Siemczyno.
4. **„Dolina Wąsawy”** – kolor czarny. Szlak pętlowy (zamknięty) o dł. 30,7 km, rozpoczyna się i kończy w Złocieńcu. Na gruntach Nadleśnictwa przebiega przez miejscowości Wierzchowo – Jezioro Górne – Jezioro Dolne – Wąsosz – Bobrowo. Szlak rowerowy podąża dookoła polodowcowej doliny Jeziora Wąsosze, natrafiając po drodze na zabytkowe kościoły, zespoły pałacowo – parkowe oraz olbrzymie dęby – pomniki przyrody.

Fot. 7.1. Tablica z zaznaczonymi szlakami turystycznymi, miejsce postoju pojazdów, oddz. 223h

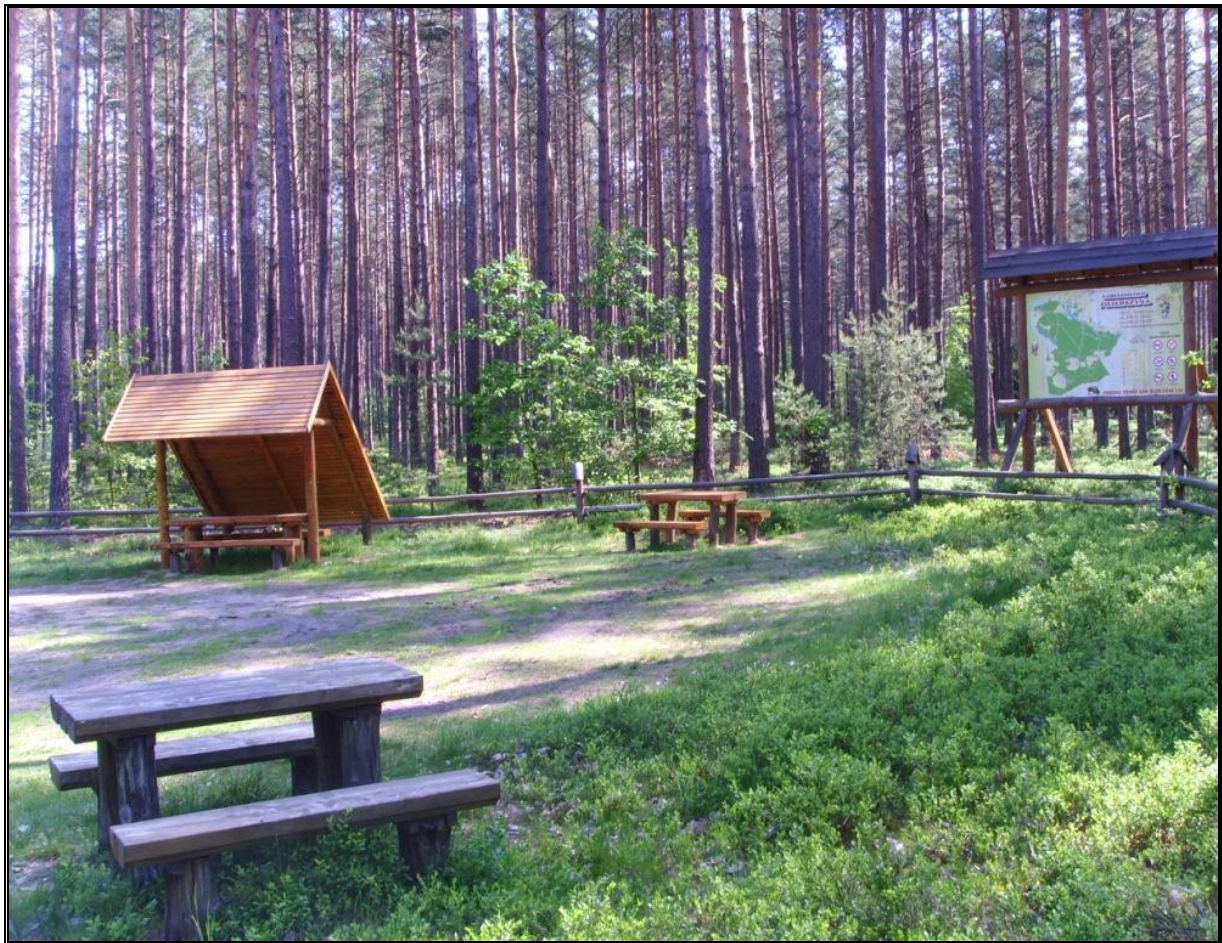
Fot. 7.2. Tablica z opisem szlaku rowerowego „Dolina Wąsawy”, oddz. 84a

Tab. 7.1.

Wykaz urządzeń turystycznych wraz z lokalizacją na gruntach nadleśnictwa

Lp.	Rodzaj obiektu Nazwa lokalna	Oddz., pododz.	Pow. (ha)	Uwagi
1	2	3	4	5
1.	Miejsce postoju pojazdów	64h	0,05	Nad jeziorem Krzemno
2.	Miejsce postoju pojazdów	64h	0,05	Nad jeziorem Krzemno
3.	Miejsce postoju pojazdów	64h	0,05	Nad jeziorem Krzemno
4.	Miejsce postoju pojazdów	223h	0,10	Przy szosie Pławno – Sońnica (zadaszenia, ławki, kosze, tablice edukacyjne)
5.	Miejsce postoju pojazdów	316i	0,25	Przy szosie Pławno – Sońnica (zadaszenia, ławki, kosze, tablice edukacyjne)
6.	Miejsce postoju pojazdów	404ax	0,15	Przy siedzibie Nadleśnictwa
7.	Miejsce biwakowania	10c	0,19	Nad jeziorem Wilczkowo (zadaszenia, studnia, przystań, pomost)
8.	Miejsce biwakowania	61f	0,05	Miejsce kąpielowe nad jeziorem Ciemniak
9.	Miejsce biwakowania	61g	0,10	Miejsce kąpielowe nad jeziorem Krzemno
10.	Miejsce biwakowania	63f	0,05	Nad Jeziorem Krzemno
11.	Miejsce biwakowania	289b	0,10	Nad jeziorem Psarskim
12.	Miejsce turystyczne	421o	1,76	Nad jeziorem Chocim
13.	Leśna Wiata Edukacyjna	562g	0,37	Zadaszone wiaty drewniane, miejsce na ognisko, tablice edukacyjne
	Razem		3,27	

Omówienie zagadnień z zakresu rekreacji i turystyki przedstawione jest także w tomie IA opisanego ogólnego.

Fot. 7.3. Miejsce postoju pojazdów, oddz. 223h

7.3. Edukacja przyrodnicza na terenie nadleśnictwa

Edukacja ekologiczna prowadzona w Polsce jest wyrazem ogólnych tendencji a także porozumień międzynarodowych. W zakres edukacji ekologicznej wchodzi m.in. edukacja leśna społeczeństwa. Od początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku edukacja leśna społeczeństwa jest obowiązkiem Lasów Państwowych. Wynika to m.in. z następujących dokumentów:

- „Polityka ekologiczna państwa” (Ministerstwo Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, maj 1991 r.);
- Porozumienie Ministrów Edukacji Narodowej oraz Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 19 kwietnia 1995 r. w sprawie opracowania i wdrożenia narodowej strategii edukacji przyrodniczej;
- Zarządzenie nr 30 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 19 grudnia 1994 r. w sprawie leśnych kompleksów promocyjnych (LKP);

- „Polityka leśna państwa” (Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, marzec 1997 r.);
- Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (z późniejszymi zmianami);
- Zarządzenia nr 57 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 9 maja 2003 roku, w sprawie kierunków rozwoju edukacji leśnej w Lasach Państwowych oraz wytycznych do tworzenia programu edukacji leśnej społeczeństwa w nadleśnictwie.

Wspomniane Zarządzenie nr 57 wprowadziło do praktyki zawodowej Lasów Państwowych dokument zatytułowany **„Program edukacji leśnej społeczeństwa w nadleśnictwie”**. Dokument ten, obowiązujący od 1 stycznia 2004 roku, nadaje działalności edukacyjnej charakter planowy.

W dniu 5 marca 2009 r. przyjęto założenia do „Programu edukacji leśnej społeczeństwa w Nadleśnictwie Świerczyna na lata 2009 – 2018”. Nadleśnictwo będzie prowadziło edukację leśną w oparciu o naturalne walory przyrodnicze terenu (np. formy ochrony przyrody, sieć jezior, atrakcyjną rzeźbę terenu, dużą powierzchnię starodrzewi, bazę nasienną, duże i zwarte kompleksy leśne). Partnerami w edukacji leśnej mają być lokalne szkoły, Drawski Park Krajobrazowy, lokalne samorzady gminne, organizacje i stowarzyszenia pozarządowe, straż pożarna, koła łowieckie z terenu Nadleśnictwa, parafie rzymskokatolickie, lokalne media.

Plan działalności edukacyjnej na lata 2009 – 2019 przewiduje między innymi:

- kontynuację rozbudowy ścieżki edukacyjnej „Świerczyna”,
- budowę ścieżki edukacyjnej „Stary Las”,
- założenie ogrodu dendrologicznego,
- organizację i współorganizację różnego rodzaju przedsięwzięć edukacyjnych („Chroń las przed pożarem”, „Dni Ziemi”, „Pomóżmy Kasztanowcom”, „Dni Otwarte”, „Eko-las”, „Sprzątanie Świata”).

Podstawowym obiektem edukacji leśnej w Nadleśnictwie Świerczyna jest **Leśna Wiata Edukacyjna**. Na pastwisku w oddz. 562g, o pow. 0,37 ha, umieszczono zadaszone wiaty drewniane przewidziane na 88 osób, wyznaczono miejsce na ognisko, postawiono tablice edukacyjne. Całość jest ogrodzona i oznakowana. Stanowi zakończenie ścieżki edukacyjnej „Świerczyna”, która prowadzi z przechowalni nasion Nadleśnictwa, przez leśnictwo Jeleni Stok. Trasa jest tak poprowadzona, aby przybliżyć różne fazy rozwojowe

drzewostanów – uprawy, młodniki, drzewostany rębne, podsadzenia produkcyjne. W najbliższym czasie przewiduje się montaż kilkunastu tablic tematycznych oraz wydanie folderu z mapą wyznaczonej ścieżki edukacyjnej.

Jednym z podstawowych warunków umożliwiających pełną realizację „Programu” jest w miarę szeroka jego prezentacja społeczeństwu. Powinno to odbywać się poprzez różne formy edukacji oraz promocji.

Do najważniejszych zadań z tego zakresu należy zaliczyć:

- ustawianie tablic objaśniających poszczególne zagadnienia z ochrony przyrody i w razie potrzeby z zakresu gospodarki leśnej,
- unikanie ustawiania tablic z zakazami wstępu; raczej należy informować, gdzie można wejść, gdzie wjechać i pozostawić bezpiecznie samochód,
- wyraźne oznaczanie granic obiektów szczególnie cennych,
- komunikaty w lokalnych środkach masowego przekazu,
- wydawanie folderów,
- prezentowanie walorów Nadleśnictwa i zagadnień związanych z ochroną przyrody poprzez internet.

Ważne jest, by podejmowane przez Nadleśnictwo działania propagandowe nie ograniczały się wyłącznie do środowiska leśnego, ale by w jak najszerszym zakresie miały miejsce na terenach szkół, urzędów, ośrodków wypoczynkowych, itp. Wszystkie informacje prezentowane na tablicach, w folderach, itp. muszą być napisane językiem przystępnym i powinny zawierać jak najmniej terminów fachowych, a jeśli takie się pojawiają, winny być do nich stosowne objaśnienia.

8. PLAN DZIAŁAŃ

8.1. Ogólne wytyczne i zalecenia prowadzenia racjonalnej gospodarki leśnej

8.1.1. Podział na gospodarstwa

Zgodnie z ustaleniami I Komisji Techniczno-Gospodarczej przyjęto następujący podział na gospodarstwa:

- a) Specjalne - (S) - obejmujące drzewostany pełniące funkcje specyficzne:
 - rezerwaty przyrody;
 - lasy na siedliskach bagiennych;
 - lasy znajdujące się na stałych powierzchniach badawczych i doświadczalnych (GPW);
 - lasy stanowiące drzewostany nasienne;
 - lasy stanowiące ostoje zwierząt podlegających ochronie gatunkowej;
 - lasy cenne pod względem przyrodniczym lub krajobrazowym, w szczególności lasy z licznymi źródłiskami i lasy położone bezpośrednio przy rzekach;
- b) Lasów ochronnych (O) - obejmujące wszystkie lasy ochronne z wyjątkiem zaliczonych do gospodarstwa specjalnego (S) lub do gospodarstwa przebudowy (R);
- c) Zrębowe w lasach gospodarczych (GZ) - obejmujące drzewostany w lasach gospodarczych, w których ze względu na typ siedliskowy lasu, GTD i aktualny skład gatunkowy projektować się będzie zrębowy sposób zagospodarowania; dotyczyć to będzie zasadniczo drzewostanów na siedliskach: Bśw, BMśw (z GTD – So), BMw i Ol;
- d) Przerębowo-zrębowe w lasach gospodarczych (GPZ) - obejmujące drzewostany w lasach gospodarczych, w których projektować się będzie rębnię częściową, gniazdową lub stopniową, z wyjątkiem drzewostanów zaliczonych do gospodarstwa specjalnego (S) lub do gospodarstwa przebudowy (R); będą to głównie drzewostany na siedliskach: BMśw (z GTD – Bk So lub Db So), LMśw; LMw, Lśw, Lw, OlJ;
- e) Przebudowy (R) - obejmujące drzewostany ujęte w „Wykazie drzewostanów zakwalifikowanych do przebudowy w najbliższym 10-leciu”.

8.1.2. Wytyczne w zakresie projektowania użytkowania rębego

Projektowane sposoby użytkowania rębego i rodzaje rębni przyjęto zgodnie z protokołem I KTG. Uwzględniają one aktualny stan lasu i jego specyfikę lokalną.

Podczas planowania cięć rębnych kierowano się wytycznymi zawartymi w „Zasadach hodowli lasu”, wprowadzonych Zarządzeniem nr 99 Dyrektora Generalnego L.P. z dnia 24.12.2002 r. oraz zaleceniami I KTG, w szczególności:

- w użytkach rębnych planowano do pozyskania do 95% miąższości; reszta starodrzewu powinna pozostać w formie kęp wraz z nienaruszonymi warstwami dolnymi aż do naturalnej śmierci (§ 80, pkt 7 ZHL);
- przy drogach krajowych, wojewódzkich i powiatowych o nawierzchni asfaltowej, jak też bezpośrednio przy ciekach i zbiornikach wodnych, przy miejscach kultu religijnego i w otulinach rezerwatów, zastosowano rębnię złożoną - tam gdzie były warunki do odnowienia naturalnego, a na słabych siedliskach - w przypadku projektowania rębni zupełnej - planowano do pozostawienia pasy ochronne o szerokości 30-40 m; pasy ochronne pozostawiono również w razie projektowania w takich warunkach rębni gniazdowej zupełnej IIIa (zgodnie z ZHL, § 84, pkt 4);
- w celu urozmaicenia przebiegu działek zrębowych wykorzystano naturalne granice wyłączeń, drogi, rowy itp.,
- podczas planowania rodzaju rębni wzięto pod uwagę siedliska przyrodnicze; niektóre drzewostany cenne pod względem przyrodniczym lub krajobrazowym, wyłączono z użytkowania rębego.

8.1.3. Wytyczne w zakresie planowania hodowlanego

Biorąc pod uwagę regionalizację przyrodniczo-leśną oraz lokalne warunki siedliskowe, I KTG ustaliła dla poszczególnych typów siedliskowych lasu gospodarcze typy drzewostanów (GTD) oraz orientacyjne składy gatunkowe upraw. Określając GTD dla konkretnego wydzielenia uwzględniano stan siedliska, rzeczywisty skład gatunkowy drzewostanu, stopień uwilgotnienia, występujące mikrosiedliska. Brano również pod uwagę zinwentaryzowane „naturowe” siedliska przyrodnicze.

8.2. Ochrona różnorodności biologicznej

Ochrona różnorodności biologicznej w lasach realizowana jest na podstawie obowiązujących w Lasach Państwowych zarządzeń i instrukcji.

W celu ochrony różnorodności biologicznej w lasach Nadleśnictwa Świerczyna zaleca się:

a) dla zachowania różnorodności gatunkowej:

- zwracać uwagę na skład gatunkowy nie tylko upraw i warstwy drzewiastej, ale również podszytów,
- stwarzać warunki dla rozwoju wszystkich warstw lasu;

b) w celu zachowania bogactwa i różnorodności ekosystemów należy dążyć do:

- wykorzystania zmienności w ramach mikrosiedlisk, wprowadzając na te niewielkie powierzchnie właściwe im gatunki,
- zachowania w stanie zbliżonym do naturalnego i odtwarzania śródleśnych cieków i zbiorników wodnych,
- pozostawiania w stanie nienaruszonym nisz źródłiskowych, bagien, trzęsawisk i torfowisk z ich charakterystyczną florą i fauną,
- zachowania olsów i innych naturalnych zbiorowisk jako ostoi rzadkich gatunków roślin i zwierząt,
- indywidualizowania zasad postępowania gospodarczego,
- popierania mechanizmów samoregulacji w przyrodzie (o ile nie zagraża to trwałości lasów),
- zwiększania udziału starych drzew w lasach oraz związanych z nimi roślin, zwierząt i mikroorganizmów,
- wyznaczania i pozostawiania drzew dziuplastych do ich naturalnego rozkładu;
- preferowania odnowień naturalnych,
- kształtowania strefy ekotonowej, bogatej w gatunki stykowe, szczególnie na siedliskach porolnych,
- zagospodarowania lasu w sposób zapewniający maksymalizację korzystnego ich wpływu na klimat, wodę, glebę i warunki życia człowieka,
- czynnej ochrony ekosystemów łąkowych poprzez regularne wykaszanie, a tam, gdzie jest to konieczne – zbiór siana;

c) w celu zachowania różnorodności genowej należy:

- chronić populacje rzadkich i zagrożonych gatunków roślin i zwierząt,
- zwracać uwagę, ażeby pozyskiwanie materiału siewnego (głównie drzew i krzewów leśnych) odbywało się z jak największej liczby osobników oraz z różnych miejsc Nadleśnictwa.

8.3. Kształtowanie stref ekotonowych

Biocenozy mogą mieć w przyrodzie wyraźnie wykształcone granice lub przechodzić jedna w drugą stopniowo, szerszym lub węższym pasem przejściowym. Ta strefa przejściowa, zwana inaczej ekotonem, odznacza się zazwyczaj większym bogactwem flory i fauny, niż podstawowe, graniczące ze sobą ekosystemy. Szczególnie korzystne są szerokie strefy ekotonowe, będące miejscem bytowania gatunków charakterystycznych dla obu sąsiadujących biocenoz oraz tzw. gatunków stykowych.

W celu kształtowania korzystnej strefy ekotonowej w Nadleśnictwie Świerczyna należy:

- dążyć do tego, by zewnętrzne obrzeże lasu oraz lasy wzdłuż dróg, cieków wodnych, szlaków turystycznych itp. w pasie 10-30 m były maksymalnie wypełnione; by tworzyła się ściana lasu ograniczająca wnikanie i penetrację wielu czynników do lasu; ściana ta winna składać się z wielu warstw roślinnych, obejmujących roślinność drzewiastą, krzewiastą i runo;
- stosować na obrzeżach lasu silniejsze cięcia pielęgnacyjne, umożliwiając w ten sposób wnikanie światła do wnętrza lasu i powstawanie ścian ochronnych drzewostanów;
- w cięciach pielęgnacyjnych preferować drzewa i krzewy silnie korzeniące się oraz drzewa silnie ugałęzione;
- przy sztucznym kształtowaniu tej strefy stosować luźniejszą więźbę sadzenia, wprowadzać możliwie dużą gamę gatunków o wysokich walorach estetycznych;

Realizacja powyższych zaleceń powinna odbywać się etapami, przy okazji wykonywania bieżących zadań gospodarczych w poszczególnych drzewostanach.

8.4. Kształtowanie stosunków wodnych

Zagadnienia gospodarki wodnej są niezmiernie istotne na znacznym obszarze Nadleśnictwa. Wiele hektarów lasów prawidłowo rozwijać się będzie jedynie w przypadku utrzymania obecnego poziomu wód gruntowych.

Realizacji tego celu ma służyć przestrzeganie następujących zasad:

- należy chronić brzegi zbiorników wodnych przed dewastacją;
- wokół jezior, których brzegi stwarzają korzystne warunki dla rozwoju rekreacji, powinny być wyznaczone strefy ochronne;
- należy utrzymywać w stanie zbliżonym do naturalnego śródlądne zbiorniki i oczka wodne;
- pozwolić na naturalne kształtowanie się koryt rzek;
- nie można osuszać i zalesiać torfowisk;
- melioracje odwadniające powinny być ograniczone do niezbędnego minimum;
- zaleca się lokalne zbieranie wód, np. w rowach bez odpływu;
- podmokłe, trudne do odnowienia grunty można odnawiać samosiewem lub wieloletkami, bez przygotowania gleby ciężkim sprzętem i bez stosowania rabatowałków; dopuszczalne są tu również odstępstwa od zalecanego składu gatunkowego;
- nie można zalesiać tych łąk i pastwisk, które mają kluczowe znaczenie przyrodnicze;
- wskazana jest likwidacja gruntów ornych dochodzących do zbiorników i koryt rzek; należałoby je zmieniać na trwałe użytki zielone bądź zalesiać,
- zaleca się realizację projektów budowy obiektów małej retencji.

8.5. Postępowanie w obiektach objętych ochroną

Nadleśnictwo wykonuje zadania z zakresu ochrony przyrody na podstawie planów ochrony (lub zaleceń wydanych przez organ właściwy do sprawowania ochrony przyrody) i po zapewnieniu środków finansowych na ochronę.

Sposoby postępowania odnośnie obiektów chronionych, wyszczególnionych w rozdziale „Formy ochrony przyrody”, przedstawiono poniżej:

a) **odnośnie rezerwatów przyrody:**

- przestrzegać zakazów wymienionych w Art. 15, ust. 1 ustawy o ochronie przyrody (zmieniony ustawą z dnia 3.10.2008 r.),

b) **odnośnie parków krajobrazowych:**

- przestrzegać zakazów wprowadzonych rozporządzeniem wojewody w sprawie utworzenia parku krajobrazowego, zgodnych z Art. 17, ust. 1, pkt 1 ustawy o ochronie przyrody (w brzmieniu ustawy z dnia 3.10.2008 r.),

c) **odnośnie obszarów chronionego krajobrazu:**

- przestrzegać zakazów wprowadzonych rozporządzeniem wojewody lub uchwałą rady gminy w sprawie utworzenia obszaru chronionego krajobrazu, zgodnych z Art. 24, ust. 1 ustawy o ochronie przyrody (w brzmieniu ustawy z dnia 3.10.2008 r.),

d) **odnośnie obszarów Natura 2000:**

- przestrzegać projektu planu zadań ochronnych lub planu ochrony obszaru Natura 2000, gdy takie dokumenty będą sporządzone;

e) **w stosunku do pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych lub zespołów przyrodniczo-krajobrazowych:**

- przestrzegać zakazów wprowadzonych rozporządzeniem wojewody lub uchwałą rady gminy w sprawie ustanowienia odpowiedniego obiektu, zgodnych z zapisami Art. 45, ust. 1 ustawy o ochronie przyrody (w brzmieniu ustawy z dnia 3.10.2008 r.).

8.6. Metody ochrony rzadkich i chronionych gatunków

W celu ochrony stanowisk roślin lub grzybów objętych ochroną gatunkową lub ostoi, miejsc rozrodu i regularnego przebywania zwierząt objętych ochroną gatunkową Nadleśnictwo Świerczyna powinno przestrzegać następujących zakazów:

a) w stosunku do roślin i grzybów objętych ochroną gatunkową:

- wymienionych w Art. 51 ustawy o ochronie przyrody (w brzmieniu ustawy z dnia 3.10.2008 r.),

b) w stosunku do gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną gatunkową:

- wymienionych w Art. 52 ustawy o ochronie przyrody (w brzmieniu ustawy z dnia 3.10.2008 r.),
- odnośnie zwierząt wymienionych w rozdziale 3 „Programu”:
 - **pachnica dębowa** – stanowiska zlokalizowano głównie w rezerwacie „Sośnica” i w jego najbliższym otoczeniu, które stanowią wyłączone drzewostany nasienne, nieprzewidziane do użytkowania rębego, dlatego też w warunkach nadleśnictwa zapewniony jest udział starych drzew stanowiących siedlisko tego gatunku; należy pamiętać o zapewnieniu właściwej ilości martwego drewna w tych drzewostanach;
 - **zalotka większa** – stanowisko zlokalizowano na bagnie w pobliżu jeziora Siemięcín, dlatego też ochrona powinna dotyczyć głównie zbiornika wodnego i jego otoczenia; należy wprowadzić zakaz intensywnego użytkowania wędkarskiego, tzn. zarybiania, zanęcania i podkarmiania oraz zmiany stosunków wodnych, tzn. niepogłębiania rowów na bagnie;
 - **kumak nizinny** – związany z niewielkimi zbiornikami wodnymi, ochrona czynna powinna polegać na utrzymywaniu właściwych stosunków wodnych, aby nie doprowadzić do odwodnienia;
 - **traszka grzebieniasta** – na terenie nadleśnictwa ochrona czynna powinna polegać na zachowaniu niewielkich bagienek, na których stwierdzono stanowiska;

- **żuraw** – ochrona powinna polegać na zachowaniu miejsc rozrodu, którymi najczęściej w warunkach nadleśnictwa są bagna i torfowiska; nie należy zmieniać stosunków wodnych w miejscach występowania gatunku;
- **bóbr europejski** – na terenie nadleśnictwa występuje w trzech jeziorach: Studnica, Machlinko i Kaczory; należy tolerować jego działalność;
- **wydra** – na terenie nadleśnictwa występuje w jeziorach: Wilczkowo, Małe Wilczkowo, Wąsosze, Psarskie, a więc nie wymaga szczególnych działań ochronnych ze strony Nadleśnictwa;

c) odnośnie stref ochrony:

- dla gatunków ptaków, dla których wyznaczono strefy w nadleśnictwie:
 - **bielik, bocian czarny** – zakaz przebywania osób, z wyjątkiem osób sprawujących zarząd i nadzór, wycinania drzew lub krzewów bez zezwolenia, dokonywania zmian stosunków wodnych, wznoszenia obiektów, urządzeń i instalacji.

8.7. Ochrona siedlisk przyrodniczych

8.7.1. Chronione siedliska leśne

RDLP w Szczecinku w 2009 r. opracowała „Zasady postępowania hodowlanego na siedliskach chronionych na okres przejściowy, tj. do czasu opracowania wytycznych w tym zakresie”. W opracowaniu tym zwrócono między innymi uwagę na właściwe określenie gospodarczych typów drzewostanów, wybór rodzaju rębni, projektowanie składów gatunkowych upraw dla określonych typów siedlisk przyrodniczych.

Tab. 8.1.

Gospodarcze typy drzewostanów, orientacyjne składy gatunkowe upraw oraz sposoby zagospodarowania dla poszczególnych typów siedlisk przyrodniczych występujących w Nadleśnictwie Świerczyna

Kod	Nazwa siedliska	GTD	Orientacyjne składy gatunkowe - %		Sposób zagospodarowania
			Gat. główne	Gat. domieszkowe	
1	2	3	4	5	6
9110	Kwaśna buczyna niżowa	Bk	Bk 70	So 20, Dbb 10	II / III / IV
9130	Żyzna buczyna niżowa	Bk	Bk 70	Dbbs 20, Lp, Gb 10	II / III / IV
9160	Grąd subatlantycki	Db	Dbbs 50	Bk 20, Gb 20, Lp 10	II / III / IV
		Gb Db	Dbbs 50, Gb 30	Bk 10, Lp 10	II / III / IV
		Bk Db	Dbb 50, Bk 30	Lp 10, Gb 10	II / III / IV
9190-1	Pomorski kwaśny las brzoźowo-dębowy	So Brz Db	Dbbs 30, Brz 30, So 30	Bk 10	II / III / IV
9190-2	Kwaśna dąbrowa	So Db	Dbb 40, So 30	Bk 20, Brz 10	II / III / IV
		Bk Db	Dbb 60, Bk 30	So i Brz 10	II / III / IV
91D0-1	Brzezina bagienna	So Brz	Brzom 60, So 40		**
91D0-2	Sosnowy bór bagienny	So	So 70-80	Brzom 10-20	**
91E0	Łęgi jesionowo-olszowe	OI	OI 70	Wz 20, Js, Gb, Lp, KI 10	II / III / IV
		JsOI*	OI 60, Js 30	Wz, Gb, Lp, KI 10	II / III / IV
	Źródłiskowe lasy olszowe na niżu	OI	OI 90	Js, Bst 10	**
91F0	Łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe	Db	Dbbs 60	Wz 20, Js, Olcz 10, KI 10	II / III / IV

* gospodarczy typ drzewostanu zastosować po ustaniu zamierania jesionu

** pozostawienie drzew do śmierci fizjologicznej celem wzbogacenia próchnicy, sprzyjanie odnowieniu naturalnemu

W odnowieniach przyjmować następującą kolejność postępowania: samosiew, siew, sadzenie. Może zachodzić potrzeba wykorzystania w jednym drzewostanie wszystkich wymienionych sposobów. Należy zwrócić uwagę na wykorzystanie mikrosiedlisk i odpowiedni do nich dobór gatunków.

We wszystkich fazach rozwojowych drzewostanu, przy wykonywaniu zabiegów pielęgnacyjnych, starać się stwarzać korzystne warunki do odnowienia naturalnego. Należy popierać rodzime pochodzenie drzewostanów.

Wykonując prace hodowlane na leśnych siedliskach chronionych należy kierować się następującymi zasadami:

- podstawą prac odnowieniowych, zalesieniowych, poprawek i uzupełnień jest określony dla każdego siedliska przyrodniczego docelowy skład gatunkowy zawarty w tabeli 8.1;
- w pielęgnacji upraw należy preferować gatunki właściwe dla siedliska;
- chronić i pielęgnować odnowienia naturalne;
- charakter i intensywność zabiegów pielęgnacyjnych powinny wynikać z potrzeby ochrony siedliska i dążenia do ukształtowania struktury i składu drzewostanu zgodnego z siedliskiem, charakterystycznego dla danego zespołu leśnego;
- powstające luki i przerzedzenia należy wykorzystywać dla odnowienia naturalnego lub sztucznego gatunków charakterystycznych i typowych dla danego zespołu leśnego;
- preferować odnowienie naturalne gatunków domieszkowych;
- chronić cenne domieszki;
- cięcia odnowieniowe wykonywać tylko w przypadku koniecznej przebudowy lub starości drzewostanu;
- starać się o zachowanie dłuższego okresu przebudowy drzewostanu;
- w odniesieniu do lasów bukowych o uproszczonej strukturze wiekowo-gatunkowej należy wprowadzać naturalne gatunki domieszkowe (w zależności od żyzności gleb): grab, dąb szypułkowy i bezszypułkowy, jawor.
- z uwagi na niszczenie runa nie stosować kruszarek do gałęzi.

W celu właściwej ochrony siedlisk przyrodniczych Nadleśnictwo Świerczyna powinno przestrzegać następujących zaleceń:

- **9110 – Kwaśna buczyna pomorska:**
 - podczas wykonywania czyszczeń późnych i trzebieży popierać buka i dęba bezszypułkowego,
 - w drzewostanach rębnych i starszych stosować rębnię częściową, gniazdową lub stopniową, w zależności od ilości i jakości buka zdolnego do odnowienia naturalnego,
 - dopuszcza się uzupełnianie samosiewów bukowych w końcowej fazie cięć odsłaniających oraz po cięciu uprzątającym poprzez wysadzanie buka w celu zwiększenia udziału tego gatunku w składzie drzewostanu, zgodnie z tabelą 8.1,

- wskazane jest wprowadzanie domieszki innych gatunków liściastych, m.in. klonu, jaworu, lipy, które istotnie wpływają na rozkład ściółki, jak również różnicują środowisko glebowe pod okapem drzewostanu,
- należy zaznaczyć, że w buczynie pojedyncze, stare drzewa iglaste mogą mieć znaczenie dla populacji cennych gatunków ptaków (dziuple);

- **9130 – Żyzna buczyna pomorska:**

- podczas wykonywania czyszczeń późnych i trzebieży popierać buka,
- jednostkowy udział gatunków iglastych (Md, Św, Dg) można pozostawić, jeśli nie jest przeszkodą dla wzrostu młodego pokolenia buka i dębów (Dbs),
- obecność substratów gliniastych i gleb brunatnych jest podstawą do nieco większego udziału Dbs niż udział jednostkowy,
- dopuszcza się uzupełnianie samosiewów bukowych w końcowej fazie cięć odsłaniających oraz po cięciu uprzątającym poprzez wysadzanie buka w celu zwiększenia udziału tego gatunku w składzie drzewostanu, zgodnie z tabelą 8.1,
- w starszych klasach wieku protegowanie buka i dęba bezszypułkowego oraz szypułkowego, jeśli pojawiają się w sposób naturalny,
- ewentualne luki – odnowić (jeśli konieczne, to poszerzyć) bukiem i dębem, z pozostawieniem części gatunków lekkonasiennych (jako osłona lub podgon, głównie dębu),
- luki nie spełniające wymagań ekologicznych gatunków głównych i domieszkowych – pozostawić do naturalnej sukcesji,
- w drzewostanach rębnych i przeszłorębnych stosować rębnię II, III, IVd, która stwarza możliwości wykorzystania odnowień naturalnych, ich inicjowania i odnowień sztucznych;

- **9160 – Grąd subatlantycki:**

- dostosowanie składu gatunkowego grądów do panujących warunków siedliskowych, z racji silnych możliwości regeneracyjnych, należy przeprowadzać przy możliwie maksymalnym wykorzystaniu potencjału regeneracyjnego istniejących fitocenozy,
- przy pielęgnacji, jak i odnowieniu rębniami złożonymi, należy dążyć do tworzenia struktury wielopiętrowej i wieloregeneracyjnej, przy szczególnej ochronie pietra grabowego,
- w drzewostanach podlegających użytkowaniu rębnemu należy zwrócić uwagę na możliwość wprowadzenia dębu szypułkowego,

- użytkować rębiami II, III, IVd z wprowadzeniem na gniazda i przestrzenie międzygniazdowe dębów,
 - na powierzchni międzygniazdowej wykorzystać w sposób umiarkowany odnowienia naturalne buka (nie więcej, niż wynika to z tabeli 8.1),
 - ściśle kontrolować udział graba, szczególnie na etapie uprawy i młodnika, aby nie zagłuszał odnowień dębu,
 - grab wprowadzać w zmieszaniu grupowym lub drobnokepowym,
 - do tworzenia drugiego piętra, na siedliskach żyzniejszych, nadaje się również lipa;
- **9190 – Kwaśna dąbrowa:**
 - w przypadku zniekształcenia, proces kształtowania prawidłowej struktury siedliska powinien polegać na wprowadzeniu do drzewostanów młodszych klas wieku (do IIIa) gatunków liściastych,
 - w drzewostanach rębnych oraz bliskorębnych, jeśli powstanie możliwość sztucznego wprowadzenia dębu bezszypułkowego lub buka w powstałych lukach, należy to wykorzystać jako początek procesu przebudowy,
 - w drzewostanach przewidzianych do użytkowania rębego stosować rębnię II, III lub IV;
- **9190 – Pomorski kwaśny las brzoźowo-dębowy:**
 - w przypadku płatów zniekształconych z I piętrem sosnowym przebudowę należy prowadzić w kierunku unaturalnienia cięciami trzebieżowymi oraz wprowadzając drugie piętro,
 - w drzewostanach młodszych klas wieku należy protegować w trakcie czyszczeń i trzebieży dęby (Dbs) oraz brzozę brodawkowatą,
 - tam, gdzie jest to możliwe – podsadzać dęby,
 - w starszych klasach wieku przy wykonywaniu trzebieży protegować gatunki liściaste, typowe dla tego zbiorowiska, stwarzając im właściwe warunki wzrostu,
 - niekorzystne jest wzbogacanie gatunkowe drzewostanu oraz wytwarzanie zwartych drugich pięter, w tym wprowadzanie buka,
 - właściwym sposobem przebudowy dla drzewostanów rębnych, silnie zniekształconych, jest rębnia IIIb ze wskazaniem Dbs jako gatunku, który w pierwszej kolejności powinien się znaleźć na gniazdach;
- **91D0-1 – Brzezina bagienna:**
 - nie pogarszać stosunków wodnych,

- wyłączyć z użytkowania rębego,
 - w fitocenozach ze znacznym udziałem sosny należy zredukować jej udział i preferować brzozę omszoną,
 - w drzewostanach zniekształconych z panującym świerkiem należy zredukować jego udział do ilości jednostkowych,
 - samorzutnie powstające biogrupy złożone z gatunków właściwych zbiorowisku, szczególnie młodego pokolenia, należy wspierać w trakcie czyszczeń i trzebieży,
 - spontaniczne pojawianie się brzoź, rzadziej sosny, należy uznać za początek przyszłego składu botanicznego drzewostanu, a działania związane z przebudową należy prowadzić pod kątem protegowania tych gatunków,
 - w przypadku wkraczania świerka do podszytu i drzewostanu należy go usuwać całkowicie lub utrzymać w ilości nie większej niż 20%,
 - wskazane jest usuwanie lub ograniczanie świerka z bezpośredniego otoczenia brzezin celem zapobieżenia jego samorzutnego rozprzestrzeniania się,
 - należy pamiętać, że trudno uzyskać poprawę struktury i składu tego zbiorowiska zabiegami hodowlanymi, gdyż zmianie ulega trofia gleb;
- **91D0-2 – Sosnowy bór bagienny:**
 - wyłączyć z użytkowania rębego,
 - nie pogarszać stosunków wodnych;
 - **91E0 – Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe, jesionowe:**
 - podtyp „źródłiskowe lasy olszowe” należy wyłączyć z użytkowania rębego,
 - łęg jesionowo-olszowy – zapobiegać przesuszaniu oraz stagnacji wody;
 - **91F0 – Łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe:**
 - prace hodowlane ograniczyć do wzbogacenia składu gatunkowego drzewostanu o cenne domieszki: Dbs, Bst, Wzs,
 - zapobiegać przesuszaniu oraz stagnacji wody;

8.7.2. Chronione siedliska nieleśne

Zalecenia dla siedlisk nieleśnych opracowano na podstawie publikacji „Natura 2000 – Niezbędnik leśnika”, wydanej przez Klub Przyrodników w 2008 r. Rekomendacje zawarte w w/w publikacji poddano niewielkim modyfikacjom, dostosowując je do warunków siedliskowych Nadleśnictwa Świerczyna.

- **3150 – jeziora eutroficzne:**
 - nie wydzierżawiać do intensywnej hodowli ryb, choć można wydzierżawiać do ekstensywnych zarybień na cele wędkarskie;
 - zachować ostrożność w udostępnianiu do rekreacji;
 - nie odprowadzać wody z systemów melioracyjnych, zamknąć takie odprowadzenia, jeżeli istnieją;

- **3160 – jeziorko dystoficzne:**
 - nie wydzierżawiać do hodowli ryb;
 - nie udostępniać do wędkowania;
 - nie odprowadzać wody z systemów melioracyjnych, zamknąć takie odprowadzenia, jeżeli istnieją;

- **6510 – łąki świeże:**
 - nie zalesiać;
 - nie konserwować rowów melioracyjnych;
 - nie planować zbiorników retencyjnych;
 - kosić po 15 czerwca, usuwając pokos;

- **7110, 7120, 7140 – torfowiska wysokie, wysokie zniekształcone, przejściowe::**
 - nie zalesiać;
 - nie odwadniać, nie konserwować rowów melioracyjnych;
 - rozważyć zablokowanie rowów melioracyjnych;
 - nie planować zbiorników retencyjnych;
 - pozostawiać biogrupy o szerokości 2 wysokości drzewostanu od krawędzi torfowiska.

9. ADRESY ORGANÓW, JEDNOSTEK I ORGANIZACJI SPOŁECZNYCH ZAJMUJĄCYCH SIĘ OCHRONĄ PRZYRODY

W związku z koniecznością prowadzenia przez Nadleśnictwo wielu uzgodnień, konsultacji i korespondencji związanej z szeroko pojętą problematyką ochrony przyrody, poniżej zamieszczono pomocniczy wykaz instytucji i organizacji zajmujących się tą tematyką na terenie województwa zachodniopomorskiego, w tym szczególnie z terenu byłego województwa koszalińskiego:

- Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie, ul. Jagiellońska 32, 70-382 Szczecin;
- Wydział Spraw Terenowych I Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Szczecinie, ul. Dworcowa 13, 78-520 Złocieniec;
- Liga Ochrony Przyrody, Zarząd Okręgowy w Koszalinie, ul. Grunwaldzka 20, 75-241 Koszalin;
- Klub Przyrodników, ul. 1 Maja 22, 66-200 Świebodzin;
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie, Biuro w Koszalinie, ul. Kościuszki 33, 75-415 Koszalin;
- Inspekcja Ochrony Środowiska, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie, ul. Wały Chrobrego 4, 70-502 Szczecin;
- Inspekcja Ochrony Środowiska, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie, Delegatura w Koszalinie, ul. Zgoda 23, 75-553 Koszalin;
- Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Szczecinie, ul. Kuśnierska 14a, 70-536 Szczecin,
- Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Szczecinie, Delegatura w Koszalinie, ul. Zwycięstwa 125, 75-602 Koszalin,
- Starostwo Powiatowe w Drawsku Pomorskim, Wydział Ochrony Środowiska, Plac Elizy Orzeszkowej 3, 75-500 Drawsko Pomorskie
- Biuro Stowarzyszenia Gmin i Powiatów Pojezierza Drawskiego, Rynek 1, 78-550 Czaplinek;

10. MAPY PROGRAMU OCHRONY PRZYRODY

W ramach „Programu ochrony przyrody” w Nadleśnictwie Świerczyna opracowano następujące mapy tematyczne:

1. Mapa przeglądowa walorów przyrodniczych.
2. Mapa rozmieszczenia chronionych i rzadkich gatunków roślin i zwierząt.
3. Mapa zagrożeń przyrody i działań w zakresie ochrony przyrody i poprawy stanu lasu.
4. Mapa siedlisk przyrodniczych.

11. LITERATURA

1. Czarnecka H. [red.] 2005: „Atlas podziału hydrograficznego Polski”. IMGW. Warszawa.
2. Głowaciński Z. [red.] 2001: „Polska czerwona księga zwierząt. Kręgowce”. PWRiL. Warszawa.
3. Głowaciński Z., Nowacki J. [red.] 2004: „Polska czerwona księga zwierząt. Bezkręgowce”. IOP PAN, Kraków. Akademia Rolnicza w Poznaniu.
4. Gutowska E., Pędziwiatr R. 1994: „Projekt rezerwatu leśno-torfowiskowego „Brzozowe Bagno”. Gmina Czaplinek – Zarząd Drawskiego Parku Krajobrazowego w Złocięcu. Złocieniec.
5. Kapuściński R., Zadura J. 2007: „Edukacja przyrodnicza i leśna w Lasach Państwowych”. GDLP. Warszawa.
6. Karty ewidencyjne stanowisk archeologicznych – Wojewódzki Konserwator Ochrony Zabytków. Koszalin.
7. Kondracki J. 2002: „Geografia regionalna Polski”. PWN. Warszawa.
8. Makomaska-Juchiewicz M., Perzanowska J.: „Ogólne zalecenia dla ochrony typów siedlisk oraz gatunków zwierząt (poza ptakami) i roślin wymienionych w załącznikach I i II Dyrektywy Siedliskowej, przewidywane na terenach Specjalnych Obszarów Ochrony sieci Natura 2000 w Polsce”. <http://natura2000.mos.gov.pl>.
9. Matuszkiewicz J.M. 2008: „Regionalizacja geobotaniczna Polski”. IGiPZ PAN. Warszawa.
10. Matuszkiewicz W., Faliński J.B., Kostrowicki A.S., Matuszkiewicz J.M., Olaczek R., Wojterski T. 1995: „Potencjalna roślinność naturalna Polski – Mapa przeglądowa 1:300 000”. Arkusz A1. IGiPZ PAN. Warszawa.
11. Nawrot M. 1996: „Operat glebowo-siedliskowy Nadleśnictwa Świerczyna”. Usługi Gleboznaczo-Urządzeniowe. Szczecinek.
12. Okołowicz W., Martyn D. 1984: „Regiony klimatyczne” [W:] Atlas Geograficzny Polski. PPWK. Warszawa.
13. Paton K. 1998: „Plan Ochrony Rezerwatu Leśnego „Sośnica”. Szczecinek.
14. Pawlaczyk P. i in. 2008: „Natura 2000 – Niezbędnik leśnika”. Wydawnictwo Klubu Przyrodników. Świebodzin.
15. „Polityka Ekologiczna Państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016” – Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2008.

16. Praca zbiorowa 2004: „*Waloryzacja przyrodnicza gminy Czaplinek*”. Biuro Konserwacji Przyrody. Szczecin.
17. Praca zbiorowa 2004: „*Waloryzacja przyrodnicza gminy Wierzchowo*”. Biuro Konserwacji Przyrody. Szczecin.
18. Praca zbiorowa 2003: „*Waloryzacja przyrodnicza gminy Złocieniec*”. Biuro Konserwacji Przyrody. Szczecin.
19. Praca zbiorowa 2007: „*Pięcioletnia ocena jakości powietrza za lata 2002 – 2006 pod kątem SO₂, NO₂, NO_x, PM₁₀, Pb, CO, C₆H₆ i O₃ dla stref województwa zachodniopomorskiego*”. WIOŚ. Szczecin.
20. Praca zbiorowa 2004: „*Raport o stanie środowiska w województwie zachodniopomorskim w latach 2004 - 2005*”. WIOŚ. Szczecin.
21. „*Program ochrony przyrody w Nadleśnictwie Świerczyna na lata 1999 – 2008*” – RDPL w Pile, Piła 2000.
22. Romer E. 1949: „*Regiony klimatyczne Polski*”. Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Wrocław.
23. „*Referat Nadleśniczego Nadleśnictwa Świerczyna na posiedzenie I Komisji Programu Ochrony Przyrody w Nadleśnictwie Świerczyna w związku z opracowywaniem Planu Urządzania Lasu na lata 2009 – 2018*” – Nadleśnictwo Świerczyna 2008.
24. „*Siedliskowe podstawy hodowli lasu*”. PWRiL. Warszawa 1990.
25. *Standardowy Formularz Danych „Jeziora Czaplineckie*”. Stan aktualizacji 2008 r.
26. *Standardowy Formularz Danych „Ostoja Drawska*”. Stan aktualizacji 2008 r.
27. Tomanek J. 1997: „*Botanika leśna*”. PWRiL. Warszawa.
28. Trampl T. [red.] 1990: „*Regionalizacja przyrodniczo - leśna na podstawach ekologiczno - fizjograficznych*”. PWRiL. Warszawa.
29. „*Wyniki aktualizacji stanu powierzchni leśnej i zasobów drzewnych w Lasach Państwowych na dzień 1 stycznia 2007 r.*”. BULiGL. Warszawa 2007.
30. „*Zasady hodowli lasu*”. Dyrektor Generalny Lasów Państwowych. Warszawa 2002.
31. Zdjęcia – BULiGL O/Szczecinek 2009.
32. Zespół Ochrony Lasu 2008: „*Zestawienie występowania i zwalczania szkodników lasu w Nadleśnictwie Świerczyna*”. Szczecinek.
33. Nadleśnictwo Świerczyna 2009: „*Zestawienie siedlisk przyrodniczych po weryfikacji wg stanu na 30 kwietnia 2009 r.*”. Świerczyna.

KRONIKA